

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA

Akvilė SAVICKAITĖ

Viešojo valdymo studijų programos studentė

**GYVENIMO KOKYBĖS IR JĄ SĄLYGOJANČIŲ
VEIKSNIŲ TYRIMAS: ŠIAULIŲ RAJONO ATVEJIS**

Magistro darbas

Šiauliai, 2015

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA

Akvilė SAVICKAITĖ

GYVENIMO KOKYBĖS IR JĄ SĄLYGOJANČIŲ VEIKSNIŲ
TYRIMAS: ŠIAULIŲ RAJONO ATVEJIS

Magistro darbas

Socialiniai mokslai, Viešasis administravimas (N700)

Darbo vadovas:

prof. dr . Jonas JASAITIS

Teigiu, kad magistro darbas, kurį teikiu Viešojo administravimo studijų krypties magistro kvalifikaciniam laipsniui įgyti yra originalus autorinis darbas.

(Studento parašas)

Savickaitė, Akvilė. (2015). Gyvenimo kokybės ir ją sąlygojančių veiksnių tyrimas: Šiaulių rajono atvejis. Magistro darbas. Darbo vadovas prof. dr. Jonas Jasaitis. Šiaulių universitetas, Viešojo administravimo katedra, 77 p. (88 p.).

SANTRAUKA

Magistro darbe nagrinėjama gyvenimo kokybės koncepcija, atliekamas gyvenimo kokybės ir ją sąlygojančių veiksnių tyrimas Šiaulių rajone. Magistro darbą sudaro trys dalys. Pirmoje dalyje analizuojama gyvenimo kokybės koncepcija, jos raida. Lyginami gyvenimo kokybės indeksai, analizuojamos gyvenimo kokybės dimensijos, gyvenimo kokybę sąlygojantys veiksniai ir rodikliai. Darbe taip pat nagrinėjama kaimo plėtros koncepcija, kaimiškųjų vietovių problemos ir strateginio valdymo svarba užtikrinant gyvenimo kokybės gerėjimą. Antroje dalyje aprašomi tyrimo metodai, tyrimo organizavimas, pagrindžiami tyrimo instrumentai. Trečioje dalyje aprašomi, analizuojami, lyginami ir grupuojami Šiaulių rajono gyventojų apklausos duomenys. Identifikuojamos problemos skirtingose Šiaulių rajono seniūnijose, ieškoma problemų sprendimo galimybių. Interviu su Šiaulių rajono seniūnijų seniūnais padėjo dar giliau atskleisti kaimiškųjų vietovių ekonomines, socialines ir gyvenamosios aplinkos problemas, numatyti gyvenimo kokybės gerinimo galimybes. Sudarytas hipotetinis gyvenimo kokybės gerinimo modelis, kuriama pabrėžiama bendruomenių aktyvumo ir įsitraukimo į valdymą svarba, gyventojų verslumo ir kūrybiškumo įgūdžių gerinimo būtinybė bei darnaus vystymosi principų laikymasis.

Pagrindiniai žodžiai: gyvenimo kokybė, kaimo plėtra, strateginis valdymas, darnus vystymasis.

Savickaitė, Akvilė (2015). Analysis of Quality of Life and the Relevant Determining Factors: Case Study of Šiauliai District. Master's Thesis. Academic Advisor: prof. dr. Jonas Jasaitis. Šiauliai University, Department of Public Administration. 77 p. (88 p.).

SUMMARY

The present Master's Thesis focuses on the analysis of the concept of quality of life and researches the quality of life and the related determining factors in Šiauliai District. The paper consists of three parts. The first part presents an analysis of the concept of quality of life and its development. The indexes of quality of life are compared and the dimensions, determining factors and indexes of quality of life are studied. The paper also analyzes the concept of rural development, rural issues and the significance of strategic management in ensuring the improvement of quality of life. The research methods and research planning are described and the research tools are substantiated in the second part of the paper. The third part includes the description, analysis, comparison and categorization of the survey data obtained from Šiauliai District residents. Issues prevalent in different regional municipalities of Šiauliai District are identified and possible solutions are determined. The interview conducted with senior specialists of the regional municipalities of Šiauliai District helped to reveal the economic, social and residential issues in rural territories and to estimate possibilities to improve the quality of life. A hypothetical model of improvement of quality of life was formulated. This model defines the importance of the communities taking action and participating in the management process, the necessity of developing the entrepreneurship and creative skills of residents and following the principles of sustainable development.

Keywords: quality of life, rural development, strategic management, sustainable development.

TURINYS

ĮVADAS.....	8
1. GYVENIMO KOKYBĖS KONCEPCIJŲ IR JĄ SĄLYGOJANČIŲ VEIKSNIŲ ANALIZĖ.....	12
1.1. GYVENIMO KOKYBĖS KONCEPCIJŲ ANALIZĖ, RAIDA.....	12
1.2. GYVENIMO KOKYBĖ SĄLYGOJANČIŲ VEIKSNIŲ IR RODIKLIŲ SISTEMINĖ ANALIZĖ	16
1.3. GYVENIMO KOKYBĖ STRATEGINIO VALDYMO ASPEKTU	24
1.3.1. Gyvenimo kokybės ir darnaus vystymosi sąsajos.....	24
1.3.2. Į gyvenimo kokybę orientuoto valdymo teorinis diskursas	25
1.3.3. Į gyvenimo kokybę orientuoto valdymo raiška kitose šalyse bei Europos Sąjungoje.....	27
1.4. KAIMO RAIDOS PROBLEMOS IR KAIMO PLĖTROS KONCEPCIJA	30
2. GYVENIMO KOKYBĖS IR JĄ SĄLYGOJANČIŲ VEIKSNIŲ TYRIMO ŠIAULIŲ RAJONE METODOLOGINIS PAGRINDIMAS.....	34
2.1. TYRIMO ORGANIZAVIMAS IR METODAI.....	34
2.2. TYRIMO INSTRUMENTŲ PAGRINDIMAS	35
2.3. TYRIMO IMTIES CHARAKTERISTIKA	36
3. GYVENIMO KOKYBĖS IR JĄ SĄLYGOJANČIŲ VEIKSNIŲ TYRIMAS ŠIAULIŲ RAJONE	38
3.1. RESPONDENTŲ NUOSTATŲ APIE GYVENIMO KOKYBĘ ŠIAULIŲ RAJONE ANALIZĖ.....	38
3.1.1. Respondentų charakteristika.....	38
3.1.2 Respondentų būsto sąlygos.....	42
3.1.3. Socioekonominės situacijos ir gyvenamosios aplinkos įvertinimas Šiaulių rajone.....	45
3.1.4. Respondentų asmeninės gyvenimo kokybės vertinimo analizė	57
3.1.5. Respondentų nuostatos apie naujų įmonių įkūrimo poreikį Šiaulių rajone.....	61
3.2. GYVENIMO KOKYBĖS ŠIAULIŲ RAJONE GERINIMO GALIMYBĖS: INFORMANTŲ NUOSTATŲ ANALIZĖ	63
3.3. HIPOTETINIS GYVENIMO KOKYBĖS GERINIMO MODELIS.....	67
IŠVADOS	69
REKOMENDACIJOS	71
LITERATŪRA.....	73
PRIEDAI.....	78
1 priedas. Dalyvavimo konferencijoje pažymėjimas	78
2 priedas. Gyventojų apklausos anketa	79
3 priedas. Klausimynas seniūnijoms	83
4 priedas. Respondentų nuomonė apie teigiamas ir problematiškas sritis jų gyvenvietėse	87

LENTELĖS

1.1 lentelė. <i>The Economist Intelligence Unit</i> gyvenimo kokybės indekso struktūra	19
1.2 lentelė. Gyvenimo kokybės vertinimai	22
2.1. lentelė. Magistro darbo problemų laukas	34
2.2 lentelė. Informantų sąrašas	37
3.1 lentelė. Respondentų patiriamos būsto problemos	44
3.2 lentelė. Gyventojų skaičiaus gyvenvietėse pokyčių vertinimas pagal seniūnijas	47
3.3 lentelė. Ūkinės veiklos pokyčių vertinimas seniūnijose	49
3.4 lentelė. Kultūrinės veiklos pokyčių vertinimas seniūnijose	50
3.5 lentelė. Vietos bendruomenių aktyvumo vertinimas seniūnijose	52
3.6 lentelė. Respondentų nuomonė apie teigiamus pokyčius jų gyvenvietėje	52
3.7 lentelė. Respondentų nuomonė apie gyvenviečių problemas	53
3.8 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal ketinimą emigruoti ir amžių (%)	55
3.9 lentelė. Sveikatos apsaugos, medicinos paslaugų situacijos vertinimas seniūnijose	56
3.10 lentelė. Saugumo vertinimas seniūnijose	57
3.11 lentelė. Gyvenimo kokybės kaitos vertinimas per paskutinius 5 metus pagal seniūnijas	59
3.12 lentelė. Gyvenimo kokybės vertinimas pagal veiksnius	61
3.13 lentelė. Naujų įmonių, įstaigų įkūrimo tikslingumas Šiaulių rajone (%)	62

PAVEIKSLAI

1.1 pav. Gyvenimo kokybės apibrėžimo atmainos	13
1.2 pav. Gyvenimo kokybės tyrimų raidos ypatumai	16
1.3 pav. Gyvenimo kokybės ir darnaus vystymosi sąsajos	24
1.4 pav. Darnių miestų plėtros proceso sąveikų schema	26
1.5 pav. Lietuvos pažangos strategijos įgyvendinimo schema	29
3.1 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal amžių	39
3.2 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal gyvenamąją vietovę	39
3.3 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal užimtumą	40
3.4 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal išsilavinimą	40
3.5 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal padėtį darbo rinkoje	41
3.6 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal darbo sritį	41
3.7 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal pagrindinį pajamų šaltinį	42
3.8 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal turimą būstą	43
3.9 pav. Respondentų būsto remonto poreikis	44
3.10 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal galimybę naudotis nuosavu kompiuteriu ir internetu	45
3.11 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal nuosavo automobilio turėjimą	45
3.12 pav. Respondentų finansinės padėties įsivertinimas	46
3.13 pav. Gyventojų skaičiaus pokyčių vertinimas	47
3.14 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal nuosavos žemės turėjimą	48
3.15 pav. Bendras ūkinės veiklos pokyčių vertinimas	48
3.16 pav. Kultūrinės veiklos pokyčių vertinimas	50
3.17 pav. Vietos bendruomenės aktyvumo vertinimas	51
3.18 pav. Respondentų nuomonė apie teigiamas ir problematiškas sritis jų gyvenvietėse	54
3.19 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal ketinimą emigruoti	54
3.20 pav. Sveikatos apsaugos, medicinos paslaugų situacijos vertinimas	55
3.21 pav. Gyvenvietės saugumo vertinimas	56
3.22 pav. Respondentų gyvenimo kokybės kaita per paskutinius 5 metus	58
3.23 pav. Respondentų dabartinės gyvenimo kokybės įsivertinimas	59
3.24 pav. Respondentų dabartinės gyvenimo kokybės vertinimas pagal amžiaus grupes	60
3.25 pav. Respondentų gyvenimo kokybės kitimo lūkesčiai	61
3.26 pav. Hipotetinis gyvenimo kokybės gerinimo Šiaulių rajone modelis	68

ĮVADAS

Temos aktualumas. Gyvenimo kokybės gerinimo klausimas nuo XX a. antrosios pusės iki šių dienų įgauna vis didesnę reikšmę sprendžiant daugelį visuomenėje iškylančių problemų. Buvusio Prancūzijos prezidento Nicolas Sarkozy iniciatyva sudarytos Ekonomikos būklės ir socialinės plėtros įvertinimo komisijos pateiktos išvados (plačiau žr. 19 psl.) sensacingai prieštarauja ligi šiol priimtinais ekonomikos plėtros vertinimo rodiklių sistemai – bendrieji ekonomikos rodikliai, tokie kaip BVP, infliacija, biudžeto deficitas, neatspindi tikrosios šalies padėties. Realiąją ekonomikos būklę ir politikos efektyvumą parodo žmonių gyvenimo gerovės, kokybės indikatoriai. Todėl, vertinant šalies ekonominės politikos efektyvumą, būtina svorio centrą perkelti į žmonių gyvenimo gerovės ir kokybės rodiklius.

Gyvenimo kokybės gerinimo tikslai įsitvirtina ir Lietuvos strateginiuose dokumentuose tiek nacionaliniu tiek regioniniu ar kaimo plėtros lygmenimis. Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva 2030“ siekiama pagerinti gyvenimo kokybę Lietuvoje: numatoma tapti viena iš 10 pažangiausių valstybių Europos Sąjungoje (ES) pagal gyvenimo kokybės indeksą (dabar 23 vieta ES). Strategijoje „Lietuva 2030“ taip pat įtvirtintas siekis laikytis darnaus vystymosi principų įgyvendinant Strategiją. Vadinasi, gyvenimo kokybė ir darnus vystymasis yra ne viena kitai prieštaraujančios, o viena kitą papildančios koncepcijos, prisidedančios prie valstybės tobulėjimo ir gerovės užtikrinimo.

Nacionalinė 2007–2013 metų kaimo plėtros strategija ir jai įgyvendinti skirta Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų programa orientuota į visapusišką gyvenimo kokybės kaimiškose vietovėse gerinimą. Tai patvirtina Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų programos tikslas - užtikrinti ekonomikos augimą, didinant žemės ūkio, maisto ir miškų ūkio sektorių konkurencingumą, sukuriant galimybių kaimo ekonominei veiklai įvairinti ir gyvenimo kokybei kaimo vietovėse gerinti (Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų programos tarpinis vertinimas, 2010). Įgyvendinant šią Programą, gyvenimo kokybę kaime buvo stengiamasi gerinti įvairiomis priemonėmis: didinant kaimo gyventojų įsidarbinimo galimybes ir pajamas, t. y. skatinant veiklos įvairinimą ir verslą, pagrindinių paslaugų kaimo gyventojams, amatų ir kaimo turizmo plėtrą (ekonominis aspektas), kuriant gyvenimui ir darbui patrauklią aplinką (socialinis-kultūrinis, ekologinis aspektai), užtikrinant kaimo vietovių atnaujinimą ir plėtrą, gerinant aplinkos situaciją, t. y. kaimo infrastruktūrą, kultūrinių objektų atnaujinimą. Kadangi kaimo plėtros 2007–2013 metų programa baigėsi, svarbu ir aktualu išsiaiškinti, ar Šiaulių rajono gyventojai pastebi gyvenimo kokybės gerėjimo požymius.

Temos iširtumas, naujumas. Lietuvos mokslo straipsniuose vyrauja gyvenimo kokybės tyrimai medicinos srityje: žmonių, sergančių įvairiomis ligomis, su įvairiomis negaliomis gyvenimo kokybės tyrimai. Sveikatos būklė veikia gyvenimo kokybę, tačiau jos nelemia. Net ir žmogaus su negalia gyvenimo kokybė gali būti gera. Taigi, gyvenimo kokybė yra platesnė sąvoka nei asmens sveikatos būklė. Būtina pabrėžti, kad gyvenimo kokybė, kaip tarpdisciplininis, kompleksinis reiškinys, integruojantis platų mokslinių sričių ir empirinių tyrimų spektrą, akcentuojant kaimo plėtros (šiuo atveju Šiaulių rajono) aspektą, analizuota nepakankamai. Kadangi objektyvus gyvenimo kokybės vertinimo požiūris (naudojant nacionalinės bei regioninės statistikos duomenis) mokslininkų papildytas alternatyviu požiūriu (žmonių subjektyviais vertinimais, asmeniniu gerovės suvokimu), trūksta tyrimų, kurie vertintų gyvenimo kokybę Lietuvoje ne tik pagal ekonominius ar socialinius statistinius rodiklius, bet atliekant gyventojų nuomonių tyrimą, apklausą.

Gyvenimo kokybės samprata labai plati ir daugialypė, neturinti vieno konkretaus apibrėžimo dėl savo daugiadimensio pobūdžio. Jai apibrėžti vartojama daugybė paralelinių, susijusių ar papildančių, patikslinančių terminų. Šiuolaikiniai gyvenimo kokybės tyrimai aktyviai plėtojami, mokslininkai plečia gyvenimo kokybės koncepciją, o kartu ir tyrimų kryptis. A. Monkevičius (2011) analizuoja laimės, gerovės koncepciją viešosios politikos ideologijoje ir praktikoje. Anot jo, pasaulyje įsitvirtina moksliniais gyvenimo kokybės tyrimais grindžiama nauja viešojo valdymo ideologija, kurios šalininkų požiūriu, visuomenės pažangos, o kartu ir valdymo esminis tikslas turėtų būti laimė, gyvenimo kokybės gerinimas. Taigi nuo gyvenimo kokybės suvokimo ekonominiu aspektu (kai gyvenimo kokybė matuojama tik pajamomis, materialia gerove) pereinama prie daugiadimensio gyvenimo kokybės suvokimo. **Gyvenimo kokybė tampa valstybių valdymo ir strateginio planavimo pagrindiniu tikslu bei politikos efektyvumo rodikliu.**

Nėra vienintelės tinkamiausios rodiklių grupės gyvenimo kokybei įvertinti ir vis dar pasigendama vieningos nuomonės apie gyvenimo kokybę lemiančius veiksnus bei jų svorį vertinant gyvenimo kokybę. Teorinėje darbo dalyje analizuojami, lyginami, sisteminami tiek Lietuvos, tiek užsienio mokslininkų darbai. Rakauskienė ir Servetkienė (2011) analizavo gyvenimo kokybės vertinimo galimybes, sudarė tris gyvenimo kokybės rodiklių grupės, atskleidžiančias gyvenimo kokybės sisteminę sampratą. Skirtingai gyvenimo kokybę sąlygojančius veiksnus ir GK indeksus bei rodiklių sistemas vertina, sudaro *The Economist Intelligence Unit, International Living, The Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress* (liet. Ekonomikos būklės ir socialinės plėtros įvertinimo komisija). V. Starkauskienė (2011) pastebėjusi, kad mokslinėje literatūroje trūksta sisteminio ir kompleksinio požiūrio į gyvenimo kokybės vertinimą, pasigendama metodologiškai pagrįsto gyvenimo kokybės vertinimo modelio, kuriame būtų išskirti ir susisteminti pagrindiniai gyvenimo kokybę lemiantys veiksniai, leidžiantys

kompleksiškai ją įvertinti, savo disertacijoje sukuria gyvenimo kokybės kompleksinio vertinimo modelį. Užmiesčio raidos klausimus ir problemas, kitaip tariant, ekonominių ir socialinių priemonių, tobulinančių gyvenimo kokybę užmiesčio vietovėse, visumą, tiria J. Jasaitis (2014). Taigi, šių mokslininkų bei organizacijų tyrimais, nuostatomis vadovaujamosi rengiant šį darbą.

Tyrimo problematika. Darbe keliami šie probleminiai klausimai:

1. Kokie veiksniai sąlygoja gyvenimo kokybę?
2. Kokia yra gyvenimo kokybės, ją lemiančių veiksnių situacija Šiaulių rajone?
3. Kokios yra gyvenimo kokybės Šiaulių rajone gerinimo galimybės?

Tyrimo objektas: Gyvenimo kokybė ir ją sąlygojantys veiksniai.

Tyrimo dalykas: Gyvenimo kokybės ir ją sąlygojančių veiksnių situacija Šiaulių rajone.

Tyrimo tikslas: Identifikavus gyvenimo kokybę sąlygojančius veiksnius, išanalizuoti gyvenimo kokybės ir ją sąlygojančių veiksnių situaciją bei pokyčius Šiaulių rajone ir apibrėžti gyvenimo kokybės gerinimo galimybes.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išnagrinėti gyvenimo kokybės koncepciją bei išskirti gyvenimo kokybę sąlygojančius veiksnius.
2. Atskleisti kaimo plėtros koncepciją ir prioritetines sritis.
3. Ištirti ir įvertinti gyvenimo kokybės ir ją sąlygojančių veiksnių situaciją bei pokyčius Šiaulių rajone.
4. Sudarius hipotetinį gyvenimo kokybės gerinimo modelį, pateikti pasiūlymus kaip pagerinti Šiaulių rajono gyventojų gyvenimo kokybę.

Pagrindinis ginamasis teiginys: Gyvenimo kokybės gerinimas Šiaulių rajone turi remtis darniu vystymusi ir apimti visus gyvenimo kokybę sąlygojančius veiksnius. Vien darbo vietų įkūrimas, ekonominių problemų sprendimas bendros gyvenimo kokybės nepagerins. Svarbu užtikrinti kokybišką socialinių ir buitinių paslaugų teikimą, poilsio ir sporto zonų įrengimą, puoselėti kultūrą ir gamtinę aplinką.

Tyrimo metodai: sisteminė, lyginamoji, loginė mokslinės literatūros analizė bei sintezė, duomenų palyginamoji analizė, grupavimas, grafinis duomenų vaizdavimas, statistinių duomenų analizė, dokumentų, ataskaitų analizė, teisės aktų analizė, Šiaulių rajono gyventojų anketinė apklausa, interviu turinio analizė.

Tyrimo rezultatų teorinis ir praktinis reikšmingumas. Išanalizuoti naujausi užsienio bei Lietuvos mokslininkų darbai gyvenimo kokybės tema, palyginti gyvenimo kokybės indeksai, sisteminami gyvenimo kokybę sąlygojantys veiksniai. Praktinis reikšmingumas yra tai, kad prieš priimant svarbius strateginius sprendimus, reikia žinoti, kokia yra situacija, didžiausios problemos,

ką būtina pirmiausia tobulinti, gerinti. Planuojant, formuojant tikslus labai svarbu atsižvelgti į vietos gyventojų ir seniūnų nuomonę, išgirsti jų išsakomas problemas ir siūlymus. Atliktas tyrimas reikšmingas jame sukaupta, susisteminta informacija: Šiaulių rajono gyventojai įvertino socioekonominę situaciją, atskleidė gyvenviečių problemas, įvertino, kokias įmones tikslinga įkurti jų gyvenvietėse. Seniūnai paryškino didžiausias socialines, ekonomines, gyvenamosios aplinkos problemas, atskleidė, ko labiausiai trūksta seniūnijoms. Taigi, šio tyrimo duomenys galėtų būti naudingi Šiaulių rajono savivaldybei, VVG bei verslininkams, kurie planuoja investuoti Šiaulių rajone.

Tyrimo rezultatų sklaida. Dalyvauta tarptautinėje mokslinėje-praktinėje konferencijoje *Geras valdymas vietos savivaldoje: įtraukimas, bendradarbiavimas, įgalinimas plėtojant regionus*, kuri vyko 2014 m. spalio 17-18 d (žr. 1 priedą). Skaitytas pranešimas tema *Gyvenimo kokybės ir darnaus vystymosi sąsajos*.

1. GYVENIMO KOKYBĖS KONCEPCIJŲ IR JĄ SĄLYGOJANČIŲ VEIKSNIŲ ANALIZĖ

1.1. Gyvenimo kokybės koncepcijų analizė, raida

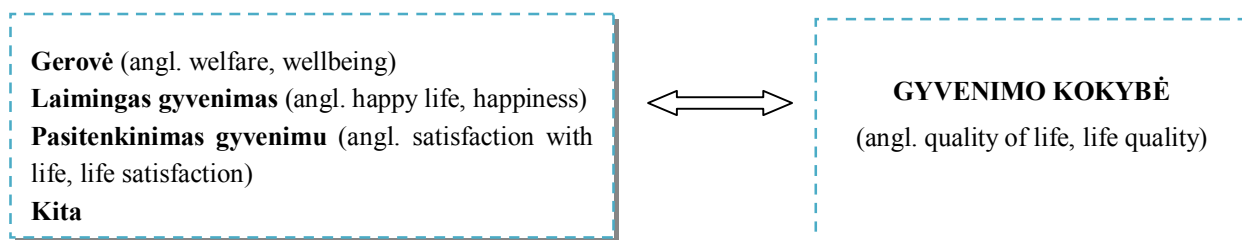
Gyvenimo kokybės (GK) matavimo ir vertinimo sisteminiai tyrimai pradėti palyginti neseniai – praėjusio šimtmečio viduryje. Tačiau dar senovės graikų filosofai ieškojo gyvenimo gairių ir prasmės, kurios padėtų žmonėms pasiekti aukštesnę egzistencijos lygį. Praėjusio amžiaus pradžioje gyvenimo kokybė buvo suvokiama daugiausia kaip materialinė gerovė ar pinigai. Vėliau, keičiantis gyvenimo prasmės suvokimo ir vertybių turiniui, keitėsi ir gyvenimo kokybės samprata bei jos sudedamosios dalys (Akranavičiūtė, Ruževičius, 2007, p. 48).

Apie gyvenimo pilnatvę, žmogaus laimingumą dar 384-322 pr. Kr. savo veikaluose kalbėjo Aristotelis bei kiti graikų filosofai. Pirmasis gyvenimo kokybės terminą pavartojo A. C. Pigou knygoje apie ekonomiką ir gerovę. Ši nauja sąvoka didesnio mokslo visuomenės susidomėjimo nesukėlė ir buvo dažniausiai vartojama kaip paaiškinimo nereikalaujanti sąvoka (Rakauskienė, Servetkienė, 2011, p. 67). Apie 1960-uosius metus sąvoka „gyvenimo kokybė“ buvo įsitvirtinusi kaip viešojo politinio diskurso terminas ir buvo vartojama politinėje retorikoje teigiant, jog svarbu ne „kiek daug, o kaip gerai“ (Gruževskis, Orlova, 2012, p. 10). Manoma, kad gyvenimo kokybės sampratą, kuri įsitvirtino šiuolaikinėje kultūroje, pirmas pavartojo Lindonas Džonsonas (angl. Lyndon B. Johnson) (1972), buvęs JAV prezidentas, savo politinėje kalboje. Jis pabrėžė, kad reikia matuoti ne kiek prekių gali įsigyti visuomenės nariai, o naudingiau būtų įvertinti, kokią tai daro įtaką jų gyvenimo kokybei (Gyvenimo kokybės..., 2010). Gyvenimo kokybės suvokimas kaip materialinių gėrybių ar išteklių prieinamumas bei jų paskirstymas daugelį metų buvo pagrindinis gyvenimo kokybės komponentas, o gyvenimo kokybės apibrėžimas buvo priimtinesnis kaip gerovės samprata, tiesiogiai siejama su galimybe įgyti tam tikras pajamas, kurios būtų priemonė bent minimaliems poreikiams patenkinti (Janušauskaitė, 2008, p. 36). Mokslinio požiūrio į gyvenimo kokybę raidos pradžia galima būtų laikyti sociologo E. Allard atliktą tyrimą „Turėjimas, mylėjimas ir buvimas“. Čia pirmą kartą užsiminta apie suminę objektyvių ir subjektyvių aplinkybių įtaką žmogaus gyvenimo gerovei (Rakauskienė, Servetkienė, 2011, p. 68). Taigi kintantis požiūris į tai, kas yra geras gyvenimas, gyvenimo kokybė, palaipsniui tapo tiek politinių, tiek mokslo, tiek visuomenės diskusijų objektu.

Plėtojant gyvenimo kokybės tyrimus, pradėta diskutuoti, kokie tyrimo metodai suteiktų patikimus ir vertingus duomenis, tačiau gyvenimo kokybės terminas, nors ir turi ilgą raidos istoriją,

1968 m. išleistoje *Tarptautinėje socialinių mokslų enciklopedijoje* dar nebuvo įrašytas (Gruževskis, Orlova, 2012, p. 10).

Kaip teigia V. Milaševičiūtė, V. Pukelienė, E. Vilkas (2006, p. 162), nemažą painiavą sukelia angliška terminologija ir įvairialypis gyvenimo kokybės interpretavimas. Mokslinėje literatūroje aptinkama skirtingų gyvenimo kokybės sąvokų, kurių prasmė per ilgą žmonijos vystymosi laikotarpį buvo savita (žr. 1.1 pav.).

1.1 pav. Gyvenimo kokybės apibrėžimo atmainos

Šaltinis: G. Janušauskaitė, 2008.

Žmonių gyvenimo kokybinei pusei nustatyti vartojami ir kiek siauresnės prasmės terminai (Vanagas, Grabytė-Bučienė, 2004):

- ekonominio pobūdžio apibrėžimai: gyvenimo lygis (level of life), gyvenimo sankloda (uklad žizni), gyvenimo standartai (standarts of life);
- socialinės-psichologinės kategorijoms artima sąvoka gyvenimo stilius (life style, stil žizni);
- su filosofiniu-socialiniu kontekstu susijęs apibrėžimas gyvenimo būdas (mood of life, way of life, obraz žizni).

Visos šios sąvokos atspindi gyvenimo gerovės aspektus, tačiau nėra tapačios.

Gyvenimo kokybė (*angl. quality of life – QOL*) – tai sąvoka, apibūdinanti esmines gyventojų sąlygas, apibrėžiančias kiekvieno žmogaus žmogiškojo orumo ir asmenybės laisvės laipsnį. Gyvenimo kokybė nėra tapati gyvenimo lygiui, nes įvairūs pajamų ir vartojimo rodikliai sudaro tik vieną iš daugelio gyvenimo kokybės aspektų (Rakauskienė, Servetkienė, 2011, p. 66). Paanalizuokime, kokie kiti aspektai lemia gyvenimo kokybę.

Pasaulio sveikatos organizacija siūlo tokį gyvenimo kokybės apibrėžimą: gyvenimo kokybė – tai individualaus savo paskirties gyvenime vertinimas kultūros ir vertybių sistemos, kurioje individas gyvena, požiūriu susijęs su jo tikslais, viltimis, standartais bei interesais. Tai plati koncepcija, kompleksiškai veikiama asmens fizinės sveikatos ir psichologinės būklės, nepriklausomybės laipsnio, socialinių ryšių bei ryšių su aplinka (Jankauskas, Jatulienė, 2008, p. 9). Šis apibrėžimas pagrįstas subjektyviu vertinimu, kuris priklauso nuo individo vertybinės sistemos,

kultūros konteksto bei socialinių ryšių, o visa tai yra sunkiai palyginama, pritaikoma tyrimuose. Lietuvos mokslo straipsniuose vyrauja gyvenimo kokybės tyrimai medicinos srityje: žmonių, sergančių įvairiomis ligomis, su įvairiomis negaliomis gyvenimo kokybės tyrimai. Tačiau gyvenimo kokybę lemia daugelis sričių, ne tik sveikata, o ir materialinė gerovė. Sveikatos būklė veikia gyvenimo kokybę, tačiau jos nelemia. Net ir žmogaus su negalia gyvenimo kokybė gali būti gera. Taigi, gyvenimo kokybė yra platesnė sąvoka nei asmens sveikatos būklė.

Šiomis dienomis plačiau prasme gyvenimo kokybė suprantama kaip politinis ir ekonominis idealas, sukurtomis priemonėmis užtikrinantis visuomenei ne tik esminių poreikių patenkinimą, bet ir trokštamą gerovę: ekonominį klestėjimą, socialinį saugumą, pakankamą sveikatos apsaugą, gamtinės aplinkos priežiūrą (Milaševičiūtė ir kt., 2006, p. 163). Anot M. Rapley, tyrėjų Felce ir Rerry 1996 m. pateiktas gyvenimo kokybės apibrėžimas yra vienas iš plačiausiai taikomų šiuolaikinių šios sąvokos apibrėžimų: gyvenimo kokybė yra apibrėžiama kaip visa apimanti gerovė, kuri apima objektyvius deskriptorius ir subjektyvius fizinės, materialinės, socialinės ir emocinės gerovės vertinimus, taip pat asmeninį vystymąsi ir tikslingą veiklą, viskam vykstant asmeniniame vertybių sistemos kontekste (Rapley, 2008, p. 53). Kaip patį bendriausią ir jungiantį (sintezuojantį) visus minėtus apibrėžimus išskirčiau gyvenimo kokybės apibrėžimą, pateiktą Milaševičiūtės ir kt. (2006, p. 163). „Gyvenimo kokybė yra visuma svarbiausių faktorių, kurie lemia subjektyvų gero gyvenimo supratimą“. Šis apibrėžimas yra trumpas, tačiau apibendrina kitų autorių apibrėžimus: pakeitę žodžius „visuma svarbiausių faktorių“ kitais, pavyzdžiui, fizinė, materialinė, socialinė ir emocinė gerovė ar ekonominis klestėjimas, socialinis saugumas, pakankama sveikatos apsauga, gautume išsamesnius, kitų autorių pateiktus apibrėžimus.

Socialiniuose moksluose yra keletas skirtingų požiūrių į gyvenimo kokybės koncepciją. Požiūriai į šią koncepciją skiriasi, priklausomai nuo to, kokie rodikliai gyvenimo kokybei apibūdinti yra naudojami – makro ar mikro, objektyvūs ar subjektyvūs. Anot G. Janušauskaitės (2008, p. 42), gyvenimo kokybė vertinama kaip objektyvi, kai tiriama visuomenės ar tam tikros teritorijos gyventojų gyvenimo kokybė remiantis realiai prieinama statistika, o subjektyvi, kai atsižvelgiama į asmens nuomonę apie jo gyvenimo kokybę. Taigi, objektyvi gyvenimo kokybė matuojama kiekybiniais indikatoriais, t.y., atsižvelgiant į ekonominius rodiklius, statistinius duomenis. Objektyvus gyvenimo kokybės matavimas leidžia palyginti valstybių gyvenimo kokybę tarpusavyje ir užfiksuoti gyvenimo kokybės rodiklių reikšmių dinamiką laike. Pasak Denier (2006), subjektyvi gyvenimo kokybė parodo, kaip objektyvias sąlygas vertina ir jose jaučiasi individas. Todėl tiriant subjektyvią gyvenimo kokybę dažniausiai atliekamos apklausos, o žmonių nuomonė, požiūris į savo gyvenimo kokybę gali skirtis priklausomai nuo respondento šalies, religijos, vertybių sistemos.

Su gyvenimo kokybės koncepcija siejamos trys pagrindinės charakteristikos (Milaševičiūtė ir kt., 2006, p. 163):

1. Gyvenimo kokybės vertinimas yra subjektyvus ir neatsiejamas nuo konkretaus individo, visuomenės ar šalies, kurioje jis gyvena;
2. Gyvenimo kokybės samprata yra daugialypė, reikalaujanti tiek kokybinio tiek kiekybinio įvertinimo;
3. Tik integruotas, sudėtinis indeksas, o ne daugialypė atskirų rodiklių analizė gali tinkamai įvertinti gyvenimo kokybę.

B. K. Haas 1997 m. išanalizavo mokslinėje literatūroje spausdintus straipsnius apie GK ir atliko jų tematinę koncepcijos analizę. Buvo pateikti ir nustatyta penki šią sąvoką apibūdinantys kriterijai ir požymiai, kurie atspindi šiuolaikinį GK modelį (Rakauskienė, Servetkienė, 2011, p. 68):

- GK savo prigimtimi yra daugialypė.
- GK apima subjektyvius ir objektyvius žymenis - vertinimus.
- GK yra dabar egzistuojančių individo gyvenimo aplinkybių įvertinimas.
- GK yra pagrįsta išpažįstamomis individualiomis vertybėmis ir kintanti.
- GK geriausiai gali įvertinti asmenys, pajėgūs ar gebantys atlikti subjektyvią savianalizę.

Šie požymiai yra panašūs į Milaševičiūtės išskirtus požymius, tačiau Haas papildomai išskyrė tai, kad GK gali kisti priklausomai nuo asmens vertybių sistemos, ir kad svarbu sugebėti atlikti subjektyvią savianalizę. Remdamasis šiais požymiais, Haas suformulavo savitą GK apibrėžimą: „Gyvenimo kokybė yra įvairiapusis individo dabartinių gyvenimo aplinkybių įvertinimas kultūros, kuriai jis priklauso, bei išpažįstamų vertybių kontekste“. Vadinasi, gyvenimo kokybė priklauso ne tiek nuo gyvenimo sąlygų, kiek nuo paties žmogaus požiūrio į jas, nuo individo iš visuomenės įgytų gyvenimo vertybių ir suvokimo, kaip jis turėtų gyventi.

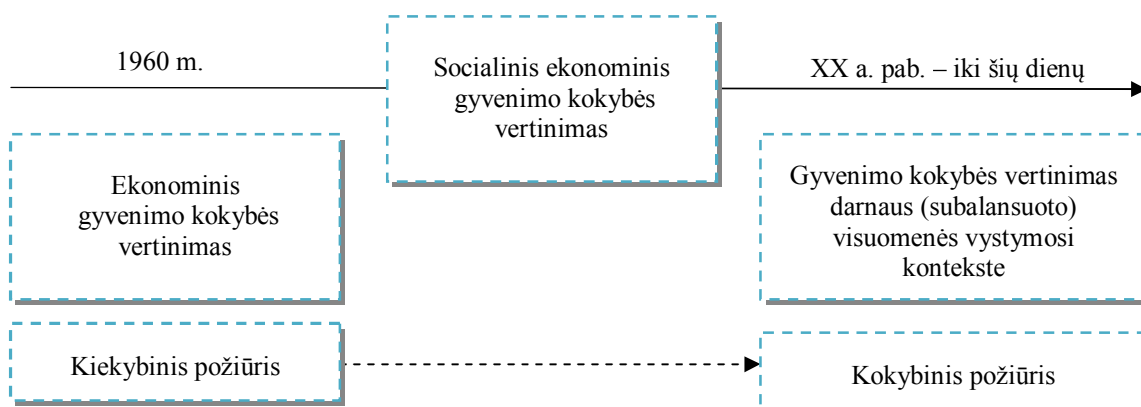
Visgi gyvenimo kokybę galima apibūdinti ir objektyviais rodikliais. Ekonominiu požiūriu dažniausiai naudojamas gyvenimo kokybės vertinimas, išryškinant objektyvius ekonominius indikatorius, tokius kaip gyvenimo lygis, pajamos (Tisenkopfs, 2006). Tiksliausiai gyvenimo kokybę galima išmatuoti derinant ir vertinant subjektyvius ir objektyvius indikatorius, lemiančius gyvenimo kokybę. Šie indikatoriai, rodikliai plačiau bus analizuojami 1.2. skyriuje.

Apibendrinant įvairių tyrinėtojų koncepcijas, galima konstatuoti, kad gyvenimo kokybės sąvoka apima fizinę ir emocinę savijautą, materialinę ir socialinę gerovę. Gyvenimo kokybę galima įvertinti remiantis objektyviais rodikliais, o taip pat pagal individo subjektyvų suvokimą, gerovės pojūtį. Skirtingi sąvokos aiškinimai, jos daugiadimensiškumas, dėmesio sutelkimas į subjektyvius ir objektyvius gyvenimo kokybės vertinimus parodo, kaip keitėsi gyvenimo kokybės suvokimas.

1.2. Gyvenimo kokybę sąlygojančių veiksnių ir rodiklių sisteminė analizė

Kiekvienas mokslininkas, nagrinėjantis gyvenimo kokybę, susiduria su problema, kaip pasirinkti iš daugybės rodiklių, darančių įtaką gyvenimo kokybei, pačius svarbiausius ir reikšmingiausius kokybiškam gyvenimui, kaip atrasti labiausiai tinkamą metodą gyvenimo kokybei įvertinti, kaip teisingai interpretuoti gautus duomenis.

Gyvenimo kokybės tyrimų raidos ypatumai glaudžiai siejasi su gyvenimo kokybės sampratos raida (žr. 1.2 pav.). Po II Pasaulinio karo manyta, kad ekonominis augimas, pagrįstas pajamų didinimu, yra pagrindinė priemonė gyvenimo kokybei gerinti (Rapley, 2008, p. 51). Kaip teigia Janušauskaitė (2008, p. 38), 1970-1980 m. greta ekonominės gyvenimo kokybės išraiškos pradėti analizuoti nedarbo socialiniai aspektai, gyventojų mirtingumas, vidutinė būsimą gyvenimo trukmė. Vėliau pereita prie socialinio-ekonominio gyvenimo kokybės vertinimo, įtraukiant visuomenei svarbius socialinius rodiklius, kurie papildė pirminę gyvenimo kokybės koncepciją. Apie 1980 metus tyrėjai pradėjo domėtis ne tik socialiniais-ekonominiais aspektais, bet ir nematerialia individo gerove, subjektyviais tikrovės vertinimais ir pasitenkinimu gyvenimu (Gruževskis, Orlova, 2012, p. 11). Tai parodo, kad analizuojant visuomenės gyvenimo kokybę stengiamasi telkti dėmesį ne vien į galėjimą apsirūpinti normaliam pragyvenimui užtikrinti reikalingais ištekliais, bet ieškoma būdų, kaip visapusiškai gerinti gyvenimo kokybę, atsižvelgiant į oro užterštumo, išsilavinimo, darbo sąlygų kokybės, sveikatos ir psichologinio klimato bei kitus veiksnius.

1.2 pav. Gyvenimo kokybės tyrimų raidos ypatumai

Šaltinis: G. Janušauskaitė, 2008.

Gyvenimo kokybę vertinama dviem lygiais. Pirmiausia, gyvenimo kokybę įvertinama pagal tam tikrus objektyvius kriterijus (visuomenės sveikata, aplinkos kokybė ir gamtos išteklius

tausojanti ūkio plėtra, būsto, vartojamų produktų kokybė). Antra vertus, vertinant gyvenimo kokybę, didžiausią įtaką daro kiekvieno žmogaus subjektyvi nuomonė. Todėl dažniausiai gyvenimo kokybė apibrėžiama ir kaip subjektyvaus kiekvieno žmogaus gyvenimo vertinimo matas, apimantis fizinę ir psichinę sveikatą, socialinius bei dvasinius veiksmus, nepriklausomybės lygį, ryšį su aplinka (Rakauskienė, Servetkienė, 2011 p. 73). Kitaip sakant, gyvenimo kokybė gali būti įvertinta pagal fizinę ir emocinę savijautą, taip pat pagal materialinę ir socialinę gerovę. Gyvenimo kokybės įvertinimas gali būti grindžiamas objektyviais faktais, taip pat ir pagal individo subjektyvų suvokimą.

Dėl šalies išsivystymo lygio skirtingose šalyse asmens ir visuomenės gyvenimo kokybė skiriasi, nors tyrimų sritys išskiriamos tos pačios (Valauskaitė, 2012, p. 88):

- analizuojant ekonominę sritį dažniausiai atsižvelgiama į gyventojų pajamas ir jų struktūrą, ekonominį aktyvumą, gyventojų užimtumą, materialines sąlygas ir kt.;
- socialinė sritis atsižvelgia į socializacijos procesą, gebėjimą palaikyti socialinius ryšius, socialinį mobilumą, švietimą, sveikatą ir kt.;
- politinė sritis dažnai apima veiklos, žodžio ir sprendimų laisves;
- aplinkos sritis – tai sveika aplinka, neužterštas oras ir kt.;
- kultūros sritis – poilsio ir laisvalaikio prioritetai, saviraiškos būdai, vertybės ir t. t.

Vertinant šalies ekonomikos, o kartu ir socialinės būklės lygį, jau nuo seno svarbiausiu rodikliu priimtina laikyti bendrąjį vidaus produktą (BVP). Pagal BVP dalį, tenkančią vienam gyventojui, vertinama šalies ekonominė būklė, nustatomi jos reitingai tarp kitų pasaulio valstybių (Milaševičiūtė ir kt., 2006, p. 164). Tačiau gyvenimo kokybės vertinimas reikalauja atsižvelgti į pasiektus rezultatus įvairiose srityse. Gyvenimo kokybės rodikliai dažnai nepriklauso nuo makroekonomikos rodiklių ir netgi gali su jais negatyviai koreliuoti. Pavyzdžiui, Pietų Korėjoje 1963-1979 m. smarkiai augant BVP vienam gyventojui, gerėjo tik fizinio gyvenimo kokybė, o asmeninio ir socialinio gyvenimo kokybė buvo sustingusi ar netgi smuko (Norkus, 2007). Nežiūrint į tai, kad kai kurie ekonomistai yra susižavėję ekonomikos augimo, griežtos pinigų ir fiskalinės politikos idėjomis (infliacijos ir biudžeto deficito mažinimo, kaip pagrindinio tikslo siekimu), XX a. pabaigoje buvo suformuluota paradigma, kurios pagrindinė idėja, kad gamybos apimtys augimas (BVP) – tai tik ekonominės plėtros veiksnys, sąlyga, o prioritetas yra pats žmogaus gyvenimas (Rakauskienė, Servetkienė, 2011, p. 13). Holistinė paradigma, anot profesoriaus P. Gylio, leidžia parodyti, kad ekonomika susijusi ne tik su materialine, bet ir su biologine bei socialine žmonijos egzistencijos dimensijomis. Holizmas traktuoja ekonomiką kaip daugiapakopę, hierarchinę sistemą, apimančią šeimos, namų ūkių ir valstybės ekonomiką. Viena iš holistinio požiūrio koncepcijų – „bendros nacionalinės laimės“ sąvoka, kurioje itin svarbūs šie veiksniai: tvari

ir teisinga socialinė ekonominė plėtra, kultūros vertybių išsaugojimas, gamtinės aplinkos puoselėjimas ir geras bei efektyvus valdymas (Gylys, 2008, p. 53). Taigi, vien tik bendrasis vidaus produktas neparodo šalies gyvenimo kokybės. Gyvenimo kokybės daugiasluoksniškumo suvokimas skatino mokslininkus ieškoti naujų būdų gyvenimo kokybei vertinti, ieškoti naujo integruoto indekso gyvenimo kokybei nustatyti.

Taigi, vertinant gyvenimo kokybės tyrimų raidą, galima išskirti šiuos tyrimams būdingus bruožus (Kaimiškujų..., 2006; Milaševičiūtė ir kt. 2006; Janušauskaitė, 2008):

- pereita nuo siauro prie plataus požiūrio;
- pereita nuo vienadimensinių prie daugiadimensinių vertinimų;
- daugiadimensiniams vertinimams sukurti sudėtiniai (kompleksiniai) rodikliai arba tam tikrų ekonominių, socialinių ir aplinkos rodiklių sistemos;
- objektyvaus vertinimo požiūris (naudojant nacionalinės bei regioninės statistikos duomenis) papildytas alternatyviu požiūriu – žmonių subjektyviais vertinimais, asmeniniu gerovės suvokimu;
- gyvenimo kokybės vertinimo globalinis lygmuo praplėstas nacionaliniu ar regioniniu, o pastaraisiais metais – vietos lygmeniu;
- pradėtos kurti ilgalaikės gyvenimo kokybės stebėsenos duomenų bazės statistiniams ir gyventojų apklausų duomenims kaupti.

Nueitas ilgas kelias gyvenimo kokybės indekso link. M. D. Morisas 1970 m. pasiūlė savo indeksą gyvenimo kokybei vertinti. Priešingai iki tol vyravusiai nuostatai gyvenimo kokybę matuoti tik ekonomine šalies gerove, **Moriso indeksas** apėmė: kūdikių mirtingumą 1000-iui gimusiųjų, vidutinę būsimą gyvenimo trukmę, suaugusių raštingumo rodiklius (Rakauskienė, Servetkienė, 2011, p. 74). 1990 m. pasiūlytas **žmogaus socialinės raidos indeksas** (ŽSRI; angl. *Human Development Index*), pagal kurį sprendžiama apie socialinį žmogaus pragyvenimo lygį valstybėje. ŽSRI skaičiuojamas atsižvelgiant į vidutinę valstybių gyventojų gyvenimo trukmę, raštingumo bei išsilavinimo lygius ir pragyvenimo lygį (Human Development..., 2013). Vėliau socialinės raidos vertinimą papildė tokie indeksai, kaip lyčių socialinės raidos, didesnių galimybių lytims suteikimo, skurdo bei technologinių pasiekimų indeksai (Milaševičiūtė ir kt., 2006, p. 164). Tačiau šie indeksai apėmė pakankamai mažai sričių ir rodiklių (pvz. įvertino lyčių nelygybę dalyvaujant politiniame gyvenime ir darbo rinkoje, bet netyrė aplinkos kokybės ir pan.), todėl vis dar tinkamai neįvertino gyvenimo kokybės.

The Economist Intelligence Unit gyvenimo kokybės indeksas. Didžiosios Britanijos ekonomikos aktualijų leidinio *The Economist* tyrimų ir konsultacijų padalinys *The Economist Intelligence Unit* 2005 metais sukūrė gyvenimo kokybės indeksą. Indeksas paremtas unikalia metodika, kuri sujungia subjektyvų pasitenkinimo gyvenimu vertinimą ir objektyvius gyvenimo

kokybės rodiklius (The Economist..., 2005). Šis gyvenimo kokybės indeksas skaičiuojamas atsižvelgiant į devynias geriausiai gyvenimo kokybę charakterizuojančias dimensijas/sritis (žr. 1.1 lent.). Vertinant šeimos dimensiją, skyrybų skaičius (1000-iui gyventojų) konvertuojamas į indeksą nuo 1 (mažiausias skyrybų skaičius) iki 5 (didžiausias), o politinės laisvės dimensijoje skalė svyruoja nuo 1 (visiškai laisva) iki 7 (nelaisva). Šį indeksą lyginant su minėtuoju ŽSRI, galima pastebėti, kad į gyvenimo kokybės indeksą neįtraukta švietimo sritis. Abiejuose indeksuose vertinamas gyvenimo lygis (BVP vienam gyventojui) ir sveikata (vidutinė gyvenimo trukmė), tačiau mokslininkams į gyvenimo kokybės indeksą atrodė svarbu dar įtraukti politinę laisvę, galimybę laisvai išpažinti tikėjimą, dalyvauti visuomeniniame gyvenime, gauti tinkamą darbo užmokestį.

1.1 lentelė

***The Economist Intelligence Unit* gyvenimo kokybės indekso struktūra**

Dimensijos	Rodikliai
Materialinė gerovė / gyvenimo lygis	BVP vienam gyventojui
Sveikata	vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė
Politinis stabilumas ir saugumas	politinio stabilumo ir saugumo indeksai
Šeima	skyrybų skaičius, tenkantis 1000-iui gyventojų
Visuomeninis gyvenimas	bažnyčios lankomumas; narystė profesinėse sąjungose
Klimatas ir geografija	klimatas, vidutinė metinė oro temperatūra
Darbo saugumas	nedarbo lygis, %
Politinė laisvė	pilietinės ir politinės laisvių indeksų vidurkis
Lyčių lygybė	vyrų ir moterų vidutinio darbo užmokesčio santykis

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal The Economist Intelligence Unit's quality-of-life index, 2005.

Stiglitz – Sen – Fitoussi gyvenimo kokybės vertinimas. Prancūzijos Respublikos prezidento Nicolas Sarkozy iniciatyva 2008 m. buvo sudaryta *Ekonomikos būklės ir socialinės plėtros įvertinimo komisija* (dar kitaip vadinama „Laimės komisija“), kurios darbui vadovavo Nobelio premijos laureatas, Kolumbijos universiteto profesorius Joseph Stiglitz (Komisijos prezidentas), Harvardo universiteto profesorius Amartya Sen ir Politikos mokslų instituto profesorius Jean-Paul Fitoussi. Komisijai buvo pavesta nustatyti BVP kaip makroekonominio rodiklio privalumus ir trūkumus, tinkamumo ribas ir parengti alternatyvių dabartinę visuomenės gerovę ir jos socialinę pažangą, tvarumą atspindinčių rodiklių sistemą. Problema ta, kad tradiciniai rodikliai – BVP kilimas, infliacija, nedarbo lygis ir pan. – kai kada labai smarkiai skiriasi nuo to, kaip savo padėtį įsivaizduoja konkretūs namų ūkiai (Nausėda, Tauraitė, 2009, p. 17-18). „Laimės komisijos“

parengtame pranešime teigiama, kad BVP rodiklio prigimtis yra pernelyg kiekybinė, neatsižvelgianti į gyvenimo kokybės pokyčius. Infliacijos ir biudžeto deficito rodikliams suteikiamas pernelyg didelis svoris, o gyventojų pajamų ir vartojimo, ekologinių rodiklių reikšmė sumenkinama. Bendrieji ekonomikos rodikliai, tokie kaip BVP, infliacija, biudžeto deficitas, neparodo tikrosios šalies ekonomikos būklės – jie turi būti pakeisti į visuomenės gerovės ir gyvenimo kokybės rodiklius. Komisijos nuomone, pirma, namų ūkių pajamos ir vartojimas yra tinkamesni gyvenimo kokybę atspindintys rodikliai nei BVP vienam gyventojui; antra, itin svarbu tyrinėti ne tik vidutinius pajamų ir vartojimo pokyčius, bet ir jų pasiskirstymą tarp turtingiausių ir skurdžiausių socialinių grupių (komisijos narių nuomone, vartojimo mediana geriau išmatuoja tai, kas vyksta tipiniame namų ūkyje, nei pajamų ir vartojimo vidurkiai); trečia, šie rodikliai turi būti papildyti darbo ir laisvalaikio santykiu – vienu iš svarbiausių gerovės indikatorių, gyvenamosios aplinkos ir ekologiniais rodikliais (Report by..., 2009, p. 12-14; Rakauskienė, Servetkienė, 2011, p. 72).

„Laimės komisija“, įvertinusi pastangų atspindėti gyvenimo kokybę vienu arba dviem rodikliais beviltiškumą bei gyvenimo kokybės daugiadimensinį apibrėžimą, pasiūlė aštuonias gyvenimo kokybės vertinimo dimensijas, kurios turi būti įtrauktos į gyvenimo kokybės indeksą (Report by..., 2009, p. 14-15):

- materialiniai gyvenimo lygio matavimo rodikliai (pajamos, vartojimas ir turtas);
- sveikata;
- išsilavinimas;
- asmeninis aktyvumas (asmeninė veikla) įskaitant darbą;
- politinis balsas ir galimybės daryti įtaką valdžios sprendimams;
- socialiniai ryšiai ir dalyvavimas bendruomenėje;
- aplinka ir ekologija;
- fizinis ir ekonominis saugumas.

International Living's gyvenimo kokybės indeksas. *International Living* žurnalas gyvenimo kokybę pradėjo matuoti nuo 2010 m. Indeksas sudaromas atsižvelgiant į devynias kategorijas, vertinant 192 valstybes. Indekso sudarytojai kiekvienais metais surenka statistiką iš įvairiausių duomenų bazių su tikslu nustatyti šalis, kuriose gyvenimo kokybė yra geriausia ir padaryti tai kuo įmanoma tiksliau. Šalys, turinčios aukščiausius rezultatus tam tikroje kategorijoje, gauna 100 balų, o kuo prastesni rodikliai, tuo mažesnę balą tam tikroje kategorijoje gauna valstybė (Bassett, 2010). Indeksas sudaromas iš devynių kategorijų, kurios turi skirtingą svorį (procentais) galutiniam indeksui (International Living's..., 2010):

- pragyvenimo kaina (20% įtaka galutiniam indeksui),

- kultūra ir laisvalaikis (10%),
- ekonomika (15%),
- aplinka (5%),
- laisvė (10%),
- sveikata (10%),
- infrastruktūra (10%),
- saugumas ir rizika (10%),
- klimatas (10%).

Skaičiuojant valstybei skiriamus balus, kiekvienoje kategorijoje vertinami tam tikri rodikliai. Kultūros ir laisvalaikio kategorijoje analizuojami raštingumo lygis, išlaidos švietimui, kaip procentas nuo BVP bei kultūros ir pramogų įvairovė. Ekonomikos kategorijoje vertinami BVP augimo tempai, BVP vienam gyventojui, infliacija, o sveikatos kategorijoje – vienam gydytojui tenkančių žmonių skaičius, ligoninių lovų skaičius 1000-iai žmonių, kūdikių mirtingumas, vidutinė gyvenimo trukmė, išlaidos visuomenės sveikatai, kaip procentinė BVP dalis bei kiti rodikliai (International Living's..., 2010).

Lyginant *Stiglitz – Sen – Fitoussi* ir *International Living* gyvenimo kokybės indeksus, pastebėta, kad pagrinde skiriasi tik matuojamų dimensijų/kategorijų pavadinimai, o rodikliai gyvenimo kokybės indekse naudojami panašūs. Pavyzdžiui, *Stiglitz – Sen – Fitoussi* GK indekse yra atskira kategorija pavadinimu „švietimas“, o *International Living* GK indekse tokios kategorijos nėra, tačiau kategorijoje „kultūra ir laisvalaikis“ atsižvelgiama į šalies raštingumo lygį, išlaidų švietimui dalį. Labiausiai skiriasi kategorijos „asmeninis aktyvumas“, „socialiniai ryšiai“ (šios kategorijos yra *Stiglitz – Sen – Fitoussi* indekse) ir „infrastruktūra“ (*International Living* indekse). Vadinas, palyginus abu GK indeksus, *Stiglitz – Sen – Fitoussi* indekse neatsižvelgiama į rodiklius, apibūdinančius infrastruktūros kokybę, o *International Living* indekse neatsižvelgiama į bendradarbiavimą su kitos rasės, religijos asmenimis, tolerancijos lygį šalyje ir pan. O didelė dalis abiejuose indeksuose vertinamų rodiklių sutampa.

V. Starkauskienė (2011 m.) savo daktaro disertacijoje analizavo gyvenimo kokybę lemiančius veiksniai. Pasak Starkauskienės (2001, p. 35-36), mokslinėje literatūroje pasigendama aiškaus, platų mokslinių sričių spektrą integruojančio gyvenimo kokybės apibrėžimo, o taip pat trūksta sisteminio ir kompleksinio požiūrio į gyvenimo kokybės vertinimą, pasigendama metodologiškai pagrįsto gyvenimo kokybės vertinimo modelio, kuriame būtų išskirti ir susisteminti pagrindiniai gyvenimo kokybę lemiantys veiksniai, leidžiantys kompleksiskai ją įvertinti. Taigi, Starkauskienė gyvenimo kokybės kompleksinio vertinimo modelyje išskyrė išorinę ir vidinę aplinkas, kaip

prielaidas gyvenimo kokybei šalyje augti, o kiekvienoje aplinkoje – po keturias veiksnių grupes. Suformuotame gyvenimo kokybės vertinimo modelyje išorinės aplinkos veiksniai grupuojami į:

- gamtinės aplinkos veiksniai (klimatinės sąlygos ir gamtinės aplinkos kokybė),
- politinės aplinkos veiksniai (politinis stabilumas, politinės teisės ir pilietinės laisvės, korupcija),
- socialinės aplinkos veiksniai (sveikatos apsauga, švietimo aprūpinimas, socialinė apsauga, socialinė nelygybė),
- ekonominės aplinkos veiksniai (makroekonominė aplinka ir fiskalinė aplinka).

Antroji gyvenimo kokybės vertinimo modelio dalis jungia vidinės aplinkos veiksniai, kuriuos didžiaja dalimi gali kontroliuoti pats žmogus. Šie veiksniai grupuojami į (Starkauskienė, 2011, p. 37):

- fizinę gerovę (sveikatos būklė ir asmeninis saugumas),
- asmens vystymosi gerovę (išsimokslinimo pasiekimas ir apsirūpinimas informacinėmis technologijomis),
- materialinę gerovę (pajamos, apsirūpinimas būstu),
- socialinę gerovę (šeima, laisvalaikis ir visuomeninis gyvenimas).

Palyginkime ar Starkauskienės ir kitų, anksčiau aprašytų, indeksų sudarytojų nuomonė apie gyvenimo kokybę lemiančias sritis sutampa (žr.1.2 lent.).

1.2 lentelė

Gyvenimo kokybės vertinimai

Autorius	Metai	Pavadinimas	Gyvenimo kokybės sritys				
			Ekonominė	Socialinė	Politinė	Aplinkos	Kultūrinė
M. D. Morisas	1970	Moriso indeksas	+	+			
A. Senas, M. ul Haqas	1990	Žmogaus socialinės raidos indeksas	+	+			
<i>The Economist Intelligence Unit</i>	2005	Gyvenimo kokybės indeksas	+	+	+	+	
J. Stiglitz, A. Sen, J. P. Fitoussi	2009	Gyvenimo kokybės indeksas	+	+	+	+	+
<i>International Living</i>	2010	Gyvenimo kokybės indeksas	+	+	+	+	+
V. Starkauskienė	2011	Gyvenimo kokybės kompleksinio vertinimo modelis	+	+	+	+	+

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

1.2 lentelėje atsispindi ir gyvenimo kokybės vertinimo raida. Visi darbe analizuoti indeksai apėmė ekonominius ir socialinius gyvenimo kokybę lemiančius rodiklius. Tačiau kintant gyvenimo

kokybės sampratai, į gyvenimo kokybės indeksus buvo įtraukti politinę, aplinkos ir kultūros dimensijas apibūdinantys rodikliai.

A. Stepcenko, apžvelgusi atliktus gyvenimo kokybės tyrimus skirtingose Europos Sąjungos valstybėse, išskyrė pačius svarbiausius veiksnius, nuo kurių priklauso gyvenimo kokybė, tai – sveikata, darbas, išsilavinimas, pajamos, šeima, apsirūpinimas būstu, saugumas, politika ir aplinka (Tisenkopfs, 2006, p. 7-8). Anot Lingjian Li atlikto tyrimo, respondentai prie pagrindinių gyvenimo poreikių priskiria turta (objektyvią gerovę), kuri įvertinta 42,3 proc. respondentų, laimingą šeimą ir santuoką – 40,8 proc., gerą fizinę sveikatą – 38,5 proc., gerą psichinę sveikatą – 36,3 proc., teigiamą savęs vertinimą – 24,4 proc. (Jankauskas, Jatulienė, 2008, p. 10). O V. Milaševičiūtė, V. Pukelienė, E. Vilkas (2006, p. 164) iš daugybės gyvenimo pilnatvę lemiančių veiksnių išskirtų materialinį gerbūvį, sveikatą, santykį su aplinka, laisvę.

Rakauskienė ir Servetkienė savo monografijoje (2011) taip pat analizavo gyvenimo kokybės vertinimo galimybes. Kaip žinoma, gyvenimo kokybės samprata yra labai plati, ją sunku įvertinti tik vienu rodikliu. Todėl buvo sudarytos trys gyvenimo kokybės rodiklių grupės, atskleidžiančios gyvenimo kokybės sistemę sampratą (Rakauskienė, Servetkienė, 2011, p. 93):

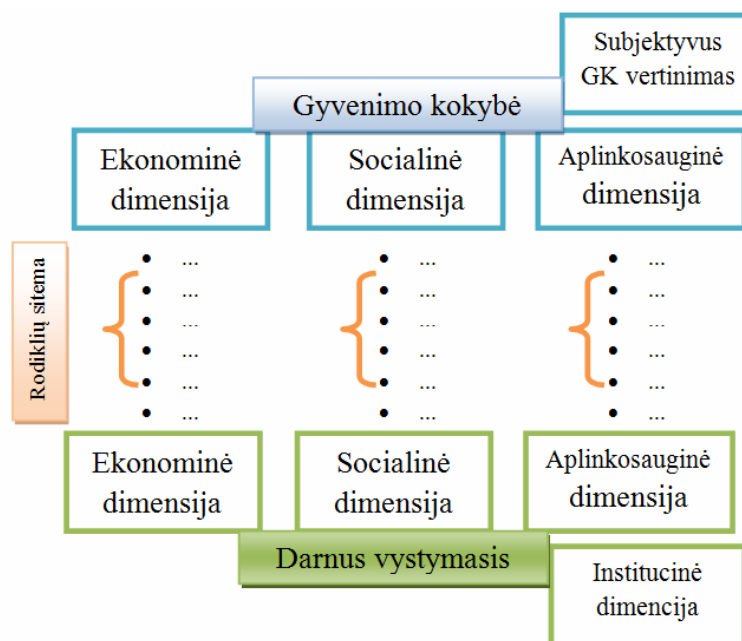
- Sveikatos, sveikos aplinkos ir demografinė būklė:
 - gimstamumo lygis; vidutinė būsimo gyvenimo trukmė; emigracija; šeima.
- Gyventojų materialinė būklė:
 - darbas ir užimtumas; darbo užmokestis, pajamos, pensijos; būstas ir nekilnojamas turtas; santaupos ir investicijos.
- Švietimas, kultūra, moralinių-etinių ir dvasinių vertybių sistema:
 - švietimas (išsilavinimo lygis); kultūra, rekreacija, poilsis; lyčių lygybės stereotipai.

Gyvenimo kokybę sunku apibrėžti vienareikšmiškai, todėl nėra vienintelės tinkamiausios rodiklių grupės gyvenimo kokybei įvertinti ir vis dar pasigendama vieningos nuomonės apie gyvenimo kokybę lemiančius veiksnius bei jų svorį vertinant gyvenimo kokybę. Gyvenimo kokybei matuoti sukurti indeksai yra sudaryti iš visumos rodiklių, įvertinančių ekonominės, socialinės, kultūrinės, politinės aplinkos, sveikatos apsaugos, švietimo, laisvalaikio, darbo, gamtinių sąlygų bei aplinkos užterštumo ir kitus aspektus. Kitame skyriuje, atliekant gyvenimo kokybės Šiaulių rajone analizę, bus remiamasi rodikliais, kurie dažniausiai sudaro gyvenimo kokybės indeksus.

1.3. Gyvenimo kokybė strateginio valdymo aspektu

1.3.1. Gyvenimo kokybės ir darnaus vystymosi sąsajos

Plačiąją prasme gyvenimo kokybė suprantama kaip bendra gerovė, apimanti ekonominį klestėjimą, socialinį saugumą, pakankamą sveikatos apsaugą, gamtinės aplinkos priežiūrą. O kaip galėtume gyvenimo kokybę susieti su XXI a. koncepcija *darnus vystymasis*? JT Aplinkos ir plėtros komisija pranešime „Mūsų bendra ateitis“ (1987) pateikė plačiausiai naudojamą darnaus vystymosi apibrėžimą: „Darnus vystymasis – tai toks vystymasis, kuris tenkina dabartinius visuomenės poreikius, nemažinant ateinančių kartų galimybių tenkinti savo poreikius“ (Our Common Future, 1987). Taigi, 1987 m. paskelbtos darniosios plėtros idėjos pagrindinis tikslas buvo užtikrinti geresnę gyvenimo kokybę dabartinei bei būsimoms kartoms, siekiant socialinės, ekonominės ir aplinkosauginės sričių integravimo (Čiegis, Pečkaitienė, 2013). Kaip teigia R. Čiegis (2009), darnus vystymasis – tai savotiškas kompromisas tarp aplinkosauginių, ekonominių ir socialinių visuomenės tikslų, leidžiantis siekti visuotinės gerovės sau ir ateinančioms kartoms. Apibendrinant galime teigti, kad tiek darnaus vystymosi, tiek gyvenimo kokybės koncepcijas galima išreikšti tomis pačiomis dimensijomis: ekonomine, socialine ir aplinkosaugine (žr. 1.3 pav.).

1.3 pav. Gyvenimo kokybės ir darnaus vystymosi sąsajos

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Metateoriniu lygmeniu socialinių indikatorių turinys koresponduoja su tokiais moderniais tarpdisciplininiais socialinių mokslų konceptais kaip „gyvenimo kokybė“, „darnus vystymasis“ ir „naujoji viešoji vadyba“. Naujoji viešoji vadyba yra adekvatus instrumentas darniai plėtrai, o

pastaroji nėra savitiksliis dalykas, darnus vystymasis turi vesti prie socialinės gerovės ir gyvenimo kokybės (Merkys, Brazienė, Kondrotaitė, 2008). Taigi, gyvenimo kokybė yra vienas iš pagrindinių teorinių konceptų, kurį tiesiogiai ar netiesiogiai atspindi dauguma socialinių indikatorių.

1.3.2. Į gyvenimo kokybę orientuoto valdymo teorinis diskursas

Viešasis valdymas kaip specifinė veikla yra nukreipta į pagrindinį tikslą – įgyvendinti piliečių gerovės lūkesčius. Visuomenės valdymo sistemoje tikslas yra esminis elementas, lemiantis procesų humanizavimo kryptį, priemonių ir metodų pobūdį. Todėl, viešojo valdymo raidoje kintant visuomenės lūkesčių teorinei sampratai, atitinkamai keičiasi valdymo ideologijos ir bendra administravimo institucijų vadybos logika. XX a. antrojoje pusėje bendras visuomenės gerovės sampratos tendencijas atspindi daugumos pasaulio valstybių politiniai prioritetai, kurie pagrindinį dėmesį skiria BVP, gyventojų pajamų augimui, užimtumui, kainų stabilumui ir kitiems ekonominiams siekiams. Įsibėgėjantis globalus ekonomikos augimas buvo vertinamas kaip ūkio plėtros strategijų sėkmė, o konkurencingo verslo vadybos teorija ir praktika su universalumo ženklu palaipsniui perkeliama į viešojo valdymo sritis. Kartu pastebimai ima keistis tradicinė politikos ir administravimo dichotomija, stiprėjant administracinės valdymo grandies vaidmeniui visose politikos kūrimo etapuose (Monkevičius, 2011).

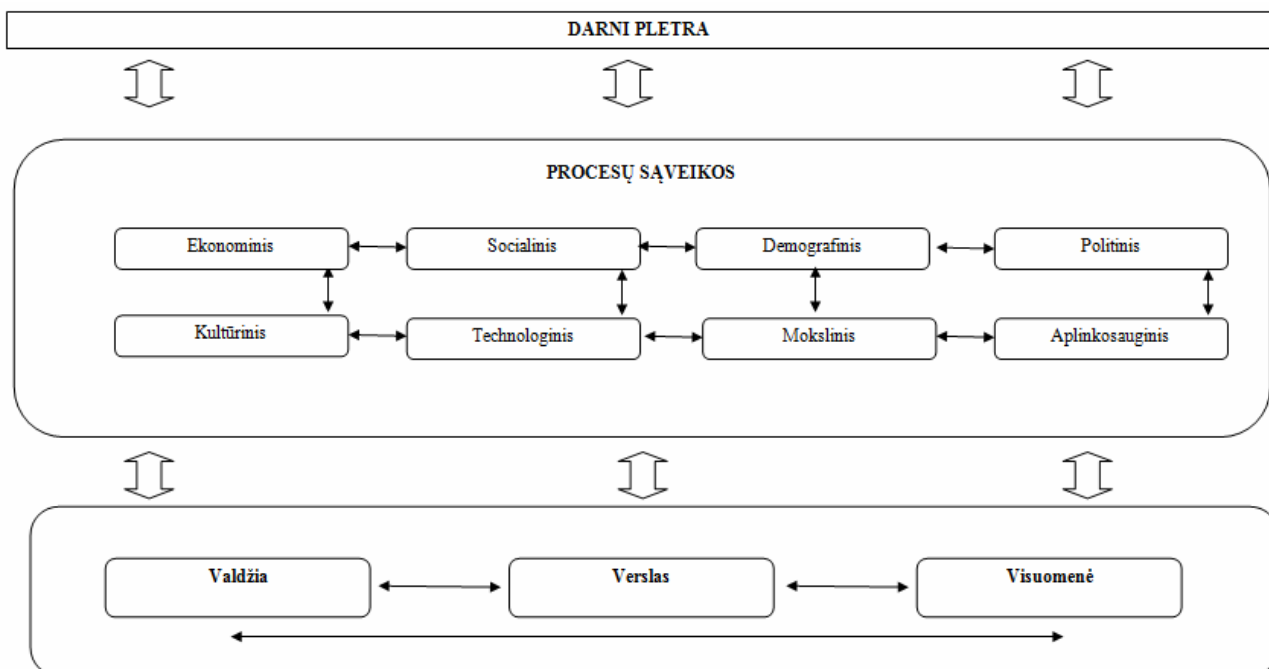
Kaip teigia Servetkienė (2013), gyventojų gyvenimo kokybės rodiklių pokyčiai atspindi valstybės vykdomos ekonominės politikos efektyvumą. Todėl norint rasti atsakymą į klausimą, kaip paskatinti šalies ekonominę ir socialinę vystymąsi bei sustiprinti visuomenės fizinę ir dvasinę būklę, pirmiausia turi būti analizuojamos priežastys, nulemiančios tokias gyvenimo kokybės rodiklių (kaip pasekmių) tendencijas.

Pasaulio pažangos esmę ir pagrindinę varomąją jėgą įkūnija nuolatinis noras gerinti gyvenimo kokybę (Arimavičiūtė, 2010). Deja, gyvenimo kokybės sąvoka nėra visuotinė ir ją sunku apibrėžti formaliai. Tai greičiausiai ir lėmė situaciją, kad nors gyvenimo kokybės sąvoka turėjo didelę įtaką socialinėms ir politinėms tendencijoms ir tapo svarbia dimensija įvairiose politikos srityse, tačiau priimant politinius sprendimus planavimo procesuose ne visada skiriama pakankamai dėmesio gyvenimo kokybės klausimams. Siekiant geriau įtraukti su gyvenimo kokybe susijusius klausimus į regionų planavimą, būtina atsižvelgti į asmenines nuomones ir skatinti aktyvų piliečių dalyvavimą. Gyvenimo kokybės didinimas gali pagerinti augimo prielaidas ir paversti Baltijos jūros regiono miestų regionus patrauklesnėmis vietomis gyventi ir investuoti (Rusanen, Hooli, 2012).

Vienas pagrindinių darnaus vystymosi keliamų iššūkių – skirtingų veiksmų ir sektorių integracija, taikant holistinį požiūrį ir įveikiant tarp disciplinų egzistuojančius barjerus. Dėl šios

priežasties darnaus vystymosi užtikrinimas tapo rimtu iššūkiu politinius sprendimus priimantiems veikėjams, kurie dažnai linkę siekti rezultatų tik vienoje iš trijų darnos sričių, nesusimąstydami apie šių rezultatų poveikį likusioms sritims. Akcentuotinas sisteminis požiūris į visas keturias darnaus vystymosi dimensijas. (Tinklaveika darnaus kaimo..., 2013). Vadinasi, jei politinius sprendimus priimantys asmenys sugebės užtikrinti darnaus vystymosi principų laikymąsi, bus užtikrintas ir gyvenimo kokybės gerėjimas, nes darnus vystymasis neprieštaruoja gyvenimo kokybės tikslams. Darnus vystymasis tarsi planas, kurio laikantis užtikrinama piliečių gyvenimo kokybė, stiprinant visas gyvenimo kokybei svarbias sritis – ekonominę, socialinę ir sveikos aplinkos.

Gyvenimo kokybės ir darnaus vystymosi užtikrinimas yra pagrindinis elementas kuriant patrauklius ir konkurencingus miestus bei regionus. J. Grizans, J. Vanags (2010, p. 110) pateikia darnių miestų plėtros proceso sąveikų schemą (žr. 1.4 pav.)

1.4 pav. Darnių miestų plėtros proceso sąveikų schema

Šaltinis: Grizāns, Vanags, 2010.

Norint sulaukti sėkmės ir sukurti patrauklius miestų regionus, būtinas bendradarbiavimas nepaisant savivaldybių ribų. Į jį reikia įtraukti ir miesto, ir kaimo teritorijas. Dabartinių iššūkių, tokių kaip klimato kaita, demografiniai pokyčiai ir struktūrinės gamybos modelių permainos, miesto teritorijų plėtra arba aplinkosaugos problemos, neįmanoma išspręsti atskirose savivaldybėse. Šių problemų sprendimo sėkmė vis labiau priklauso nuo miesto ir kaimo savivaldybių gebėjimo bendradarbiauti ieškant bendrų sprendimų, t.y. vykdant integruotą regiono planavimą (Rusanen, Hooli, 2012). Tai patvirtina ir darnių miestų plėtros proceso sąveikų schema - darni miestų plėtra apima ne tik ekonominį, socialinį ir ekologinį aspektus. Tam, kad miesto ar savivaldybės plėtra būtų

darni, valdžios, verslo ir visuomenės atstovai turi tarpusavyje bendradarbiauti, kartu įtakoti bei kontroliuoti ekonominių, socialinių, demografinių, politinių, kultūrinių, technologinių, mokslinių bei aplinkosauginių procesų sąveikas (Domarkas, Juknevičienė ir kt., 2012). Taigi, galime teigi, jog darni miestų plėtra apima visus gyvenimo kokybę lemiančius veiksnius. O tai dar vienas įrodymas, kad miestų, regionų ar valstybių darnios plėtros proceso valdymas užtikrina gyvenimo kokybę bei gyventojų gerovę.

Besiformuojančių naujų pažinimo disciplinų – laimės ekonomikos ir laimės mokslo – išvados bei įžvalgos daro pastebimą įtaką viešajai politikai, kuri vis labiau linkusi atsižvelgti į racionalius mokslininkų pasiūlymus. Svarbu pažymėti, kad ekspertai nepataria atsisakyti BVP bei kitų ekonominių pažangos matavimų sistemos. Siūloma ją išplėsti, papildant naujais svarbiais komponentais ir rodikliais, t. y. diegti platesnį visuomenės gerovės modelį, kurio bendriausias siekinys – laimė, gyvenimo kokybė (Monkevičius, 2011).

Valstybės aukščiausias tikslas – siekti optimizuoti visuomenės gerovę. Anot Arimavičiūtės (2005), tai strateginio valdymo pagrindas, leidžiantis nustatyti reikiamus tikslus. Šiuo požiūriu vyriausybei tenka ypatingas uždavinys, nes ji turi parengti optimalų problemų ir tikslų sąrašą bei gali tiesiogiai daryti įtaką problemų sprendimui ir tikslų įgyvendinimui. Vadinasi, valstybės strateginio valdymo proceso rezultatas yra suformuota strategija. Kaip teigia Vasiliauskas (2006), strategija – tai sprendimų visuma, apibrėžianti organizacijos svarbiausius tikslus ir veiksmus bei priemones tiems tikslams pasiekti.

Bendroji strateginio valdymo paskirtis gali būti suprantama kaip nuolatinis, dinamiškas ir nuoseklus procesas, kuriuo siekiama organizacijos, kaip visumos, harmonijos su jos aplinka – veiklos sąlygomis ir interesų grupėmis. Realizuojant šią paskirtį, reikia atlikti veiklos rezultatyvumo ir aplinkos veiksnių analizę, nustatyti organizacijos veiklos kryptį, parengti ir realizuoti strategiją, vykdyti strateginę kontrolę (Staponkienė, 2004). Tai dar kartą patvirtina, kad vyriausybei bei savivaldybėms yra svarbu ne tik numatyti strateginius gyvenimo kokybės gerinimo tikslus ir priemones tikslams pasiekti, bet ir vykdyti tikslų įgyvendinimo kontrolę, stebėti, ar numatytais priemonėmis pasiekiamas gyventojų gyvenimo kokybės gerėjimas.

1.3.3. Į gyvenimo kokybę orientuoto valdymo raiška kitose šalyse bei Europos Sąjungoje

Šiaulių rajono gyventojų gyvenimo kokybę lemia ne tik Šiaulių rajono savivaldybės sprendimai. Mes gyvename globalioje aplinkoje, kur gyvenimo kokybę Šiaulių rajone gali paveikti ir kitame mieste ar net kitoje šalyje įvykę reiškiniai, nelaimės ar teigiami pokyčiai. Todėl labai

svarbu išanalizuoti išorinę aplinką, stebėti kokių rezultatų duoda kitose šalyse priimti politiniai strateginiai sprendimai.

Išorinė aplinka – tai sąlygos, kurių organizacija, šiuo atveju savivaldybė, pakeisti negali, tačiau privalo jas įvertinti, kadangi jos daro poveikį organizacijos veiklai. Išorinės aplinkos analizė padeda išsiaiškinti aplinkoje besireiškiančias tendencijas ir atitinkamai į jas reaguoti (Kaip praktiškai įgyvendinti..., 2007).

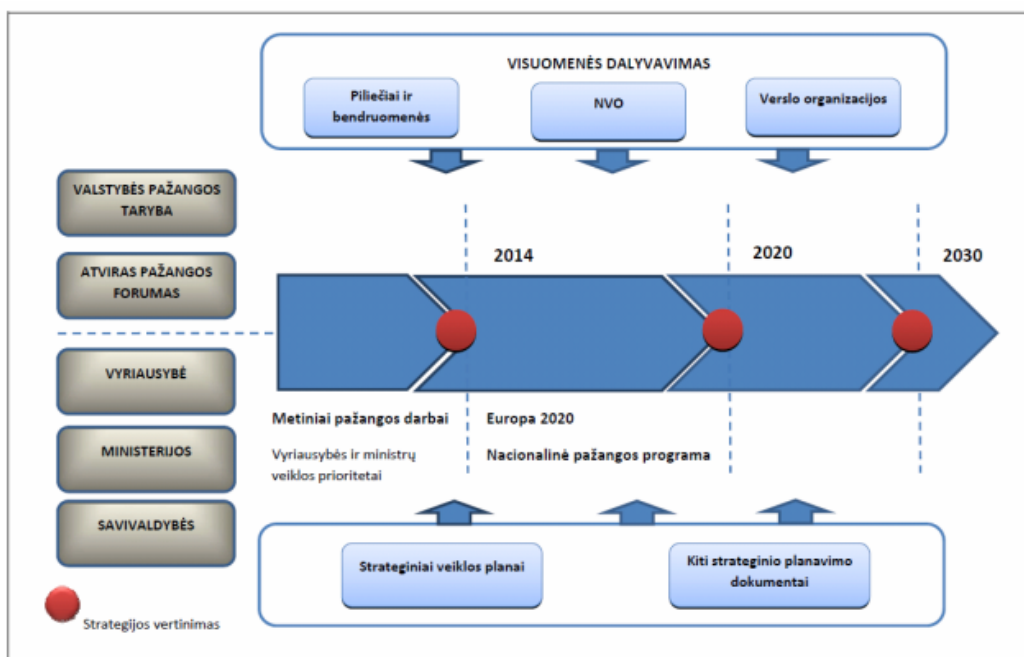
Visuomenės gyvenimo kokybės gerinimo bei darnaus pasaulio vystymosi problemomis domisi ir galimų sprendimų ieško Europos Sąjunga. Europos Vadovų Taryba 2006 m. priėmė plataus užmojo ir išsamią *atnaujintą Tvaraus vystymosi strategiją*, kuri yra skirta išplėstai ES ir remiasi ankstesne, 2001 m. priimta, TVS strategija. Dokumente pateikiama bendra, nuosekli strategija, parodanti, kaip ES veiksmingiau vykdys savo ilgalaikius įsipareigojimus, susijusius su tvaraus vystymosi iššūkiais (Atnaujinta ES Tvaraus vystymosi strategija, 2006). Atnaujintoje ES TVS skelbiama, kad bendras strategijos tikslas yra nustatyti ir plėtoti veiksnius, kad ES galėtų nuolat gerinti dabarties ir ateities kartų **gyvenimo kokybę** kurdama tvarias bendruomenes, kurios sugebėtų veiksmingai valdyti ir naudoti išteklius, taip pat panaudoti ekonomikos ekologinių ir socialinių inovacijų potencialą užtikrinant klestėjimą, aplinkos apsaugą ir socialinę sanglaudą.

Akivaizdus pavyzdys, kaip išorinės aplinka veikia Lietuvos politikos formavimą, yra tai, kad Lietuvoje sparčiai pritaikomos ES strateginės nuostatos. Vadovaudamasi Europos Tarybos susitikimo (Barselona, 2002) rekomendacijomis ir Pasaulio valstybių ir vyriausybės vadovų susitikimo Johanesburge (2002) Įgyvendinimo plano 162 punktu, Lietuvos Respublikos Vyriausybė nutarė patvirtinti *Nacionalinę darnaus vystymosi strategiją*, o Aplinkos ministeriją paskirti atsakinga už *Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos* įgyvendinimo koordinavimą (Žin., 2003, Nr. 89-4029). Be to, nutarime dėl *Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos patvirtinimo ir įgyvendinimo* Vyriausybė pavedė visoms ministerijoms peržiūrėti pagal kompetenciją nacionalines programas ir prireikus papildyti nacionalines programas tomis *Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos* įgyvendinimo nuostatomis, kurios šiose programose nenumatytos.

Kaip teigia Monkevičius (2011), pasaulyje siekiama reformuoti politiką taip, kad ji būtų veiksmingai orientuota į laimės dimensijas, t.y. gyvenimo kokybės gerinimą. Permainų proceso katalizatoriaus vaidmenį prisiėmė tarptautinė iniciatyva *Beyond GDP*, 2007 m. sukvietsi Europos Komisijos, Europos Parlamento, Romos Klubo, EBPO ir World Wild Found atstovus diskutuoti, kokie turėtų būti pažangos rodikliai ir kaip juos įtraukti į politinių sprendimų priėmimo procesą. Prasadėjusių diskusijų rezultatu galima laikyti 2009 m. Europos Komisijos komunikatą *BVP ir kiti rodikliai pažangai kintančiame pasaulyje vertinti*, raginantį Europos Sąjungos šalių vyriausybes ir socialinių mokslų tyrėjus pakeisti vykdomas plėtros strategijas, nusistatant ne vien ekonominius

prioritetus (Monkevičius, 2011). *Ekonomikos būklės ir socialinės plėtros įvertinimo komisija* 2009 m. paskelbė ataskaitą (žiūrėti Stiglitz–Sen–Fitoussi gyvenimo kokybės vertinimas, 19 psl.). Ataskaitoje pabrėžiama, kad valstybių pažangą reikia pradėti matuoti ne tik ekonominiais rodikliais, bet ir visuomenės gerovės rodikliais (Report by..., 2009). Šioje ataskaitoje pateikiamos argumentuotos ekspertų rekomendacijos naujai politikai.

Galima teigti, kad viešosios politikos formavimas, atsižvelgiant į gyvenimo kokybės, laimės tyrimus bei rodiklius, įsitvirtina. 2011 m. vasario mėn. Otavoje (Kanada) vykusioje tarptautinėje konferencijoje *Laimė kaip viešosios politikos tikslas* greta bendrų viešosios politikos ir laimės santykio klausimų buvo pristatoma ir analizuojama Kanados valstybės patirtis diegiant nacionalinį laimės indeksą, patirtis įgyvendinant su juo susijusias sveikatos, regionų ir visuomenės santykių vystymo bei kitas nacionalines strategijas (Happiness as a Goal..., 2011). Jungtinėje Karalystėje visos pagrindinės politinės partijos svarstė klausimą, kaip viešoji politika gali skatinti visuomenės gerovę darnaus vystymosi požiūriu. Be to, nuo 2011 m. nagrinėjamas visų vyriausybės strategijų, programų ir projektų poveikis žmonių gerovei. Nacionalinės statistikos biuras kartu su ministro pirmininko patarėjais ėmėsi projektuoti Jungtinės Karalystės nacionalinį laimės indeksą, kuris padėtų įvertinti, ar politika skatina gerovę visais pagrindiniais žmogaus laimės aspektais (Happiness as policy...).

1.5 pav. Lietuvos pažangos strategijos įgyvendinimo schema

Šaltinis: Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“.

Reikėtų išsiaiškinti ar Lietuvoje viešosios politikos prioritetuose ir strategijose siekiama gyvenimo kokybės kilimo. Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ – tai pagrindinis planavimo

dokumentas, kuriuo turi būti vadovaujamosi priimant strateginius sprendimus ir rengiant valstybės planus ar programas (Lietuvos pažangos...). Šioje strategijoje numatoma, kad Lietuva iki 2030 metų turėtų būti tarp 10 pažangiausių ES valstybių narių pagal:

- gyvenimo kokybės indeksą (dabar 23 vieta ES),
- laimės indeksą (dabar 20 vieta ES),
- demokratijos indeksą (dabar 22 vieta ES),
- darnios visuomenės indeksą (dabar 13 vieta ES).

Vadinasi, sudarant strateginius planus tiek vyriausybės, tiek ministerijų ar savivaldybių lygmenyse (žr. 1.5 pav.), turi būti atsižvelgiama į priemonės ir veiksniai, užtikrinančius Lietuvos gyventojų gyvenimo kokybės gerėjimą.

1.4. Kaimo raidos problemos ir kaimo plėtros koncepcija

Kaip teigia J. Jasaitis (2014), vykstant kardinalioms politinėms ir ekonominėms reformoms, mūsų valstybės kaimiškiosios vietovės patyrė neigiamą permainų poveikį: mažesnėse gyvenvietėse uždarytos kultūros, švietimo ir sveikatos apsaugos įstaigos, bankrutavo kaimo parduotuvės, buitinio aptarnavimo įmonės. Vietos bendruomenių atstovai pažymi, kad kaimo gyventojai neteko būtinų sveikatos apsaugos ir kitų socialinių paslaugų, neišspręstos senyvų ir ligotų kaimiečių globos problemos. Kaimų gyventojų anksčiau įgyta kvalifikacija neretai nebeatitinka šiuolaikinės darbo rinkos reikalavimų. Iš kaimiškųjų vietovių išvyksta jose veiklos perspektyvų nerandantis jaunimas. Taigi, visos šios problemos susiję: neradus darbo žmonės persikelia į didmiesčius ar emigruoja, dėl sumažėjusio gyventojų skaičiaus ir finansavimo uždaromos švietimo ir sveikatos apsaugos įstaigos. Tai vėl blogina gyventojų gyvenimo kokybės situaciją, dalį žmonių vėl skatina emigruoti.

Europos Sąjungos kaimo vietovių plėtros principai ir integruotosios kaimo plėtros samprata išdėstyta Europos Tarybos 1995 m. parengtoje Kaimo vietovių chartijoje bei 1996 m. Airijoje įvykusioje Cork'o deklaracijoje. Šios deklaracijos baigiamojoje išvadoje pabrėžiama: „padaryti kaimiškąsias vietoves patrauklesnes gyventi ir dirbti, kad jos taptų prasmingesnio gyvenimo įvairaus amžiaus žmonėms centrais“ (Community policies and mountain areas, 2002). Anot J. Jasaičio (2014), išsivysčiusiose valstybėse jau ir dabar jokia retenybė yra užmiesčio vietovėse veikiančios pramonės įmonės (ne tik perdirbančios agrarinio sektoriaus produkciją), konstravimo biurai, mokslinio tyrimo įstaigos, meninės kūrybos laboratorijos. JAV didmiesčių gyvenamieji mikrorajonai iš tikrųjų yra privačių sodybų telkiniai, užpildyti ne „dangoraižiais“, o moderniais 1-2 aukštų namais.

Vadinasi, šiais laikais kaimo vietovės negali būti tapatinamos vien tik su žemės ūkio veikla, neišprusimu, prastai išvystyta infrastruktūra, socialinėmis problemomis. Europos Sąjungos kaimo plėtros politikoje kaimo vietovė suprantama kaip teritorija, kurioje turi būti teikiamos įvairiapusiškos paslaugos, kurioje įvairaus amžiaus žmonėms gera gyventi ir dirbti, kurti pajamų šaltinius ir darbo vietas, išsaugant ir turtinant kultūrą, aplinką, paveldą.

Lietuvos Respublikos žemės ūkio ir kaimo plėtros įstatyme (Žin., 2008, Nr. 81-3174) kaimo plėtra apibrėžiama kaimo vietovių¹ gyventojų gyvenimo ir darbo sąlygų kokybės gerinimas, kaimo vietovių ekonominės ir socialinės struktūros tobulinimas, bendruomeninių ryšių stiprinimas siekiant užtikrinti ekonominę ir socialinę sanglaudą, saugoti ir kurti darbo vietas, skatinti alternatyviąją veiklą² kaime, saugoti ir puoselėti etninę kultūrą, kraštovaizdį ir gamtinę aplinką. Taigi, kaimo plėtra nereiškia žemės ūkio plėtros. Kaimo vietovėse turėtų būti skatinama alternatyvi veikla, kad žmonės, negalintys ar nenorintys dirbti žemės ūkio, įgiję išsilavinimą galėtų surasti norimą darbą. Siekiant pagerinti gyvenimo kokybę kaimo vietovėse sąlygas, svarbus kokybiškų sveikatos apsaugos, švietimo ir buitinių paslaugų prieinamumo užtikrinimas.

Žaliosios knygos siūlymuose kaimo gyvybingumas yra siejamas su jaunimo įsitvirtinimu, politikos priemonių orientavimu į jaunimo užimtumo skatinimą, sąlygų, kuriose jauni žmonės norėtų gyventi, sudarymą. Akcentuojama, kad greta žemės ūkio svarbiomis kaimo politikos sritimis tampa gamtosauga, gyvenimo kokybė kaime ir vietinių iniciatyvų skatinimas (Žalioji knyga. Lietuvos kaimo ateitis, 2010).

Lietuvos kaimo plėtros programos tikslas - užtikrinti ekonomikos augimą, didinant žemės ūkio, maisto ir miškų ūkio sektorių konkurencingumą, sukuriant galimybių kaimo ekonominei veiklai įvairinti ir gyvenimo kokybei kaimo vietovėse gerinti (Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų programos tarpinis vertinimas, 2010). Įgyvendinant Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 metų programą, gyvenimo kokybę kaime buvo stengiamasi gerinti įvairiomis priemonėmis: didinant kaimo gyventojų įsidarbinimo galimybes ir pajamas, t. y. skatinant veiklos įvairinimą ir verslą, pagrindinių paslaugų kaimo gyventojams, amatų ir kaimo turizmo plėtrą (ekonominis aspektas), kuriant gyvenimui ir darbui patrauklią aplinką (socialinis-kultūrinis, ekologinis aspektai), užtikrinant kaimo vietovių atnaujinimą ir plėtrą, gerinant aplinkos situaciją, t.y. kaimo infrastruktūrą, kultūrinių objektų atnaujinimą.

Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare, buvo pradėta įgyvendinti LEADER+ pobūdžio priemonė, skatinanti kaimo plėtrą ugdant ir stiprinant vietos gyventojų gebėjimą dirbti kartu. LEADER+ priemonei įgyvendinti įsteigtos VVG (vietos veiklos grupės), ėmė kurtis kaimo bendruomenės. „LEADER+ pobūdžio priemonės vienas svarbiausių tikslų – aktyvinti kaimo

¹ Kaimo vietovė – gyvenamoji vietovė, kurios gyventojų skaičius neviršija šešių tūkstančių (Žin., 2008, Nr. 81-3174).

² Alternatyvioji veikla – bet kuri veikla kaimo vietovėje, nepriskiriama žemės ūkio veiklai (Žin., 2008, Nr. 81-3174).

žmones, kaimo bendruomenes ir partnerystės organizacijas, skatinti veiklą, inovacijas, stiprinti kaimo vietovių konkurencingumą, mažinti atotrūkį tarp miesto ir kaimo“ (Atkočiūnienė, 2008).

LEADER – tai viena iš keturių ES bendrijų iniciatyvų (kitos – INTERREG, URBAN, EQUAL), kuri skatina kaimo gyventojus ir organizacijas aktyviai dalyvauti gyvenamosios vietovės ir bendruomenės plėtros procese. Ši politikos priemonė padeda stiprinti pilietinę visuomenę kaimo vietovėse, skatina vietos valdžios, verslo ir nevyriausybinių sektoriaus darbuotojų bendradarbiavimą. 2014–2020 m. laikotarpiu LEADER metodo pavadinimas keičiasi į *Bendruomenės inicijuotą vietos plėtrą* (BIVP). BIVP skirta ~ 6 proc. (0,114 mlrd. Eur) nuo visos Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 m. programos (1,98 mlrd. Eur). BIVP įgyvendinama per vietos veiklos grupes (VVG) (LEADER 2014–2020 m....).

Tampa akivaizdu, kad bendruomenių inicijuojama vietos plėtra žymiai prisideda prie gyvenimo kokybės gerėjimo. Kaip pavyzdį galima pateikti Šiaulių rajono VVG ir Voveriškių bendruomenės projektą. Voveriškių bendruomenė pagal pasirašytą vietos projekto vykdymo sutartį įgyvendins vietos projektą *Aktyvus jaunimas - ateities kūrėjas*. Šiam projektui įgyvendinti yra skirta 43 443,00 Eur paramos suma. Projekto partneris Šiaulių rajono savivaldybė prisidės prie projekto įgyvendinimo įnašu natūra - žeme. Projekto tikslas - siekti didesnio Voveriškių kaimo jaunimo ir vaikų užimtumo bei kokybiškesnio laisvalaikio praleidimo. Projekto lėšomis bus įrengta krepšinio aikštelė, pastatyti treniruokliai, įrengta vaikų žaidimo aikštelė. (Pasirašyta VIII-ojo..., 2015). Todėl labai svarbu skatinti vietos bendruomenių aktyvumą, dalintis gerąja patirtimi, sėkmingais projektais, kuo plačiau ir suprantamiau skleisti informaciją apie Lietuvos kaimo plėtros 2014-2020 programos prioritetus ir priemones.

Anot Tamošiūno, Šiaulianskienės (2010), kaimo plėtros proceso samprata, tikslai ir uždaviniai keitėsi kintant ekonomikai bei gyventojų poreikiams. Pagrindinis siektinas kaimo plėtros rezultatas – patrauklumo didinimas: kuo daugiau kaime gyvenančių žmonių, pajėgiančių sau užsitikrinti gerą buitinę aplinką. Kaimo plėtrai labai svarbus lyderių ugdymas, bendruomenių formavimas, valdžios parama, stabili regioninė, žemės ūkio ir kaimo plėtros politika, apimanti žmonių išteklių ugdymą, finansinį aprūpinimą, rinkų plėtrą.

Kaip teigia Jasaitis (2014), strateginio valdymo procese yra būtina pereiti nuo industrinėje visuomenėje naudoto planavimo, grindžiamo makroekonominiais rodikliais, prie antropologinio planavimo metodologijos, kuri yra orientuota į asmenybę, jo veiklą ir gyvenimo kokybę. Vadovaujantis antropologine metodologija sudaromos prielaidos darniam vietovės vystymuisi, kuris yra būdingas labiau išsivysčiusioms valstybėms. Vadovaujantis antropologine metodologija, strateginis planavimas grindžiamas išsamia vidaus išteklių bei išorinės situacijos analize, turi apimti šias visuomenės gyvenimo sritis (Jasaitis, 2014):

1) būsto politika, tenkinanti visų pilietinės visuomenės sluoksnių interesus, užtikrinanti jaukią ir saugią bendruomenės aplinką;

2) ekonomikos skatinimas, remiantis pažangiausiomis technologijomis ir griežtai laikantis aplinkosaugos reikalavimų;

3) sveikos gyvensenos diegimas, optimaliai derinant darbo ir poilsio režimą, įgyvendinant sergamumo prevencijos programas ir ankstyvąją diagnostiką;

4) optimalių mokymosi visą gyvenimą sąlygų sudarymas;

5) aukščiausius dorovės standartus atitinkančios vertybinės orientacijos formavimas; etnografinio paveldo ir tautinės tapatybės puoselėjimas, grindžiamas pasaulinės kultūros universalijomis.

Išaiškėja, kad kaimiškos vietovės turi tapti tarsi miniatiūriniai miestai, kuriuose teikiamos visos būtinausios paslaugos, plėtojama ne tik su žemės ūkiu susijusi veikla. Čia plėtojama infrastruktūra, įrengiamos poilsio ir sporto, laisvalaikio zonos, tačiau tuo pačiu puoselėjama gamta, gyvenama mažiau užterštoje, gyvoje gamtoje. Galima daryti išvadą, kad kaimo plėtra glaudžiai siejasi su gyvenimo kokybe: tai gyvenimo kokybės gerinimo siekimas kaimiškose vietovėse. Akcentuotina tai, kad hipotetinis gyvenimo kokybės gerinimas kaimiškose vietovėse privalo remtis darnaus vystymosi principais, t.y. derinant aplinkosauginius, socialinius ir ekonominius gerovės siekimo tikslus.

2. GYVENIMO KOKYBĖS IR JĄ SĄLYGOJANČIŲ VEIKSNIŲ TYRIMO ŠIAULIŲ RAJONE METODOLOGINIS PAGRINDIMAS

2.1. Tyrimo organizavimas ir metodai

Atliekant tyrimą buvo taikomi tiek kiekybinio, tiek kokybinio tyrimo metodai. Tiriant gyvenimo kokybės ir ją sąlygojančių veiksnių situaciją Šiaulių rajone atlikta anketinė gyventojų apklausa. Siekiant patvirtinti bei papildyti gautus rezultatus, 5 Šiaulių rajono seniūnijų atstovai (seniūnai arba jų pavaduotojai) apklausti interviu metodu.

Tyrimo organizavimas siejasi su probleminiais darbo klausimais. Magistro darbe suformuoti trys probleminiai klausimai (žr. 2.1. lent.). Pirmasis probleminis klausimas teorinis, todėl pirmiausia buvo analizuojama mokslinė literatūra, lyginami, apibendrinami mokslininkų požiūriai. Šis probleminis klausimas keliamas atsižvelgiant į tai, kad gyvenimo kokybes koncepcija yra kompleksiška, tarpdisciplininė, mokslininkų nevienodai suprantama ir vertinama. Kadangi nėra vieningai priimto gyvenimo kokybės apibrėžimo, o ir veiksniai lemiantys gyvenimo kokybę įvairių mokslininkų išskiriami skirtingi, todėl siekiama palyginti, apibendrinti mokslininkų mintis.

2.1. lentelė

Magistro darbo problemų laukas

Probleminis klausimas	Problemų laukas	Tyrimo metodai ir instrumentai
1. Kokie veiksniai sąlygoja gyvenimo kokybę?	1.1. Kaip mokslinėje literatūroje aprašoma gyvenimo kokybės koncepcija? Kaip ji kito? 1.2. Kokie išskiriami gyvenimo kokybę sąlygojantys veiksniai? Kokiais indeksais, rodikliais siūloma įvertinti gyvenimo kokybę? 1.3. Kaip gyvenimo kokybė siejasi su kaimo plėtra? Kokios yra kaimo plėtros prioritetinės sritys?	Mokslinės literatūros analizė, sintezė, apibendrinimas, palyginimas, grafinis vaizdavimas, teisės aktų, strateginių dokumentų, ataskaitų analizė.
2. Kokia yra gyvenimo kokybės, ją lemiančių veiksnių situacija Šiaulių rajone?	2.1. Kaip Šiaulių rajono gyventojai vertina gyvenimo kokybę ir atskirus GK sąlygojančius veiksnius Šiaulių rajone? 2.2. Kuriose Šiaulių rajono seniūnijose, respondentų nuomone, socioekonominė situacija geriausia? 2.3. Kokias problemas ir teigiamus pokyčius gyvenvietėse pastebi respondentai?	Strateginių dokumentų ir ataskaitų analizė, statistinių duomenų analizė, teisės aktų analizė, respondentų nuostatų analizė, grafinis vaizdavimas, grupavimas, palyginimas, apibendrinimas.
3. Kokios yra gyvenimo kokybės Šiaulių rajone gerinimo galimybės?	3.1. Kokias įmones ar įstaigas tikslinga įkurti Šiaulių rajone? 3.2. Kokios priemonės padėtų užtikrinti gyvenimo kokybės Šiaulių rajone kilimą?	Interviu turinio analizė, respondentų nuostatų analizė, grafinis vaizdavimas, palyginimas, apibendrinimas.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Antruoju probleminiu klausimu siekiama išsiaiškinti, kokia yra gyvenimo kokybės ir ją sąlygojančių veiksnių situacija ir pokyčiai Šiaulių rajone. Ieškant atsakymų į problemų lauko klausimus atlikta Šiaulių rajono gyventojų apklausa, gauti rezultatai vertinami, palyginami, apibendrinami. Kai kuriais atvejais rezultatai grupuojami, seniūnijos suskirstytos į grupes pagal tam tikrą požymį. Pavyzdžiui, kur didžiausia dalis respondentų teigia, kad situacija gerėja arba blogėja.

Trečiuoju probleminiu klausimu siekiama nustatyti gyvenimo kokybės Šiaulių rajone tobulinimo galimybes. Atrasti galimus sprendimo variantus pasitelkta mokslinės literatūros analizė bei informantų apklausa, taikant interviu metodą. Apklausti 6 informantai – tai Šiaulių rajono seniūnijų seniūnai (-ės) arba jų pavaduotojai (-os). Apklausti seniūnijos darbuotojus pasirinkta todėl, nes jie arti vietinių žmonių, todėl tikrai žino, kokios didžiausios socialinės, ekonominės ir gyvenamosios aplinkos problemos, ko trūksta seniūnijoms, kad gyvenimo kokybė pagerėtų.

Šiaulių rajono gyventojų apklausa buvo vykdoma 2015 m. visą kovo mėnesį. Paskutinės anketos užpildytos balandžio mėnesio pradžioje. Norint kuo platesnėje teritorijoje pasiekti Šiaulių rajono gyventojus, buvo panaudotas Šiaulių rajono savivaldybės viešosios bibliotekos filialų tinklas. Gavus Šiaulių rajono savivaldybės viešosios bibliotekos direktorės sutikimą, anketos buvo išvežtos į bibliotekos filialus. Kadangi šis tyrimas neturėjo finansavimo ir didesnių lėšų pasiekti norimo rezultato, į tolimiausius bibliotekos filialus buvo nusiųsta elektroninė anketos versija. Darbo autorės žiniomis, respondentai dažnai atsisakydavo sėsti prie kompiuterio ir pildyti elektroninį anketos variantą, todėl Raudėnų ir Šakynos seniūnijose apklaustas mažiausias respondentų skaičius. Svarbu paminėti, kad tiriamojoje dalyje dalis klausimų analizuojami ir vertinami išskirsčius respondentų atsakymą pagal gyvenamąją teritoriją, t.y. priklausymą tam tikrai seniūnijai. Atskirų Šiaulių rajono seniūnijų rezultatai palyginami tarpusavyje.

2.2. Tyrimo instrumentų pagrindimas

Kaip aptarta teorinėje dalyje, keitėsi, tobulėjo gyvenimo kokybės tyrimai: objektyvaus gyvenimo kokybės vertinimo požiūris (naudojant nacionalinės bei regioninės statistikos duomenis) buvo papildytas alternatyviu požiūriu – žmonių subjektyviais vertinimais, asmeniniu gerovės suvokimu. Pasak Denier (2006), subjektyvi gyvenimo kokybė parodo, kaip objektyvias sąlygas vertina ir jose jaučiasi individas. Todėl tiriant subjektyvią gyvenimo kokybę dažniausiai atliekamos apklausos.

Šiaulių rajono gyventojų gyvenimo kokybės tyrimui buvo naudojamas Šiaulių universiteto Kaimo plėtros tyrimų centro parengtas gyventojų klausimynas. Klausimynas buvo praplėstas, papildytas naujais klausimais, kurie ypač svarbūs gyvenimo kokybei įvertinti (žr. 2 priedas).

Pavyzdžiui, paklausta kaip dabartinę savo gyvenimo kokybę vertina respondentai, ar ji pakito per penkerius metus (pagerėjo ar pablogėjo). Taip pat svarbu nustatyti, kuriuos gyvenimo kokybę sąlygojančius veiksnius (užimtumas, pajamos ir materialinė gerovė, sveikata, šeimos laimė, saviraiška, dalyvavimas bendruomeninėje veikloje, socialinis saugumas, saugi ir švari gamta, aplinka), respondentai vertino labai gerai ar gerai, o kuriuos veiksnius blogai. Be to Šiaulių rajono gyventojų buvo paklausta, ar jie tikisi, kad gyvenimo kokybė per penkerius metus pagerės.

Įvadinėje klausimyno dalyje motyvuotai paaiškinta, kas atlieka tyrimą bei koks tyrimo tikslas, pateikiama trumpa anketos užpildymo instrukcija. Socialinių-demografinių klausimų dalis suteikia informaciją apie respondentų lytį, amžių, gyvenamąją vietą, išsilavinimą, darbo sritį, pragyvenimo šaltinį, šeimos padėtį ir sudėtį, būstą ir jo problemas, gyvenimo sąlygas ir kt. Diagnostinę dalį sudaro klausimai, tiesiogiai susiję su kaimiškųjų vietovių gyventojų gyvenimo kokybę sąlygojančiais veiksniais: gyventojų ekonomine, socialine, kultūrine, visuomenine veikla, demografinės, kriminogeninės situacijos kaita. Klausama, kokius gyventojai pastebi teigiamus gyvenviečių pokyčius, bei kokios kaimiškųjų vietovių problemos būdingos jų gyvenvietėje.

Apklausiant informantus pasirinktas pusiau struktūruoto interviu metodas. Pusiau struktūruotas interviu remiasi planu, kuriame numatyti konkretūs klausimai, jų pateikimo seka, tačiau numatyta, kad tyrimo eigoje tyrėjas gali papildomai užduoti plane neįrašytų klausimų (Bitinas, Rupšienė, Žydžiūnaitė, 2008). Svarbiausi klausimai, kurie buvo užduoti visiems informantams, siejasi su 3 pagrindinėmis gyvenimo kokybės dimensijomis: socialine, ekonomine, aplinkos. Paklausta, kokios pagrindinės socialinės, kokios ekonominės ir gyvenamosios aplinkos problemos yra informantų seniūnijoje (žr. 3 priedą). Pasiteirauta, kokiomis priemonėmis galima būtų pagerinti gyvenimo kokybę, kokių veiklos sričių būtina imtis nedelsiant, kokias įmones tikslinga įkurti seniūnijoje.

2.3. Tyrimo imties charakteristika

Pagrindinis kriterijus, pagal kurį pasirenkamas respondentas, buvo teritorija. Visi respondentai turėjo gyventi arba dirbti Šiaulių rajono savivaldybės teritorijoje. Tik tokiu atveju galima vertinti gyvenimo kokybę Šiaulių rajone, jei respondentas šioje teritorijoje praleidžia daug laiko ir yra susipažinęs su gyvenamosios aplinkos sąlygomis.

Generalinė visuma – Šiaulių rajono gyventojai.

Tyrimo imtis nustatyta remiantis Paniotto formule (Valackienė, 2004):

$$n = \frac{1}{\Delta^2 + \frac{1}{N}}$$

kur :

n – imties dydis;

Δ - imties paklaidos dydis ($=0,07$; kadangi šiuo tyrimu tiriamas gyventojų požiūris).

N – generalinis visumos dydis (42217, nes Statistikos departamento duomenimis 2014 m. pab. Šiaulių rajone gyveno 42217 gyventojų).

Imties dydis $n = 203$ (jei didžiausia galima paklaida 7 proc.).

Apklausoje dalyvavo 257 respondentai, todėl galima teigti, kad didžiausia galima paklaida yra ne didesnė nei 7 proc.

2.2 lentelė

Informantų sąrašas

Kodas	Seniūnija	Pareigos
I1	Gruzdžių	Seniūnės pavaduotoja
I2	Meškuičių	Seniūnė
I3	Meškuičių	Seniūnės pavaduotoja
I4	Kuršėnų miesto	Specialistė
I5	Šakynos	Seniūno pavaduotoja
I6	Kuršėnų kaimiškoji	Seniūnė

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Kalbant apie interviu, kokybiniame tyrime neverta siekti tikimybinės, atsitiktinės imties, bet priešingai – reikia pasirinkti tokius atvejus, kurie yra informatyvūs tyrimo požiūriu, todėl kokybiniame tyrime dažniausiai taikoma tikslinė imties vienetų atranka. Šiame tyrime pasirinkta kriterinė informantų atranka. Kriterinė atranka – tai kai pats tyrėjas nusprendžia, kuriuos respondentus tikslingiau atrinkti (Bitinas ir kt., 2008). Pagrindiniai atrankos kriterijai: svarbu, kad informantas žinotų vietinių gyventojų problemas ir gyvenimo kokybę sąlygojančių veiksnių situaciją tiriamoje seniūnijoje, todėl pasirinkti Šiaulių rajono seniūnijų darbuotojai (žr. 2.2 lent.).

Pastaba: visi 3 skyriuje pateikti paveikslai ir lentelės yra sudaryti darbo autorės, remiantis atliktos Šiaulių rajono gyventojų apklausos rezultatais (jei nenurodyta kitaip).

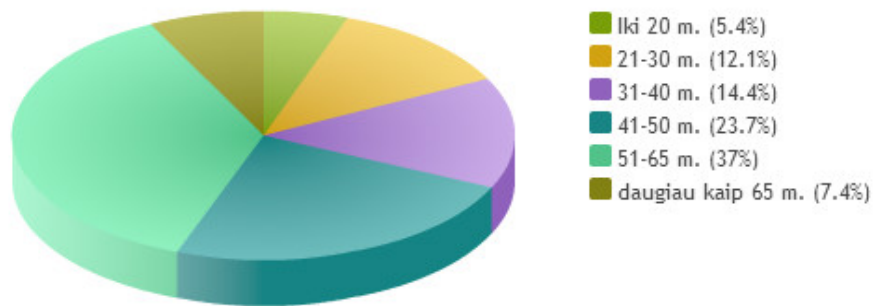
3. GYVENIMO KOKYBĖS IR JĄ SĄLYGOJANČIŲ VEIKSNIŲ TYRIMAS ŠIAULIŲ RAJONE

3.1. Respondentų nuostatų apie gyvenimo kokybę Šiaulių rajone analizė

3.1.1. Respondentų charakteristika

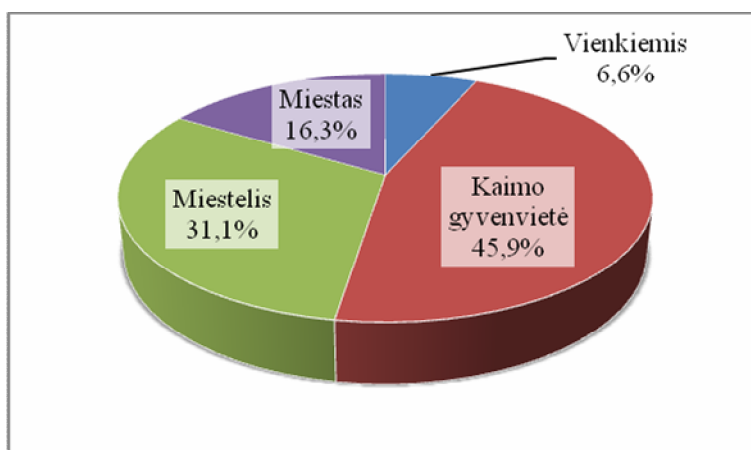
Atlikus Šiaulių rajono gyventojų anketinę apklausą, svarbu išanalizuoti, kokiomis savybėmis pasižymi tyrimo anketas užpildę respondentai: kokiai amžiaus grupei priklauso, kokia jų lytis, veiklos sritis, koks išsilavinimas.

Apklausoje dalyvavo 257 respondentai (pašalinus labai menkai bei netvarkingai užpildytas anketas). Moterys apklausoje dalyvavo aktyviau: tarp respondentų 30,4 proc. sudarė vyrai, o 69,6 proc. – moterys. Kaip žinoma, respondentų nuomonė apie tam tikras problemas gyvenvietėje bei požiūris į tam tikrus gyvenimo kokybę sąlygojančius veiksnius gali skirtis priklausomai nuo apklaustųjų amžiaus. Pagal amžių respondentes tikslinga suskirstyti į tris grupes: jaunesniųjų – iki 30 metų, viduriniojo amžiaus – nuo 31 iki 50 metų, vyresniojo amžiaus – nuo 51 metų. Šios grupės skiriasi savo gyvenimiškais nuostatomis, ekonominiu aktyvumu, patirtimi. Jaunesniųjų grupę sudaro moksleiviai, studentai bei pradėję kaupti darbinę patirtį asmenys ar jaunos šeimos. Viduriniojo amžiaus grupę pagrįstai galime vadinti ekonomiškai aktyviausia. Joje daugumą sudaro asmenys, turintys profesinę patirtį, sukūrę šeimas bei auginantys mokyklinio amžiaus vaikus. Vyresni nei 51 metų respondentai, tikėtina, jog turi daugiausiai patirties, dalis jų yra karjeros aukštumose arba puikūs savo srities žinovai, kita dalis baigia savo profesinę veiklą, yra ekonomiškai neaktyvūs, tačiau ir toliau aktyviai dalyvauja visuomeniniame gyvenime. Didžiausia dalis tyrime dalyvavo respondentų, kurie vyresni nei 51 metai (44,4 proc.). Į ekonomiškai aktyviausią 31-50 metų grupę patenkantys respondentai sudaro 38,1 proc. visų apklaustųjų, o 17,5 proc. respondentų yra jaunesni nei 31 metai. Taigi, Šiaulių rajono gyventojų apklausoje dalyvavo pakankamai skirtingų amžiaus grupių respondentų, todėl svarbius klausimus bus galima nagrinėti detaliau, atsižvelgiant į skirtingų amžiaus grupių gyventojų požiūrį. Detalesnis respondentų pasiskirstymas pagal amžių pateiktas 3.1 paveiksle.

3.1 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal amžių

16,3 proc. respondentų teigia gyvenantys mieste (žr. 3.2 pav.). Šiaulių rajono savivaldybės teritorijoje yra vienintelis miestas – Kuršėnai. Keli respondentai nurodė gyvenantys mieste, tačiau pažymėjo, kad turi sodybą Kužių seniūnijoje ar dirba kaimo gyvenvietėje. Apklausoje dalyvavę kaimiškų vietovių (vienkiemių, kaimo gyvenviečių ir miestelių) gyventojai sudaro 83,6 proc. Taigi daugumai dalyvavusių kaimo plėtros ir gyvenimo kokybės kaimiškose vietovėse problemos yra suprantamos ir artimos.

3.2 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal gyvenamąją vietovę

Svarbu išsiaiškinti, kokia respondentų padėtis darbo rinkoje, kokia jų veiklos sritis. Didžioji dalis respondentų (80,5 proc.) yra dirbantys asmenys, iš jų 3,5 proc. dirba ir mokosi (žr. 3.3 pav.). 17 respondentų (6,6 proc.) mokosi, o 12,8 proc. respondentų nei dirba nei mokosi. Tačiau tarp šių 33 nedirbančių ir nesimokančių respondentų, 27 respondentai yra pensininkai ar neįgalieji ir tik 6 bedarbiai.

Dirba		77%
Mokosi		6.6%
Dirba ir mokosi		3.5%
Nedirba ir nesimoko		12.8%

3.3 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal užimtumą

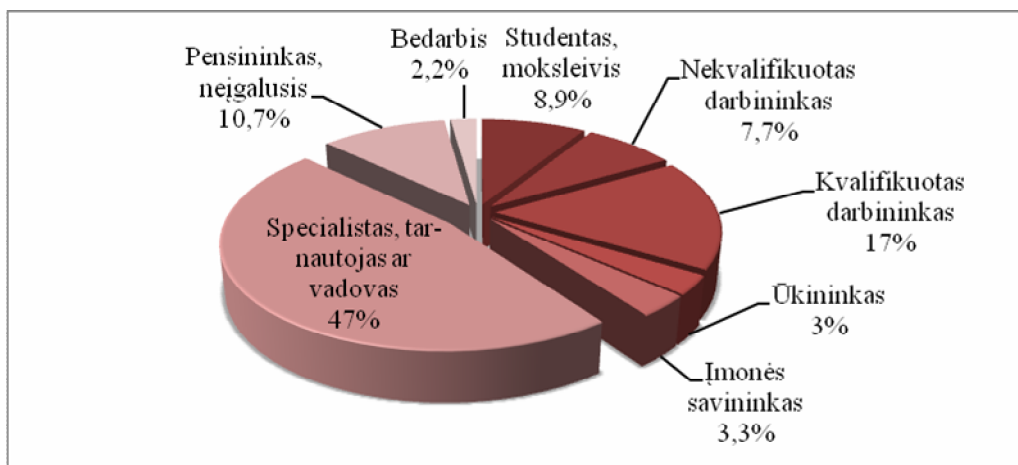
Nors 16,3 proc. respondentų gyvena mieste, net 53 proc. respondentų atsakė, kad dirba arba mokosi mieste. Kad dirba arba mokosi kaime atsakė 35 proc. Toks respondentų pasiskirstymas pagal darbo vietą atskleidžia darbo pasiūlos kaimiškosiose vietovėse problemą: 36,7 proc. apklaustųjų turi važinėti dirbti ar mokytis į miestą, nors jie gyvena kaimiškoje vietovėje. Ilgainiui tai gali neigiamai paveikti važinėjančių dirbti į miestą respondentų gyvenimo kokybę ar net turėti skaudesnių pasekmių: darbo gimtajame miestelyje neradę gyventojai visam laikui persikelia dirbti ir gyventi į didmiestį ar net kitą valstybę. O tai stabdo kaimo plėtrą, nyksta ankstesniais laikais klestėjusios gyvenvietės. Lietuvos kaimo plėtros 2014-2020 m. programoje siekiama didinti užimtumo galimybes kaime. Programoje teigiama, kad turi būti steigiamos labai mažos ir mažos įmonės, susijusios su alternatyviąja veikla ir paslaugomis, sprendžiant užimtumo ir nedarbo problemas kaime. Atsižvelgiant į kaimo visuomenės senėjimą, išskirtinis dėmesys teiktinas jaunimui, siekiančiam kurti verslą kaimo vietovėse. Kuriant ir išlaikant aukštos kvalifikacijos reikalaujančias darbo vietas kaime, kaimo gyventojai būtų skatinami siekti aukštesnio išsilavinimo, nesibaiminant, kad gyvenamojoje vietoje neras darbo, atitinkančio aukštesnę kvalifikaciją. Tai taip pat paskatins kaimo vietovėse kurti verslą, kuriam aktuali aukštos kvalifikacijos darbo jėga, ir leis pritraukti daugiau išsilavinusių žmonių (taip pat ir jaunimo), galinčių prisidėti prie kaimo gerovės kūrimo (Lietuvos kaimo plėtros 2014-2020 m. programa, p. 80, 82).

Daugiausiai apklausoje dalyvavusių respondentų (t.y. 37,7 proc.) turi įgiję aukštesnįjį (spec. vidurinį) arba aukštąjį neuniversitetinį išsilavinimą. Trečdalis respondentų turi aukštąjį universitetinį, 10,5 proc. – profesinį išsilavinimą (žr. 3.4 pav.). Beveik 18 proc. apklaustųjų neturi profesinio pasirengimo.

Nebaigtas vidurinis	21		8.2%
Vidurinis (be profesijos)	25		9.7%
Profesinis (darbininkiškas)	27		10.5%
Aukštesnysis (spec. vidurinis) arba aukštasis neuniversitetinis	97		37.7%
Aukštasis universitetinis	87		33.9%
Viso atsakymų	257		

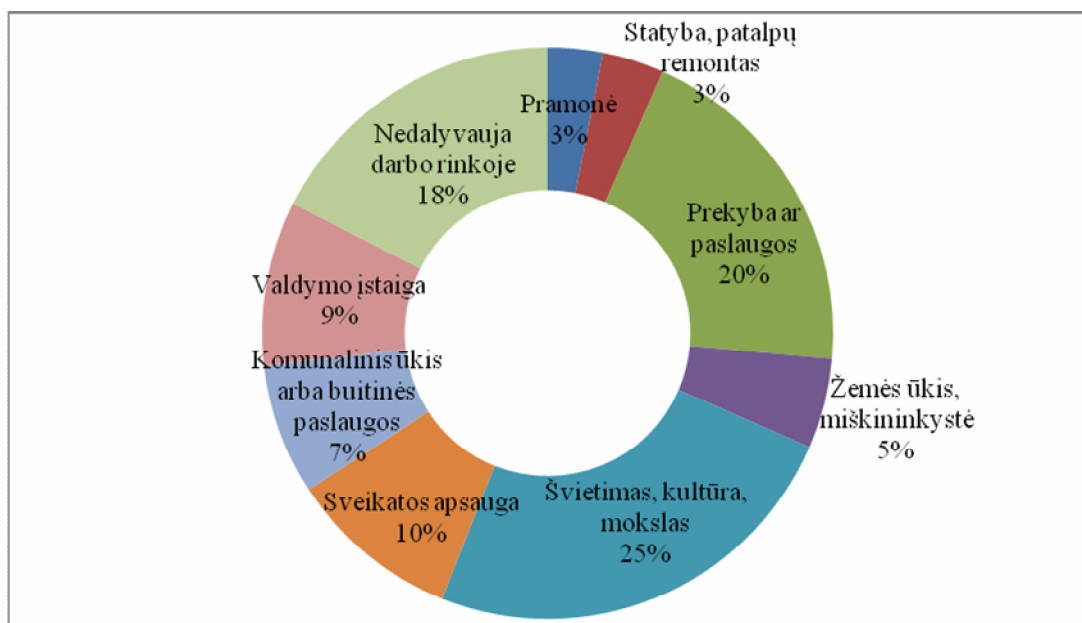
3.4 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal išsilavinimą

Daugiausia respondentų (47 proc.) nurodė, kad dirba specialistu, tarnautoju ar vadovu (privačioje įmonėje ar valstybinėje įstaigoje). 17 proc. respondentų yra kvalifikuoti darbininkai, 7,7 proc. – nekvalifikuoti darbininkai (žr. 3.5 pav.). Dalis respondentų pažymėjo kelis atsakymo variantus, pavyzdžiui, nurodė esantis pensininkas ir specialistas ar studentas ir darbininkas arba specialistas.

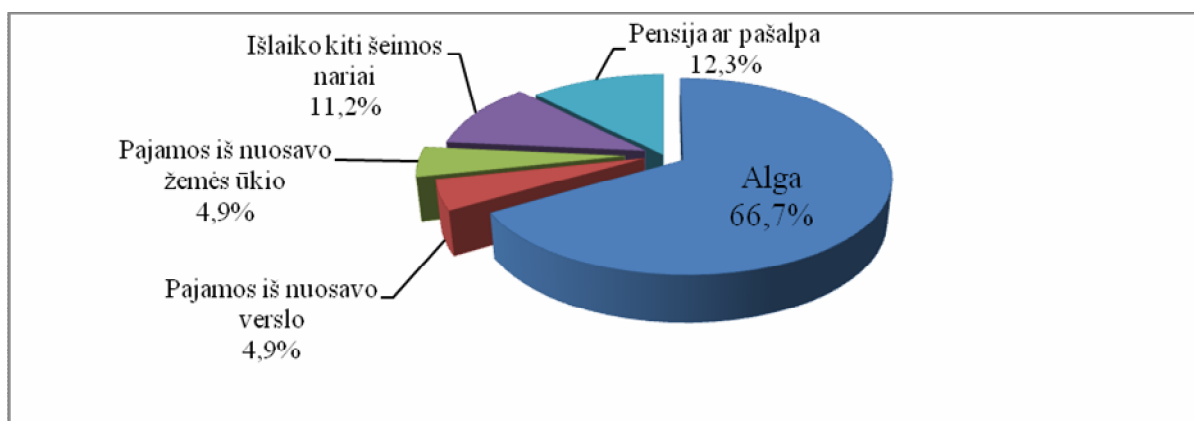
3.5 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal padėtį darbo rinkoje

Tikslinga sužinoti kokia yra respondentų veiklos sritis (žr. 3.6 pav.). Ketvirtadalis respondentų dirba švietimo, mokslo arba kultūros srityje, penktadalis veikla susijusi su prekyba arba paslaugų teikimu. 10 proc. apklaustųjų dirba sveikatos apsaugos srityje, 9 proc. – valdymo įstaigoje. Apie 18 proc. respondentų apklausos metu nedalyvavo darbo rinkoje – tai moksleiviai, studentai, pensininkai, neįgalieji ir bedarbiai.

3.6 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal darbo sritį

Apklausoje buvo klausiama, koks yra respondentų pagrindinis pragyvenimo šaltinis (žr. 3.7 pav.) ir ar jų pajamos pastovios. Pajamų pastovumas turi didelės reikšmės gyvenimo kokybei: žmogus, žinodamas, kad ir kitą mėnesį gaus ne mažesnes pajamas, jaučiasi saugiau, gali planuoti išlaidas, numatyti, kokią dalį pajamų jam reikia atsidėti taupymui ar didesniai pirkiniui, remontui. Pajamų pastovumas gali turėti įtakos svarbiems gyvenimo sprendimams, pavyzdžiui, šeimos planavimui, būsto remontavimui ar investavimui į ūkio plėtrą.

3.7 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal pagrindinį pajamų šaltinį

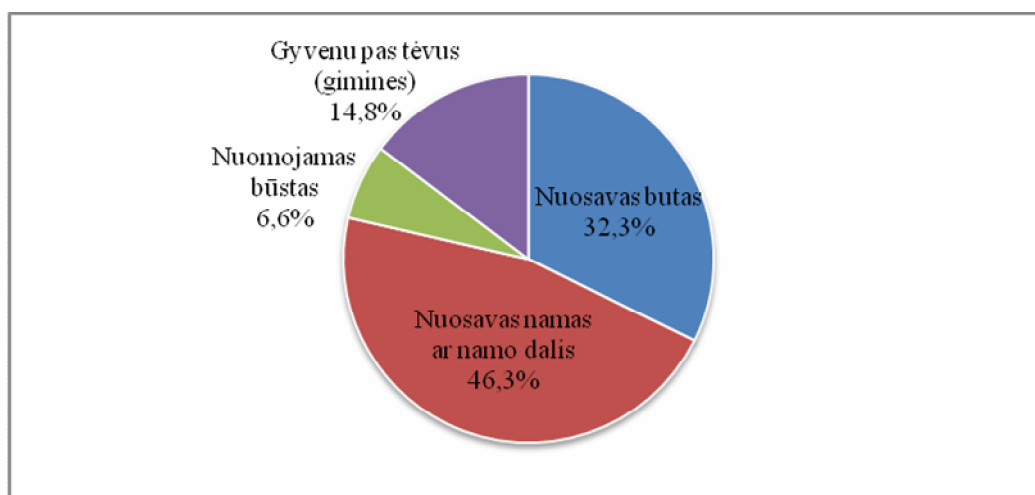
Du trečdaliai respondentų algą įvardino kaip pagrindinį pajamų šaltinį. Dalis respondentų nurodė kelis pajamų šaltinius. Tokie respondentai gauna algą ir pajamų iš nuosavo žemės ūkio arba pensiją ar pašalpą ir atlyginimą. 12,3 proc. respondentų gauna pensiją ar pašalpą, o 11,2 proc. respondentų yra išlaikomi kitų šeimos narių. Pajamų iš nuosavo verslo bei nuosavo žemės ūkio gauna po 4,9 proc. respondentų. Remiantis tyrimo duomenimis, 83 proc. apklaustų Šiaulių rajono gyventojų teigė, kad jų pajamos yra pastovios, o apie 17 proc. respondentų pajamos yra nepastovios.

3.1.2 Respondentų būsto sąlygos

Kaip aptarta teorinėje darbo dalyje, daugelis mokslininkų apsirūpinimą būstu laiko svarbiu veiksmu, kuris įtakoja žmonių gyvenimo kokybę. Apsirūpinimas būstu yra svarbus gyvenimo kokybės rodiklis, nes be kokybiško ir saugaus būsto žmonės negali patenkinti savo pagrindinių poreikių ir jaustis saugiai. Atliekant apklausą, Šiaulių rajono gyventojų buvo klausiama: kokiam būste jie gyvena (nuosavame, nuomojame, pas tėvus ar gimines), ar respondentų būstą reikia remontuoti ir paklausta su kokiomis būsto problemomis susiduriama. Būsto problemos į klausimą įtrauktos remiantis Europos statistikos sistemos komiteto parengtoje gyvenimo kokybės matavimo

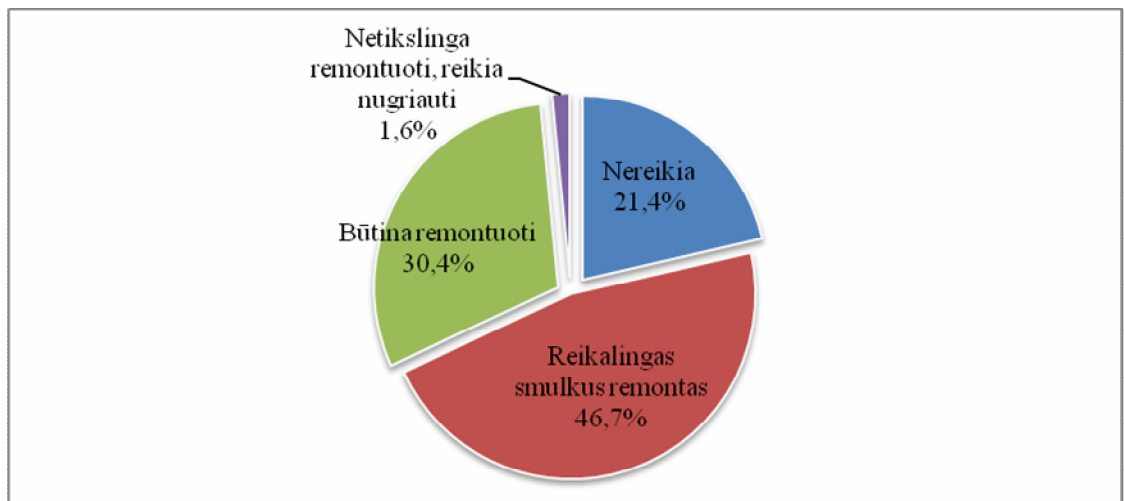
rodiklių sistemoje esantį rodiklį – apsirūpinimo būstu nepritekliaus lygis. Apsirūpinimo būstu nepritekliaus lygis (angl. Severe housing deprivation rate) parodo, kiek procentų gyventojų gyvena labai prastomis apgyvendinimo sąlygomis, t.y. gyvena perpildytame būste, o kartu turi ir vieną iš būsto problemų: nėra vonios ar tualetu, nesandarus stogas ar supuvę langai, grindys, nepakankamas apšvietimas (Glossary: Severe...). Lietuvos oficialiosios statistikos portale aiškinant šį rodiklį, teigiama, kad į būsto problemų sąrašą įtraukiami šie rodikliai: 1) nėra tualetu su nutekamuoju vandeniu; 2) nėra vonios ar dušo; 3) varvantis stogas, drėgnos sienos, supuvę langai arba grindys; 4) tamsus, nepakankamai šviesus būstas (Gyvenimo kokybės rodikliai..., 2014). Taigi, Šiaulių rajono gyventojų buvo paklausta ar jie susiduria su minėtomis būsto problemomis.

Atlikus Šiaulių rajono gyventojų apklausą, nustatyta, kad 46,3 proc. respondentų gyvena nuosavame name ar namo dalyje, o 32,3 proc. – nuosavame bute (žr. 3.8 pav.). 21,4 proc. respondentų teigia neturintys nuosavo būsto: beveik 15 proc. gyvena pas tėvus ar gimines, o 6,6 proc. nuomojasi gyvenamąjį būstą.

3.8 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal turimą būstą

Tiriant būsto remonto poreikį, nustatyta, kad tik penktadalis respondentų yra visiškai patenkinti savo būsto kokybe ir teigia, kad jų būsto remontuoti nereikia (žr. 3.9 pav.). Susirūpinimą kelia tai, kad trečdalis respondentų vertina savo būsto kokybę itin nepalankiai: 30,4 proc. teigia, kad būstą būtina reikia remontuoti, o 1,6 proc. mano, kad būsto nebetikslinga remontuoti, nes jį reikia nugriauti. Apie 47 proc. respondentų teigia, kad jų būstui reikalingas smulkus remontas. Toliau vertėtų išanalizuoti, ar didelė dalis Šiaulių rajono gyventojų susiduria su būsto problemomis.

3.9 pav. Respondentų būsto remonto poreikis

Tikslinga išanalizuoti, ar didelė dalis Šiaulių rajono gyventojų susiduria su būsto problemomis. Net 21,4 proc. apklaustųjų pažymėjo, kad jų būste nesandarus stogas, drėgnos sienos arba supuvę langai ar grindys (žr. 3.1 lent.). Kas devintas respondentas neturi tualetu su nutekamuoju vandeniu, su perpildyto būsto problema (kai trūksta gyvenamojo ploto) susiduria 8,6 proc. apklaustųjų.

3.1 lentelė

Respondentų patiriamos būsto problemos

Būsto problema	Respondentai, %
Varvantis stogas, drėgnos sienos, supuvę langai arba grindys	21,4
Nėra tualetu su nutekamuoju vandeniu	10,9
Nėra vonios ar dušo	8,9
Tamsus, nepakankamai šviesus būstas	8,2
Perpildytas būstas (trūksta gyvenamojo ploto)	8,6

Iš viso su bent viena būsto problema susiduria 106 respondentai, o tai sudarytų net 41,2 proc. visų apklaustųjų. Taigi, būstų kokybės situacija Šiaulių rajone nėra gera: 30,4 proc. teigia, kad būstą būtina reikia remontuoti, apie 47 proc. respondentų teigia, kad jų būstui reikalingas smulkus remontas. Reikėtų apsvaistyti privačių namų, sodybų bei butų kaimiškose teritorijose renovacijos sąlygas. Tikslinga būtų teikti lengvatines paskolas jaunimui, jaunoms šeimoms kaime įsigyjantiems, statantiems ar modernizuojantiems būstą.

3.1.3. Socioekonominės situacijos ir gyvenamosios aplinkos įvertinimas Šiaulių rajone

Šiame poskyryje analizuojamos respondentų nuostatos apie teigiamus pokyčius gyvenvietėse bei pagrindines problemas. Pateikiami vietos bendruomenių aktyvumo bei kultūrinės veiklos vertinimai. Analizuojami respondentų ūkinės veiklos, kriminalinės situacijos, sveikatos apsaugos situacijos pokyčių vertinimai atskirose Šiaulių rajono seniūnijose.

Respondentų buvo klausiama ir apie priemonių, kurios tam tikru aspektu pagerina gyvenimo kokybę, turėjimą. Tai kompiuteris su internetu prieiga ir automobilis. Internetas šiais laikais labai naudingas, nes jo pagalba galima gauti reikiamos informacijos, ar sumokėti už paslaugas ar mokesčius net ir gyvenant atokesnėje vietovėje neišėjus iš namų. Nustatyta (žr. 3.10 pav.), kad beveik 75 procentai respondentų turi kompiuterį su internetu prieiga. Taigi, šis tyrimas paneigia visuomenėje gajų mąstymą, kad kaimo gyventojai nesinaudoja kompiuteriais ar nemoka jais naudotis. Paminėtina ir tai, kad kompiuterių su internetu prieiga įsigijimą galėjo paskatinti ir emigracijos procesai: kompiuteris yra populiarus bendravimo su išvykusiais priemonė. Be to, darbo autorei lankantis Šiaulių rajono savivaldybės viešosios bibliotekos filialuose, įvairiose gyvenvietėse ar miesteliuose pastebėta, kad bibliotekose galima nemokamai pasinaudoti internetu, o dalis ten esančių kompiuteriai užimti – jas naudojami mokyklinio amžiaus vaikai.

Turi kompiuterį su interneto prieiga		74.6%
Turi kompiuterį, bet neturi interneto		7.8%
Neturi kompiuterio		17.6%

3.10 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal galimybę naudotis nuosavu kompiuteriu ir internetu

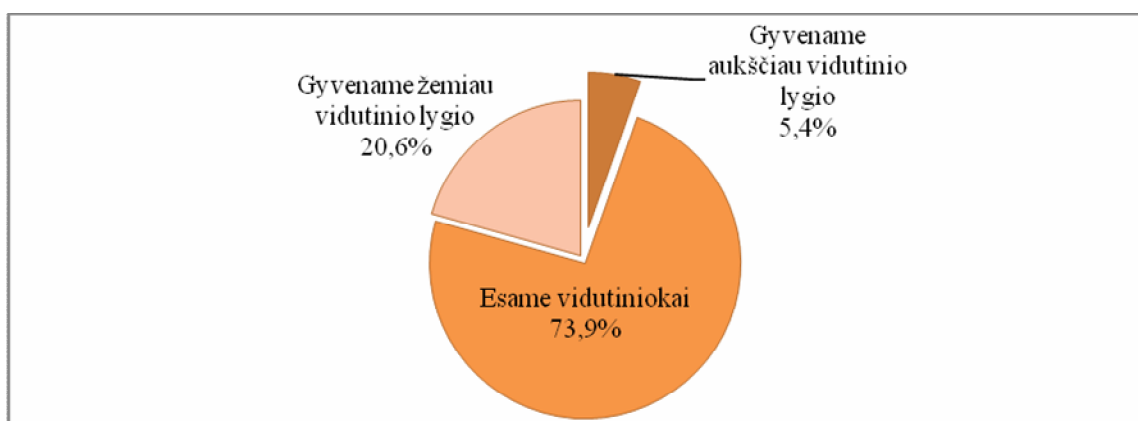
65,4 proc. respondentų teigia turintys nuosavą automobilį (žr. 3.11 pav.). Apie 65 proc. respondentų turimų automobilių yra daugiau kaip 10 metų senumo. Kas trečias apklaustasis neturi nuosavo automobilio, vadinasi jie sugaišta daugiau laiko ir patiria didesnių nepatogumų kol pasiekia toli esantį kelionės tikslą.

Turi automobilį, pagamintą prieš 1-5 metus		3.5%
Turi automobilį, pagamintą prieš 6-10 metų		19.8%
Turi automobilį senesnę nei 10 metų		42%
Neturi nuosavo automobilio		34.6%

3.11 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal nuosavo automobilio turėjimą

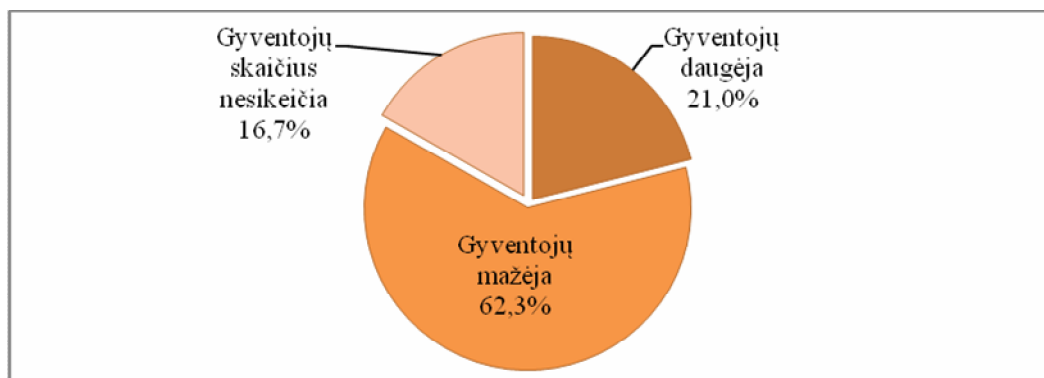
Kaip teigia mokslininkai, visgi vienas svarbesnių gyvenimo kokybę sąlygojančių veiksnių yra materialinė gerovė, pajamos. Todėl respondentų buvo paprašyta įvertinti savo finansinę padėtį,

priskiriant save vienai iš grupių, kurios sudarytos pagal klasikinį 3 grupių modelį: gyvename aukščiau vidutinio lygio, esame vidutiniškai ar gyvename žemiau vidutinio lygio. Kaip ir buvo tikėtasi, daugiausiai respondentų (73,9 proc.), vertindami savo finansinę padėtį, nurodė esantys „vidutiniokų“ grupėje (žr. 3.12 pav.). Kas penktas Šiaulių rajono gyventojas teigia gyvenantis žemiau vidutinio lygio. Vadinasi, apie 20,6 proc. respondentų galimai susiduria su pajamų stygiumi svarbiausiems poreikiams patenkinti ar patiria tam tikrą nepritekliaus lygį. Kad gyvena aukščiau vidutinio lygio, teigia mažiausioji respondentų dalis – 5,4 proc. Bendrai vertinant tokį atsakymų pasiskirstymą, galima patvirtinti pajamų pasiskirstymo netolygumo faktą. Anot Lietuvos mokslininkų laikraščio „Mokslo Lietuva“ vyr. redaktoriaus J. Jasaičio, vienas procentas žmonių netrukus valdys daugiau turto, negu visi likusieji (*Mokslo Lietuva* Nr.2 (534), p. 3). Taigi, pajamų diferenciacijos problema būdinga ne vien Šiaulių rajonui, tačiau šiai temai atskleisti reikėtų atlikti papildomų tyrimų.

3.12 pav. Respondentų finansinės padėties įsivertinimas

Remiantis Lietuvos statistiko departamento duomenimis, gyventojų skaičius Šiaulių rajone kasmet mažėja. 2014 m. palyginus su 2012 m., Šiaulių rajone gyveno 1157 gyventojais mažiau. Respondentų buvo paklausta, kokie gyventojų skaičiaus bei struktūros pokyčiai pastebimi jų gyvenvietėse (žr. 3.13 pav.). Išanalizavus respondentų vertinimus, nustatyta, kad 62,3 proc. respondentų pastebi gyventojų skaičiaus mažėjimą jų gyvenvietėse. 16,7 proc. respondentų tvirtina, kad gyventojų skaičius jų gyvenvietėje yra pastovus. Reikšminga respondentų dalis (21 proc.) tikino, kad jų gyvenvietėje gyventojų skaičius didėja, todėl vertėtų identifikuoti gyvenvietes, kurios traukiasi, o kuriose gyventojų daugėja.

3.13 pav. Gyventojų skaičiaus pokyčių vertinimas

Respondentus suskirsčius į 11 grupių pagal jų priklausymą seniūnijoms, gauti detalesni duomenys pavaizduoti 3.2 lentelėje. Lentelėje nepateikiami Raudėnų ir Šakynos seniūnijų rezultatai, nes šiose seniūnijose apklaustas nepakankamas respondentų skaičius detalesnėms išvadoms pateikti. Svarbu paminėti, kad didesnė dalis respondentų pastebi gyventojų skaičiaus didėjimą Ginkūnų ir Meškuičių seniūnijose. Taip pat 35,7 proc. Kairių seniūnijoje apklaustų respondentų pastebi gyventojų skaičiaus didėjimą (ši skaičių ypač padidino Šilėnuose ar Šilėnų soduose gyvenantys respondentai). Gyventojų skaičiaus didėjimą Ginkūnuose lemia palanki gyvenvietės geografinė padėtis (arti didmiesčio) bei patogus ir greitas susisiekimas su Šiauliu miestu. Ketvirtadalis Šiaulių kaimiškoji seniūnija priklausančių respondentų taip pat pastebi gyventojų skaičiaus augimą, tai Vinkšnėnų ir Lieporių kaimų gyventojai (galima teigti, kad šie kaimai ypač patrauklūs naujiems gyventojams įsikurti, nes yra prie pat Šiaulių miesto). Kaip matoma lentelėje, kitose seniūnijose daugiau kaip pusė respondentų visgi pastebi gyventojų skaičiaus mažėjimą gyvenvietėse. Kuršėnų kaimiškojoje bei Gruzdžių seniūnijose atitinkamai 80 proc. ir 82,8 proc. respondentų teigia, kad gyventojų skaičius mažėja. Galbūt ši mažėjimą sąlygoja prastesnės gyvenimo kokybės, aplinkos, infrastruktūros, užimtumo sąlygos šiose seniūnijose? Tikėtina, kad atsakymas išryškės išanalizavus respondentų kultūrinės, ūkinės veiklų bei sveikatos, saugumo situacijos skirtingose seniūnijose vertinimus.

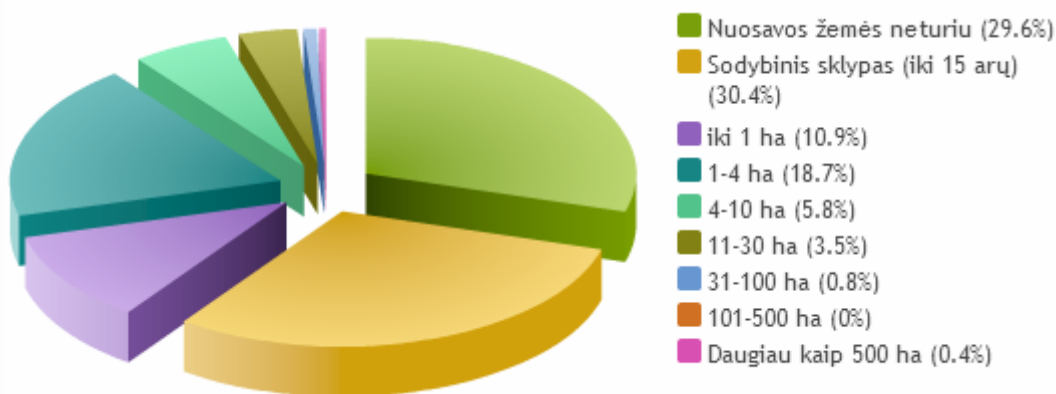
3.2 lentelė

Gyventojų skaičiaus gyvenvietėse pokyčių vertinimas pagal seniūnijas

Seniūnijos	Respondentų vertinimas (%)		
	Gyventojų daugėja	Gyventojų sk. nesikeičia	Gyventojų sk. mažėja
Bubių	12,50	25,00	62,50
Ginkūnų	61,76	26,47	11,76
Gruzdžių	6,90	10,34	82,76
Kairių	35,71	14,29	50,00
Kuršėnų kaimiškoji	20,00	-	80,00
Kuršėnų miesto	4,76	16,67	78,57
Kužių	6,38	14,89	78,72
Meškuičių	64,29	-	35,71
Šiaulių kaimiškoji	24,14	24,14	51,72

Vertinant gyventojų struktūros pokyčius gyvenvietėse, 47,1 proc. teigia, kad yra įvairaus amžiaus gyventojų, bet jaunimo jau trūksta. Atsakymą, kad daugėja tik senyvo amžiaus žmonių, gyvenvietė sensta, tuštėja, pasirinko kas ketvirtas respondentas. 28,4 proc. apklaustų Šiaulių rajono gyventojų teigia, kad jų gyvenvietėje yra įvairaus amžiaus žmonių ir pakankamai jaunimo.

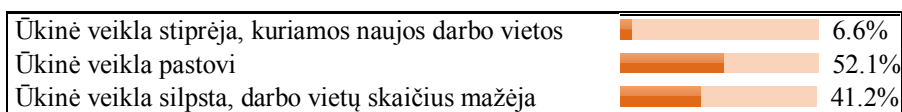
Respondentų buvo paklausta, ar jie turi nuosavos žemės (žr. 3.14 pav.). Didžiausia dalis respondentų (30,4 proc.) turi nedidelį, iki 15 arų, sodybinį sklypą, o beveik 30 proc. respondentų nuosavos žemės neturi. 10,9 proc. respondentų turi iki 1 ha, o 18,7 proc. – 1-4 ha žemės.

3.14 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal nuosavos žemės turėjimą

Aktualu išsiaiškinti, ar daug gyvenvietėse yra laisvų, nenaudojamų, apleistų, likusių be šeimininko pastatų. Apleisti pastatai neprideda grožio gyvenvietės kraštovaizdžiui. Tikėtina, kad dalį apleistų ar nenaudojamų pastatų būtų galima pritaikyti bendruomenės reikmėms arba pritaikyti pridėtinės vertės kūrimui, pavyzdžiui, įkurti dekoratyvinių augalų, gėlių ar ekologiškų daržovių parduotuvėlę. 61,1 proc. respondentų teigia, kad jų gyvenamojoje vietovėje yra laisvų, apleistų, nenaudojamų pastatų, o 38,9 proc. respondentų tokių pastatų savo gyvenvietėje nepastebėjo.

Svarbi respondentų nuomonė apie ūkinės veiklos būklę jų gyvenamojoje teritorijoje (žr. 3.15 pav.). Net 41 proc. apklaustųjų atsakė, jog ūkinė veikla silpsta, darbo vietų skaičius mažėja. Kad ūkinė veikla pastovi pažymėjo 52 proc. apklaustųjų ir tik 6,6 proc. respondentų mano, kad jų gyvenamojoje aplinkoje ūkinė veikla stiprėja, kuriamos naujos darbo vietos.

3.15 pav. Bendras ūkinės veiklos pokyčių vertinimas

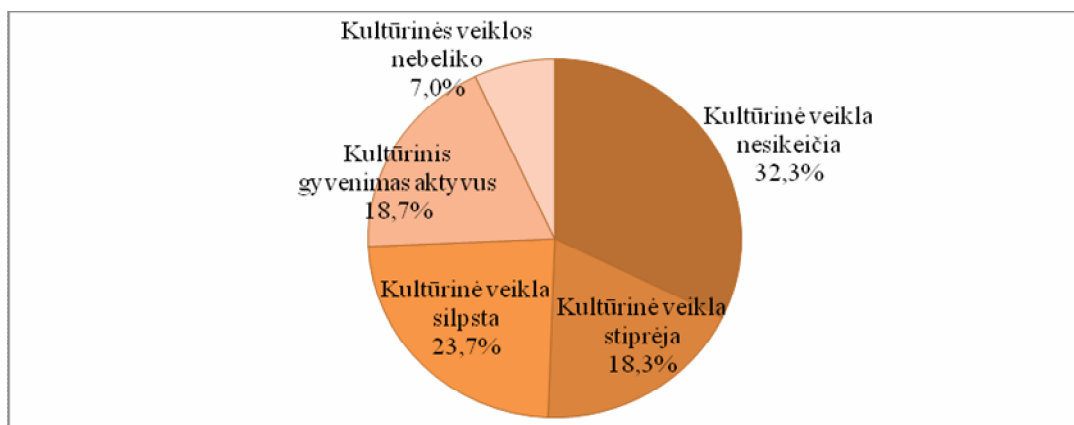
Svarbu išskirti seniūnijas, kuriose, anot respondentų, ūkinės veiklos būklė prastėja, darbo vietų skaičius mažėja. Respondentus suskirsčius į 11 grupių pagal jų priklausymą seniūnijoms, gauti detalesni duomenys pavaizduoti 3.3 lentelėje. Lentelėje nepateikiami Raudėnų ir Šakynos seniūnijų rezultatai, nes šiose seniūnijose apklaustas nepakankamas respondentų skaičius detalesnėms išvadoms pateikti. Remiantis tyrimo duomenimis, problematiškiausia padėtis yra Bubių ir Gruzdžių seniūnijose: šiose seniūnijose daugiau kaip pusė apklaustųjų teigė, kad ūkinė veikla silpsta, darbo vietų skaičius mažėja. Analizuojant Kuršėnų kaimiškosios seniūnijos rezultatus, nustatyta, kad Micaičių ir Ringuvėnų gyventojai pasirinko atsakymą, kad ūkinė veikla pastovi, o Drąsučių, Gūragių gyventojai teigia, kad ūkinė veikla silpsta. Apklaustos duomenimis geriausia situacija yra Meškuičių seniūnijoje. Net 71,4 proc. teigia, kad ūkinė veikla pastovi, o 14,3 proc. pastebi ūkinės veiklos stiprėjimą. Apibendrinant 3.2 ir 3.3 lenteles, geriausia situacija nustatyta Ginkūnų ir Meškuičių seniūnijose.

3.3 lentelė

Ūkinės veiklos pokyčių vertinimas seniūnijose

Seniūnijos	Respondentų vertinimas (%)		
	Ūkinė veikla stiprėja	Ūkinė veikla pastovi	Ūkinė veikla silpsta
Bubių	6,25	31,25	62,50
Ginkūnų	8,82	67,65	23,53
Gruzdžių	3,45	37,93	58,62
Kairių	7,14	50,00	42,86
Kuršėnų kaimiškoji	6,67	53,33	40,00
Kuršėnų miesto	7,14	45,24	47,62
Kužių	6,38	57,45	36,17
Meškuičių	14,29	71,43	14,29
Šiaulių kaimiškoji	3,45	62,07	34,48

Kaip nustatyta teorinėje darbo dalyje, daugelis mokslininkų pripažįsta, kad kultūrinis gyvenimas, įdomus laisvalaikio praleidimas bei dalyvavimas visuomeninėje veikloje yra svarbūs gyvenimo kokybę sąlygojantys veiksniai. Juk žmogui labai svarbu priklausyti bendruomenei, jaustis jos gerbiamu nariu, kartu švęsti, organizuoti šventes ir bent retkarčiais pamatyti spektaklį ar atsipalaiduoti koncerte, muziejuje. Ką atskleidė interviu su Šiaulių rajono seniūnais ar jų pavaduotojais (žr. 3.2 poskyrį), jaunimui trūksta užimtumo, trūksta vietų, kur būtų galima naudingai, įdomiai praleisti laisvalaikį. Šiaulių rajono gyventojų buvo paklausta, kaip jie vertina kultūrinę veiklą apylinkėse bei vietos bendruomenių veiklą (žr. 3.16 ir 3.17 pav.). Kultūrinės veiklos pokyčius palankiai įvertino 37 proc. respondentų, t.y. respondentai teigė, kad kultūrinė veikla stiprėja arba kultūrinis gyvenimas yra aktyvus. Kad kultūrinė veikla nesikeičia mano 32,3 proc. respondentų, o kultūrinės veiklos pokyčius nepalankiai įvertino 30,7 proc. gyventojų (iš jų 7 proc. teigia, kad kultūrinė veiklos jų gyvenvietėje iš viso nebeliko).

3.16 pav. Kultūrinės veiklos pokyčių vertinimas

Vertėtų nustatyti, kuriose seniūnijose pastebimi teigiami kultūrinės veiklos pokyčiai, o kur kultūrinė veikla silpsta. Vėl respondentai buvo suskirstyti į seniūnijas pagal savo nurodytą gyvenamąją vietą. Seniūnijas pagal kultūrinės veiklos pokyčius galima suskirstyti į tris grupes:

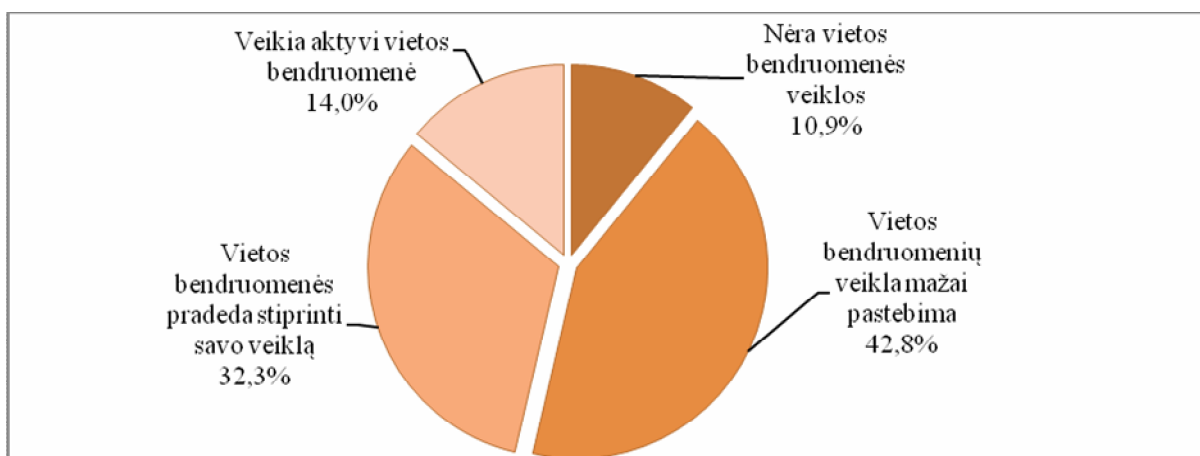
- Teigiami kultūrinės veiklos pokyčiai: Ginkūnų, Gruzdžių, Meškuičių seniūnijos (žr. 3.4 lent., žalia spalva). Šiose seniūnijose daugiau kaip pusė respondentų teigia, kad kultūrinis gyvenimas yra aktyvus arba kultūrinė veikla stiprėja.
- Nepalankūs kultūrinės veiklos pokyčiai: Bubių, Kairių, Kuršėnų kaimiškoji seniūnijos. Šiai grupei priskirtos seniūnijos, kuriose pusė ar daugiau respondentų mano, kad kultūrinė veikla silpsta ar visai išnyko.
- Kultūrinė veikla beveik nesikeičia. Šiai grupei priskirtos Kuršėnų miesto, Kužių ir Šiaulių kaimiškoji seniūnijos. Jose didžiausia dalis respondentų mano, kad kultūrinė veikla nesikeičia, yra pastovi (3.4 lent., geltona spalva). Bet, pavyzdžiui, analizuojant Šiaulių kaimiškosios seniūnijos atvejį, nustatyta, kad Voveriškių kaime kultūrinis gyvenimas yra aktyvus (taip pažymėjo visi ten apklausti respondentai), o Pakapės kaime kultūrinis gyvenimas stiprėja.

3.4 lentelė

Kultūrinės veiklos pokyčių vertinimas seniūnijose

Seniūnijos	Respondentų vertinimas (%)				
	Kultūrinis gyvenimas aktyvus	Kultūrinė veikla stiprėja	Kultūrinė veikla nesikeičia	Kultūrinė veikla silpsta	Kultūrinės veiklos nebeliko
Bubių	18,75	6,25	25,00	31,25	18,75
Ginkūnų	32,35	20,59	35,29	11,76	-
Gruzdžių	10,34	48,28	6,90	27,59	6,90
Kairių	14,29	7,14	21,43	42,86	14,29
Kuršėnų kaimiškoji	-	6,67	33,33	46,67	13,33
Kuršėnų miesto	14,29	7,14	45,24	30,95	2,38
Kužių	12,77	21,28	48,94	12,77	4,26
Meškuičių	64,29	14,29	7,14	-	14,29
Šiaulių kaimiškoji	17,24	20,69	37,93	17,24	6,90

Šiaulių rajono gyventojų buvo paprašyta įvertinti vietos bendruomenių veiklos aktyvumą savo seniūnijose (žr. 3.17 pav.). Analizuokime rezultatus pagal dvi grupes: mažas aktyvumas (nėra vietos bendruomenės veiklos arba vietos bendruomenių veikla mažai pastebima) ir didesnis aktyvumas (veikia aktyvi vietos bendruomenė arba vietos bendruomenės pradeda stiprinti savo veiklą). Apibendrinant viso Šiaulių rajono rezultatus, 53,7 proc. respondentų vertina vietos bendruomenių veiklą kaip mažai aktyvią. 32,3 proc. teigia, kad vietos bendruomenės pradeda stiprinti savo veiklą, o 14 proc. vertina savo vietos bendruomenių veiklą kaip aktyvią.

3.17 pav. **Vietos bendruomenės aktyvumo vertinimas**

Įvertinkime vietos bendruomenių aktyvumą skirtingose seniūnijose (žr. 3.5 lent.). Mažo aktyvumo vietos bendruomenių grupei priskirtos Ginkūnų, Gruzdžių, Kuršėnų kaimiškoji, Kuršėnų miesto ir Šiaulių kaimiškoji seniūnijos. Šiose seniūnijos daugiau kaip pusė apklaustųjų teigia, kad vietos bendruomenių veikla mažai pastebima arba apskritai nesiburia vietos bendruomenė. Didesnio aktyvumo vietos bendruomenių grupei priskirtos Kairių, Kužių ir Meškuičių seniūnijos. Šiose seniūnijose daugiau kaip pusė respondentų teigia, kad vietos bendruomenės pradeda stiprinti savo veiklą arba jau veikia aktyvi vietos bendruomenė. Vertinti Bubių seniūnijos rezultatus vienareikšmiškai sunku, nes šioje seniūnijoje dažniausiai rezultatai pasiskirsto po lygiai. Šiuo atveju, mažesniuose kaimuose (Jakštaičių km., Alksnyniškės km.) respondentai teigia, kad nėra vietos bendruomenių veiklos, o Kurtuvėnuose gyvenantys respondentai dažniausiai rinkosi variantą, kad veikia aktyvi vietos bendruomenė. Taigi, gyvenimo kokybę pagal šiuos veiksnius skirtinguose seniūnijose kaimuose ar gyvenvietėse skiriasi. Tačiau vertinant bendrą situaciją seniūnijose pagal kultūrinės veiklos ir vietos bendruomenių veiklos aktyvumą, nustatyta, kad geriausi rezultatai yra Meškuičių ir Kužių seniūnijose. Nors Ginkūnų ir Gruzdžių seniūnijose pastebimi teigiami kultūrinės veiklos pokyčiai, tačiau vietos bendruomenių veikla dar mažai pastebima – gyventojams

reikėtų būti aktyvesniems ir burtis į bendruomenes siekiant bendro tikslo, gyvenimo kokybės gyvenvietėje gerėjimo.

3.5 lentelė

Vietos bendruomenių aktyvumo vertinimas seniūnijose

Seniūnijos	Respondentų vertinimas (%)			
	Veikia aktyvi vietos bendruomenė	Vietos bendruomenės pradeda stiprinti savo veiklą	Vietos bendruomenių veikla mažai pastebima	Nėra vietos bendruomenės veiklos
Bubių	12,50	37,50	31,25	18,75
Ginkūnų	17,65	26,47	50,00	5,88
Gruzdžių	3,45	31,03	62,07	3,45
Kairių	21,43	35,71	28,57	14,29
Kuršėnų kaimiškoji	6,67	20,00	46,67	26,67
Kuršėnų miesto	7,14	16,67	64,29	11,90
Kužių	10,64	57,45	29,79	2,13
Meškuičių	57,14	21,43	21,43	0,00
Šiaulių kaimiškoji	17,24	20,69	34,48	27,59

Respondentų buvo paklausta, kokius teigiamus pokyčius jie pastebi savo gyvenvietėje (žr. 3.6 lent.). Net 45,9 proc. apklaustųjų paminėjo, kad gyventojai remontuoja būstus, tvarko aplinką. 36,6 proc. respondentų pastebėjo, kad kuriasi nauji gyventojai, tačiau 46 proc. teigia, kad jų gyvenvietėje tokie pokyčiai dar neryškūs. Kas trečias pastebi, kad sumažėjo nedirbamų žemių plotai. Tačiau respondentai akivaizdžiai nesutinka su teiginiais, kad kaimuose laikoma daugiau paukščių ir gyvulių, ar kad būtų sumažėję girtaujančių asmenų. Pusė apklaustųjų nepastebi, kad būtų sumažėjęs pastovaus darbo neturinčių asmenų skaičius.

3.6 lentelė

Respondentų nuomonė apie teigiamus pokyčius jų gyvenvietėje

Teigiami pokyčiai gyvenvietėse	Teigiami pokyčiai yra akivaizdūs	Pokyčiai dar neryškūs	Teigiamų pokyčių nėra
Sumažėjo nedirbamų žemių plotai	33.1%	38.1%	28.8%
Sumažėjo asmenų, neturinčių pastovaus darbo	8.6%	41.2%	50.2%
Gyventojai remontuoja būstus, tvarko aplinką	45.9%	45.5%	8.6%
Statomi nauji gyvenamieji namai ir ūkiniai pastatai	23.0%	36.2%	40.9%
Kaimuose laikoma daugiau gyvulių ir paukščių	2.3%	18.7%	79.0%
Sumažėjo girtaujančių	6.2%	24.9%	68.9%
Suaktyvėjo bendruomenės veikla, atgyja kultūrinis gyvenimas	27.2%	45.1%	27.6%
Kuriasi nauji gyventojai	36.6%	45.9%	17.5%

Minėdami didžiausias problemas gyvenvietėse Šiaulių rajono gyventojai išskyrė darbo vietų mažėjimo problemą, išplitusį girtavimą ir nevalyvumą bei didėjantį abejingumą visuomenės reikalams (žr. 3.7 lent.). Beveik 30 proc. respondentų teigia, kad gyvenvietės tuštėjimas yra labai aštri jų gyvenvietės problema.

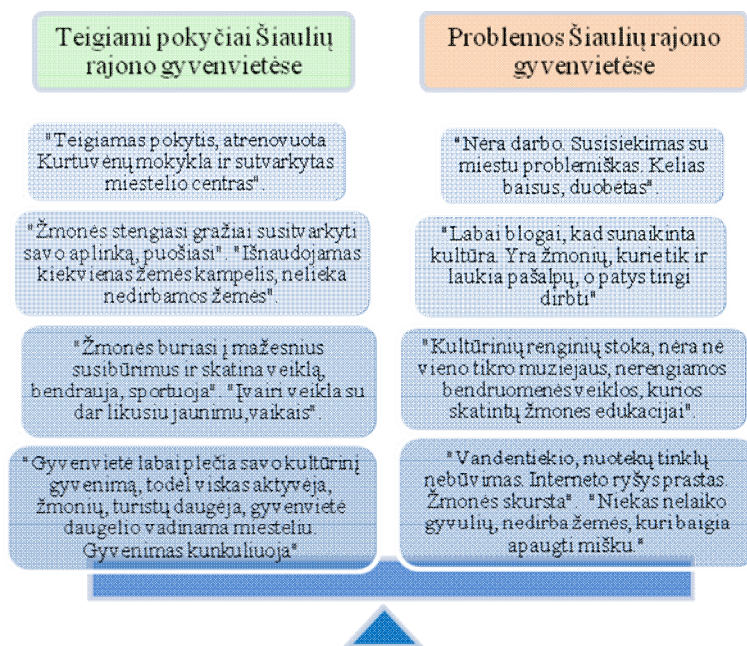
Respondentų nuomonė apie gyvenviečių problemas

Problemos gyvenvietėse	Problema mūsų vietai nebūdinga	Ši problema yra, bet ne itin ryški	Problema labai aštri
Gyvenvietė tuštėja (mažėja gimstamumas, didelė emigracija)	16.7%	53.7%	29.6%
Mažėja darbo vietų	21.4%	46.7%	31.9%
Plinta girtavimas ir nevalyvumas	12.5%	57.2%	30.4%
Didėja abejingumas visuomenės reikalams	16.7%	56.4%	26.8%
Blogėja gyventojų išsilavinimas	31.9%	55.3%	12.8%
Didėja nedarbiamų žemių plotai	56.4%	38.9%	4.7%
Gyventojai jaučiasi nesaugūs	30%	50.2%	19.8%

Gyventojų klausimyne buvo paprašyta, kad patys respondentai įvardintų savo gyvenvietėje vykstančius teigiamus pokyčius arba neigiamus dalykus, problemas. Tik maža dalis respondentų įrašė tyrimui labai vertingus pastebėjimus. Kaip jau nustatėme, net toje pačioje seniūnijose esančiuose skirtinguose kaimuose kartais skiriasi gyvenimo kokybę sąlygojančių veiksnių situacija, todėl vieni respondentai pasidalino teigiamais pokyčiais, kiti problemomis. 3.18 pav. pavaizduota respondentų nuomonė iš tokių gyvenviečių:

- Teigiami pokyčiai (nuo viršaus): Kurtuvėnai, Bubiai, Kužiai, Kuršėnai, Bridų kaimas, Naisiai.
- Problemos (nuo viršaus): Gilvyčiai, Varputėnai, Kuršėnai, Kurtuvėnai, Alksnyniškės kaimas.

Naisių gyventojas pasidžiaugė, kad kultūrinis gyvenimas aktyvėja, vyksta vis daugiau renginių, tuo tarpu respondentė iš Kuršėnų mano, kad Kuršėnuose trūksta kultūrinių renginių. Kužių gyventojas teigia, kad „išnaudojamas kiekvienas žemės kampelis, nelieka nedarbomos žemės“, tuo tarpu Alksnyniškės kaime situacija priešinga: „niekas nelaiko gyvulių, nedarba žemės“. Keli respondentai teigia, kad trūksta aktyvumo vietos valdžiai, seniūnijoms: „<...>miestelio valdžia nori papildomo atlygio už privalomą darbą, taip pat abejingumas ir apatiškumas sprendžiant tam tikrus klausimus (Bubiai)“, „bendruomenės paliktos pačios spręsti tam tikras socialines problemas (viešųjų erdvių tvarkymas, vaikų žaidimų aikštelių įrengimas ir kt.) (Sauginiai)“, „trūksta seniūnijos aktyvumo (Kuršėnai), „silpnas seniūnijos darbas (Kuršėnai). Kiti respondentų pastebėjimai pateikti 4 priede.

3.18 pav. Respondentų nuomonė apie teigiamas ir problematiškas sritis jų gyvenvietėse
Šaltinis: sudaryta darbo autorės, cituojant respondentus.

Kadangi pastaraisiais metais daug žmonių emigravo iš Lietuvos, aktualu išsiaiškinti, ar šis procesas atsispindi Šiaulių rajono gyventojų apklausos rezultatuose. Net 53,3% respondentų teigia turintys šeimos narių, išvykusių dirbti į užsienį. Tuo tarpu 46,7% respondentų šeimos nariai nėra emigravę.

Planuoju išvykti laikinai	8.2%
Planuoju išvykti pastoviai gyventi kitoje valstybėje	2.7%
Dar nesu apsisprendęs	17.5%
Neplanuoju išvykti iš Lietuvos	71.6%

3.19 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal ketinimą emigruoti

Tyrimo rezultatai parodo, kad visgi gyventojai nėra patenkinti esama padėtimi, gyvenimo kokybės sąlygų užtikrinimu gyvenvietėse. Dalis žmonių problemas sprendžia emigruodami, tikėdamiesi, kad užsienyje gaus didesnes pajamas ar pan. Gyventojų skaičius ir toliau gali mažėti, nes 28.4 proc. respondentų svarsto apie emigraciją: 8,2 proc. planuoja laikinai gyventi kitoje valstybėje, 2,7 proc. planuoja išvykti visam laikui, o 17,5 proc. respondentų dar nėra apsisprendę dėl išvykimo, emigracijos (žr. 3.19 pav.).

Respondentų pasiskirstymas pagal ketinimą emigruoti ir amžių (%)

Amžius	Dar nesu apsisprendęs	Planuoju išvykti laikinai	Planuoju išvykti pastoviai gyventi kitoje valstybėje	Neplanuoja išvykti iš Lietuvos
Iki 30 m.	24,4	24,4	8,9	42,2
31-40 m.	16,2	5,4	-	78,4
41-50 m.	31,1	4,9	3,3	60,7
51-65 m.	9,5	5,3	1,1	84,2
Vyresni nei 65 m.	-	-	-	100,0

Detaliau atskleiskime ketinimus emigruoti pagal amžiaus grupes (žr. 3.8 lent.). Tyrimas patvirtina šių laikų tendencijas, kai didelė dalis jaunimo po mokyklos renkasi studijas užsienyje arba veržiasi svetur, kad galėtų užsidirbti daugiau nei Lietuvoje. Iki 30 m. grupėje tik 42,2 proc. respondentų neplanuoja išvykti iš Lietuvos, o 8,9 proc. planuoja išvykti visam laikui, beveik ketvirtadalis planuoja išvykti, bet tiki, kad dar sugrįš į gimtinę. Pastebimas ir vyresnių amžiaus grupių svarstymas apie emigraciją: tik 60,7 proc. 41-50 m. apklaustųjų neplanuoja išvykti. Keista, kad beveik kas trečiais 41-50 m. respondentas dar neapsisprendęs dėl emigracijos, vadinasi svarsto galimybę emigruoti. Būtų tikslinga ateityje atlikti papildomų tyrimų ir išsiaiškinti daugiau emigracijos priežasčių. Dabar galima tik spėti, kad dalis 41-65 m. neapsisprendusių emigraciją mato kaip ekonominių ir užimtumo problemų sprendimo išeitį, o kiti nori būti arčiau išvykusių vaikų, yra kviečiami padėti prižiūrėti anūkus.

Padėtis pablogėjo (pavyzdžiui, uždarius arba sumažinus vietines medicinos įstaigas)		23.7%
Padėtis beveik nepasikeitė		69.6%
Padėtis pagerėjo		6.6%

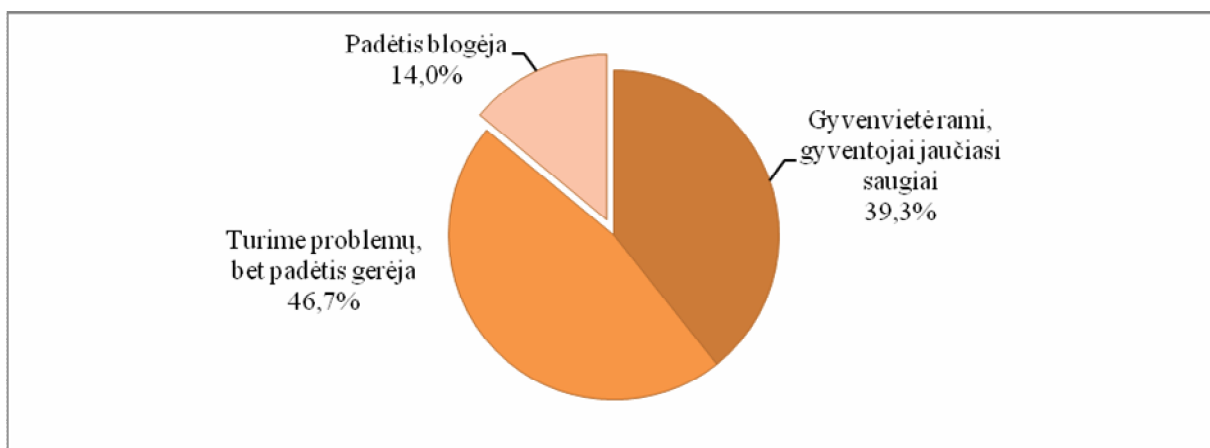
3.20 pav. Sveikatos apsaugos, medicinos paslaugų situacijos vertinimas

Medicinos paslaugų prieinamumas bei kriminogeninė situacija taip pat įtakoja gyvenimo kokybę gyvenvietėse. Sveikata – brangiausias mūsų turtas, todėl galimybė profilaktiškai pasitikrinti sveikatą ar pasikonsultuoti, nevykstant į toli esantį miestą, turėtų būti užtikrinama visose seniūnijose. Šiaulių rajono gyventojų buvo paklausta, kaip jie vertina sveikatos apsaugą, medicinos paslaugas jų apylinkėse. Rezultatai pavaizduoti 3.20 paveiksle. 23,7 proc. respondentų teigia, kad sveikatos apsaugos, medicinos paslaugų prieinamumo situacija jų gyvenvietėse pablogėjo. Todėl sugrupavus atsakymus pagal respondentų gyvenamas seniūnijas, vertėtų nustatyti, kuriose seniūnijose padėtis blogėjo labiausiai (žr. 3.9 lent. Pastaba: lentelėje nepateikiami Raudėnų ir Šakynos seniūnijų rezultatai, nes šiose seniūnijose apklaustas nepakankamas respondentų skaičius detalesnėms išvadoms pateikti).

Sveikatos apsaugos, medicinos paslaugų situacijos vertinimas seniūnijose

Seniūnijos	Respondentų vertinimas (%)		
	Padėtis pablogėjo	Padėtis beveik nepasikeitė	Padėtis pagerėjo
Bubių	31,25	62,50	6,25
Ginkūnų	8,82	76,47	14,71
Gruzdžių	31,03	65,52	3,45
Kairių	28,57	71,43	0,00
Kuršėnų kaimiškoji	60,00	40,00	0,00
Kuršėnų miesto	42,86	52,38	4,76
Kužių	8,51	87,23	4,26
Meškuičių	21,43	71,43	7,14
Šiaulių kaimiškoji	6,90	86,21	6,90

Analizuojant lentelėje pateiktus apklausos rezultatus, galima teigti, kad didžiausia dalis respondentų situacijos pablogėjimą pastebi Kuršėnų kaimiškojoje ir Kuršėnų miesto seniūnijose. Padėtis beveik nesikeitė Šiaulių kaimiškojoje, Kužių, Ginkūnų seniūnijose. Be to, Ginkūnų seniūnijoje apie 15 proc. respondentų pastebi sveikatos apsaugos, medicinos paslaugų prieinamumo pagerėjimą seniūnijoje.

3.21 pav. Gyvenvietės saugumo vertinimas

Gyventojams būtina jaustis saugiai savo gyvenvietėje. Apklausoje Šiaulių rajono gyventojų paprašėme įvertinti saugumo ir kriminogeninę situaciją jų gyvenvietėje. Džiugina tai, kad beveik pusė apklaustųjų teigia, kad vis dar yra problemų, tačiau kriminogeninė situacija gerėja (žr. 3.21 pav.). 14 proc. respondentų teigia, kad pas juos gyvenvietėje saugumo problemos didėja, todėl vertėtų respondentų atsakymus suskirstyti į grupes pagal priklausymą seniūnijoms ir tokiu būdu identifikuoti seniūnijas, kuriose gyventojai jaučiasi mažiau saugūs.

Saugumo vertinimas seniūnijose

Seniūnijos	Respondentų vertinimas (%)		
	Gyvenvietė rami, gyventojai jaučiasi saugiai	Turime problemų, bet padėtis gerėja	Padėtis blogėja
Bubių	81,25	18,75	-
Ginkūnų	47,06	50,00	2,94
Gruzdžių	13,79	55,17	31,03
Kairių	50,00	28,57	21,43
Kuršėnų kaimiškoji	40,00	46,67	13,33
Kuršėnų miesto	19,05	59,52	21,43
Kužių	34,04	51,06	14,89
Meškuičių	78,57	21,43	-
Šiaulių kaimiškoji	51,72	41,38	6,90

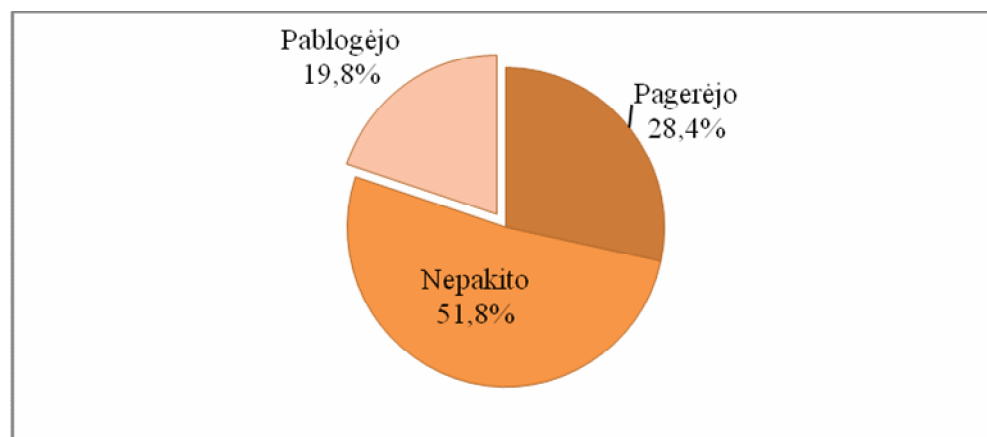
Respondentai palankiausiai saugumą ir kriminogeninę situaciją įvertino Meškuičių ir Bubių seniūnijose. Šiose seniūnijose apie 80 proc. apklaustųjų teigia, kad gyvenvietė rami ir saugi, nei vienas respondentas nepasirinko varianto, kad padėtis blogėja. Taip pat respondentai pakankamai saugiai jaučiasi Šiaulių kaimiškojoje, Ginkūnų seniūnijose. Pagal respondentų vertinimus nustatyta, kad Gruzdžių ir Kuršėnų miesto seniūnijose mažiausia dalis gyventojų jaučiasi saugiai. Be to, Gruzdžių seniūnijoje net 31 proc. respondentų teigia, kad saugumo ir kriminogeninė situacija blogėja (visi respondentai, manantys, kad situacija prastėja, gyvena Gruzdžių miestelyje). Respondentai, teigiantys, kad gyvenvietė rami, gyvena kaimuose (ne Gruzdžių miestelyje). Taigi, akivaizdu, kad Gruzdžių miestelyje reikia neatidėliojant spręsti saugumo problemas. Vertinant Kužių seniūniją, pastebėta, kad blogiausiai saugumo situacija vertinama Verbūnuose: apie 42 proc. apklaustųjų Verbūnų gyventojų teigia, kad saugumo padėtis blogėja.

Apibendrinant rezultatus pagal šiuos du svarbius socialinius gyvenimo kokybę sąlygojančius veiksnius (sveikatos apsauga ir saugumas), nustatyta, kad pagal šiuos veiksnius gyvenimo kokybę prasčiausia yra Kuršėnų miesto seniūnijoje. Be to, situaciją būtina gerinti Kuršėnų kaimiškojoje ir Gruzdžių seniūnijose.

3.1.4. Respondentų asmeninės gyvenimo kokybės vertinimo analizė

Kaip aptarta pirmajame darbo skyriuje, gyvenimo kokybę vertinama kaip subjektyvi, kai atsižvelgiama į asmens nuomonę apie jo gyvenimo kokybę. Subjektyvi gyvenimo kokybė parodo, kaip objektyvias sąlygas vertina ir jose jaučiasi individas. Žmonių nuomonė, požiūris į savo gyvenimo kokybę gali skirtis priklausomai nuo respondento amžiaus, religijos, vertybių sistemos (Diener, 2006).

Sudarant Šiaulių rajono gyventojų klausimyną buvo siekiama išsiaiškinti kaip dabartinę savo gyvenimo kokybę vertina respondentai, ar ji pakito per penkerius metus (pagerėjo ar pablogėjo). Taip pat svarbu nustatyti, kuriuos gyvenimo kokybę sąlygojančius veiksnius respondentai vertino labai gerai ar gerai, o kuriuos veiksnius blogai. Gerai vertinami veiksniai pakelia bendrą gyvenimo kokybės pojūtį, suvokimą, o blogai vertinami tokie svarbūs gyvenimo kokybę sąlygojantys veiksniai, kaip materialinė gerovė ar šeimos laimė, gali neigiamai paveikti individo gyvenimo kokybę. Be to, Šiaulių rajono gyventojų buvo paklausta, ar jie tikisi, kad gyvenimo kokybė per penkerius metus pagerės. Ekonomikoje ir viešajame valdyme sužinoti gyventojų lūkesčius ypač svarbu, nes neigiami lūkesčiai slopina verslumą, plėtrą, didina taupymą, taip lėtindami ekonomikos augimą, bei gali skatinti mintis apie emigraciją ar net savižudybę.

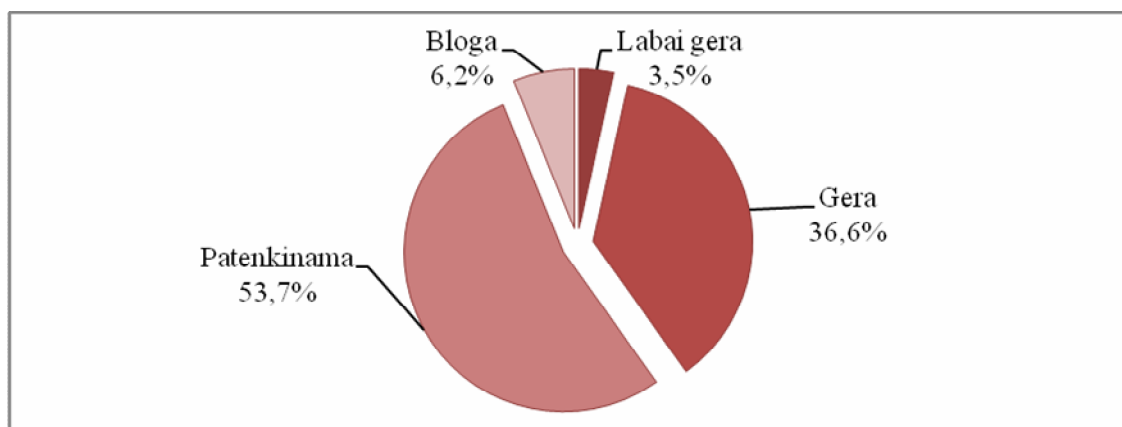
3.22 pav. Respondentų gyvenimo kokybės kaita per paskutinius 5 metus

Šiek tiek daugiau kaip pusė respondentų mano, kad jų gyvenimo kokybė per pastaruosius 5 metus nepasikeitė (žr. 3.22 pav.). Didesnė dalis respondentų teigia, kad jų gyvenimo kokybė pagerėjo, nei kad pablogėjo: kas penktas mano, kad gyvenimo kokybė pablogėjo, tačiau 28,4 proc. jaučia gyvenimo kokybės pagerėjimą. Pagerėjimo ar pablogėjimo priežastys gali būti įvairios: ekonominės, socialinės, gyvenamosios aplinkos. Galbūt respondentai jaučia gyvenimo kokybės pagerėjimą, nes jų miestelio centras, poilsio vietos ar mokykla buvo pagražinti, renovuoti panaudojant ES lėšas, Lietuvos kaimo plėtros programos 2007-2013 m. priemonės. Galbūt bendruomenių iniciatyvos dėka įrengta vaikų žaidimo aikštelė ar suorganizuota daugiau renginių, seminarų. Tačiau gali būti, kad aplinkos, infrastruktūros situacija šiek tiek pagerėjo, tačiau naujų darbo vietų trūkumas, ekonominės problemos gyvenvietėje ar sumažėjusios produktų supirkimo kainos stipriai mažino gaunamas pajamas, todėl visgi įvardijamas gyvenimo kokybės prastėjimas.

Gyvenimo kokybės kaitos vertinimas per paskutinius 5 metus pagal seniūnijas

Seniūnijos	Respondentų vertinimas (%)		
	Pagerėjo	Nepakito	Pablogėjo
Bubių	18,75	56,25	25,00
Ginkūnų	44,12	41,18	14,71
Gruzdžių	10,34	51,72	37,93
Kairių	42,86	35,71	21,43
Kuršėnų kaimiškoji	26,67	53,33	20,00
Kuršėnų miesto	16,67	64,29	19,05
Kužių	34,04	42,55	23,40
Meškuičių	42,86	50,00	7,14
Šiaulių kaimiškoji	34,48	55,17	10,34

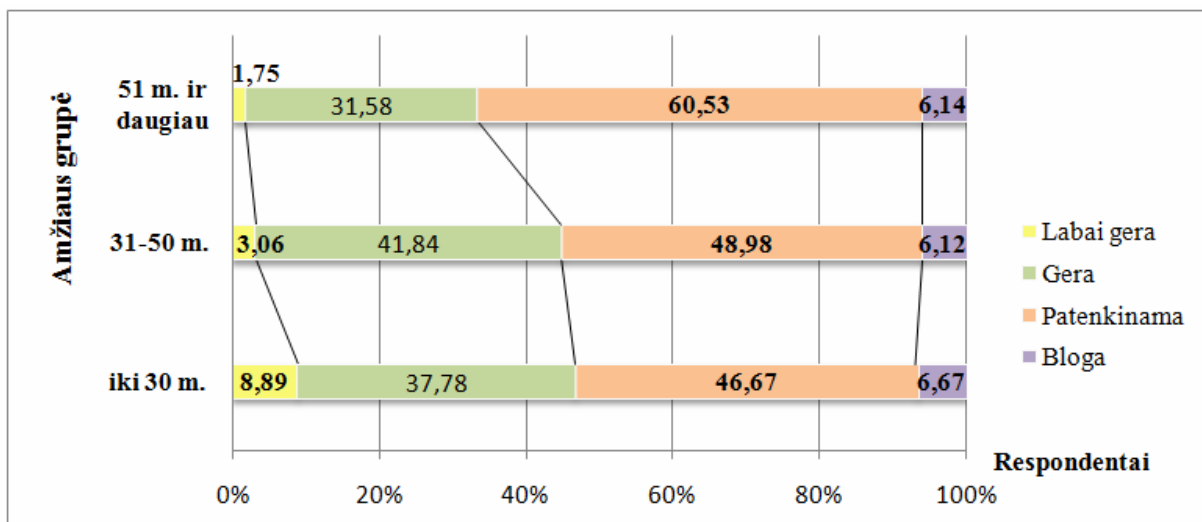
Įdomu išsiaiškinti, ar tose seniūnijose, kur demografinė, ūkinės veiklos, kultūros ir kriminogeninė situacija gerėjo (žr. 3.1.3. skyrių) arba buvo įvertinta palankiau, respondentai dažniau įvardino, kad jų gyvenimo kokybė per penkerius metus pagerėjo. Norint tiksliai nustatyti priežastis, kodėl gyvenimo kokybė pagerėjo ar pablogėjo, reikėtų atlikti papildomą tyrimą. Tačiau galima pastebėti, kad Meškuičių ir Ginkūnų seniūnijose daugiau respondentų teigė, kad gyventojų daugėja, ūkinė veikla pastovi, kultūrinis gyvenimas aktyvus arba stiprėja, o kriminogeninė situacija taip pat įvertinta palankiai. Būtent šiose seniūnijose daugiau respondentų teigia, kad jų gyvenimo kokybė pagerėjo (žr. 3.11 lent.). Tačiau vienareikšmiškų išvadų daryti negalima, kiekviename miestelyje ar kaimelyje yra skirtingos problemos, skiriasi bendruomenių aktyvumas, siekiant iškelti ir išspręsti problemas. Be to, šie vertinimai gali būti susiję ir su asmeniniais išgyvenimais – sveikatos problemomis, darbo praradimu.

3.23 pav. Respondentų dabartinės gyvenimo kokybės įsivertinimas

Didžiausia dalis Šiaulių rajono gyventojų (53,7 proc.) savo gyvenimo kokybę vadina patenkinama (žr. 3.23 pav.). Galbūt tai atrodo kaip neutrali pozicija „nei gerai, nei blogai“, tačiau tai susimąstyti verčiantys skaičiai. Taip teigti galima darant prielaidą, kad jei respondentas negali

savo gyvenimo kokybės įvertinti „gerai“, vadinasi, yra tam tikrų problemų. Be to, savo gyvenimo kokybę kaip blogą įvardijo 6,2 proc. apklaustųjų Šiaulių rajono gyventojų, o kaip labai gerą tik 3,5 proc. Vadinasi, summa summarum didesnė respondentų dalis savo gyvenimo kokybę yra linkę vertinti kaip blogą ar patenkinamą nei labai gerą ar gerą.

3.24 pav. Respondentų dabartinės gyvenimo kokybės vertinimas pagal amžiaus grupes

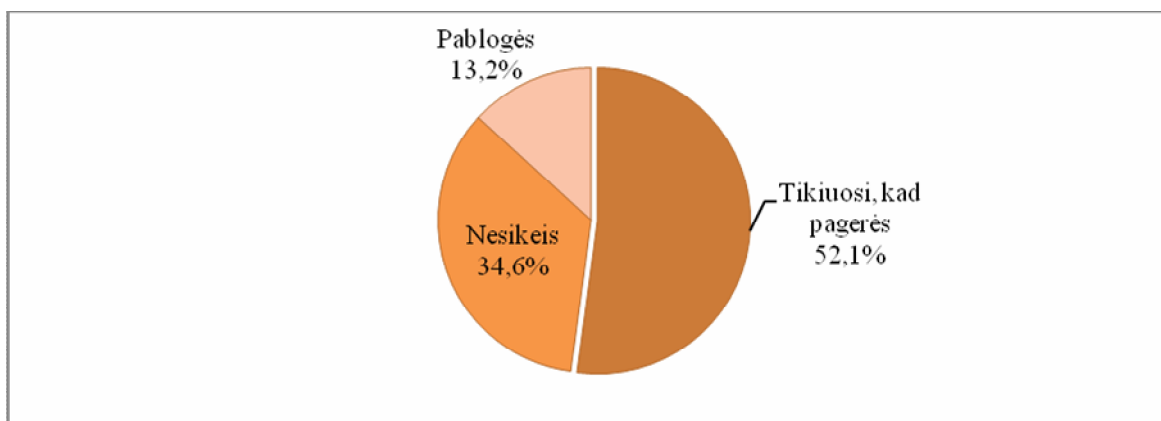
Kaip galima numatyti, labai gerai ir gerai savo dabartinę gyvenimo kokybę vertina didesnė dalis iki 30 m. respondentų (46,67 proc.), lyginant su vyriausiųjų grupe, kur gerai ir labai gyvenimo kokybę vertina trečdalis respondentų. Netikėta tai, kad labai panaši dalis respondentų (apie 6 proc.) visose amžiaus grupėse savo gyvenimo kokybę įvertina kaip blogą (žr. 3.24 pav.). Galbūt jaunimui trūksta užimtumo, sunku susirasti norimą darbą, todėl pakankamai daug jaunimo savo gyvenimo kokybę vertina blogai arba tik patenkinamai. Vyriausiųjų grupėje tikėtinos tokio vertinimo priežastys: susilpnėjusi sveikata, sumažėjusios pajamos tapus pensininku, o taip pat ir kitos problemos, būdingos visoms amžių grupėms (pvz. kultūrinės veiklos stoka).

Respondentų buvo paklausta, kaip jie vertina tam tikrus veiksnius pagal savo dabartinę gyvenimo kokybę (žr. 3.12 lent.). Tai padės išsiaiškinti, kodėl daugiau respondentų savo gyvenimo kokybę vertina tik patenkinamai ar blogai, tai yra, leis identifikuoti probleminius veiksnius, kurie blogėjimo kryptimi veikdami bendrą gyvenimo kokybę, neleidžia respondentams gyvenimo kokybės įsivertinti labai gerai.

Gyvenimo kokybės vertinimas pagal veiksnius

GK sąlygojantys veiksniai	Respondentai, %			
	Labai gerai	Gerai	Patenkinamai	Blogai
Užimtumas ir pasitenkinimas darbu	12,1	47,9	35,4	4,7
Pajamos ir materialinė gerovė	1,6	24,5	63,4	10,5
Sveikata	9,3	45,5	38,1	7
Saviraiška, kūrybos laisvė, dalyvavimas visuomeninėje veikloje	15,2	29,6	41,2	14
Šeimos laimė	19,1	53,7	23	4,3
Socialinis saugumas	7	37,4	48,6	7
Švari ir saugi aplinka, gamta	9,7	40,9	40,1	9,3

Šiaulių rajono gyventojų buvo paklausta, ar jie tikisi, kad gyvenimo kokybė per penkerius metus pagerės (žr. 3.25 pav.). Ekonomikoje ir viešajame valdyme sužinoti gyventojų lūkesčius ypač svarbu, nes neigiami lūkesčiai slopina verslumą, plėtrą, didina taupymą, taip lėtinami ekonomikos augimą bei gali skatinti mintis apie emigraciją ar net savižudybę.

3.25 pav. Respondentų gyvenimo kokybės kitimo lūkesčiai

Nustatyta, kad 52,1 proc. apklaustųjų Šiaulių rajono gyventojų tikisi, kad jų gyvenimo kokybė per ateinančius 5 metus pagerės. Tai reiškia, kad gyventojai tikisi ir tam tikrų gyvenimo kokybę sąlygojančių veiksnių pagerėjimo (didesnio darbo užmokesčio ar pensijos, sveikesnės, saugesnės aplinkos, aktyvesnio kultūrinio gyvenimo, sutvarkytos infrastruktūros ir pan.). Deja, net 13,2 proc. respondentų tiki, kad jų gyvenimo kokybę per ateinančius 5 metus pablogės.

3.1.5. Respondentų nuostatos apie naujų įmonių įkūrimo poreikį Šiaulių rajone

Sudarant klausimyną buvo atsižvelgta ir į tai, kad padėti užtikrinti visapusiškesnę gyvenamosios aplinkos kokybę žmogui gali netoliese įsikūrusios įmonės ar įstaigos. Įmonės bei įstaigos vieniems suteikia naujas darbo vietas, kitiems padeda apsirūpinti reikiama produktais,

daiktais ar suteikia reikalingiausias paslaugas. Siekiant atskleisti Šiaulių rajono ekonominės plėtros ir gyvenimo kokybės gerinimo galimybes, Šiaulių rajono gyventojų buvo paklausta, kurias įmones ar įstaigas iš išvardintųjų tikslinga įkurti jų gyvenvietėje. Rezultatai pateikiami 3.13 lentelėje.

3.13 lentelė

Naujų įmonių, įstaigų įkūrimo tikslingumas Šiaulių rajone (procentais)

Įmonės pavadinimas	Netikslinga įkurti	Tikslinga įkurti	Jau įkurta
Amatų (puodžių, drožėjų, audėjų ir t.t.) centras	50	34,4	15,6
Automobilių remonto dirbtuvės	25,2	24,4	50,4
Buitinės technikos remonto dirbtuvės	40,7	49,4	9,9
Žemės ūkio inventoriaus remonto dirbtuvės	43,1	26,8	30,1
Stalių dirbtuvės	39,6	32,9	27,5
Statybos ir remonto darbų įmonė	44,7	33,3	21,9
Kirpykla	16	28,3	55,7
Siuvykla	40,9	36,4	22,7
Pirtis	29,9	48,1	22
Valgykla, kavinė, užkandinė	21,4	23,9	54,7
Viešbutis, motelis, kaimo turizmo sodyba	41,7	15,4	42,9
Senelių ir neįgaliųjų globos namai	39,7	50,4	9,9
Sveikatos priežiūros ir reabilitacijos centras	36,7	43,3	20
Biblioteka – skaitykla	14	9,9	76,1
Kultūros ir sporto centras	14,9	35,3	49,8
Privatus vaikų darželis	68	25,3	6,6
Privati mokykla	83,2	13	3,8
Žemės ūkio produkcijos perdirbimo įmonė	39,6	49,6	10,8
Žemės ūkio produktų parduotuvė, turgus	36,7	40,8	22,5
Viešosios tvarkos apsaugos centras	36,4	47,3	16,3

Būtina paminėti, kad dalis respondentų neatsakė į šį klausimą. Paradoksalu tai, kad vietinis gyventojas geriausiai gali pastebėti ar nujausti, ko trūksta jo gyvenvietėje, kas būtų naudinga, susilauktų vietinių susidomėjimo. Deja, daliai respondentų atrodė, kad jie yra nekompetentingi ir negali įvardinti, kokios įmonės galėtų būti įkurtos.

Daugiau kaip pusė atsakiusių respondentų (50,4 proc.) nurodė, kad jų gyvenvietėje tikslinga įkurti senelių ir neįgaliųjų globos namus. Respondentų nuomone, taip pat tikslinga įkurti šias įmones: žemės ūkio produkcijos perdirbimo įmonę (49,6 proc.), buitinės technikos remonto dirbtuves (49,4 proc.), pirtį, viešosios tvarkos apsaugos centrą, sveikatos priežiūros ir reabilitacijos centrą, žemės ūkio produktų parduotuvę ar turgų, siuvyklą, kultūros ir sporto centrą (35,3 proc.), amatų centrą (34,4 proc.).

3.2. Gyvenimo kokybės Šiaulių rajone gerinimo galimybės: informantų nuostatų analizė

Pagrindinis informantų apklausos tikslas – išsiaiškinti kokios yra didžiausios ekonominės, socialinės ir aplinkos problemos Šiaulių rajono seniūnijose ir kokiomis priemonėmis būtų galima pagerinti gyvenimo kokybę seniūnijose. Nuspręsta apklausti Šiaulių rajono seniūnijų seniūnus (-es) arba jų pavaduotojus (-as), nes jie yra arti žmonių, geriausiai žino, kokios problemos stabdo kaimo plėtrą, ko trūksta, kad seniūnijos gyventojų gyvenimo kokybė pagerėtų. Buvo apklausti šie informantai: Meškuičių seniūnė ir sen. pavaduotoja, Gruzdžių seniūnijos sen. pavaduotoja, Kuršėnų miesto seniūnijos specialistė, Kuršėnų kaimiškosios seniūnijos seniūnė ir Šakynos seniūnijos sen. pavaduotoja.

Gyvenimo kokybės problemos ir gerinimo galimybės Gruzdžių seniūnijoje.

Kadangi gyventojų apklausos rezultatai jau buvo žinomi, interviu pradžioje Gruzdžių seniūnijos sen. pavaduotojos buvo paklausti keli analogiški klausimai, kaip ir gyventojų klausimyne. Norėta tarsi patikrinti, ar sen. pavaduotojos ir gyventojų vertinimai sutampa. Taigi, sen. pavaduotoja kaip ir didžioji dalis gyventojų, pastebi, kad ūkinė veikla Gruzdžių seniūnijoje silpsta, mažėja darbo vietų, todėl gyventojų skaičius taip pat mažėja. Sen. pavaduotoja teigė, kad gana daug gyventojų išvyko uždarbiauti ar mokytis į užsienį. Pavaduotoja patvirtino teiginį, jog seniūnijoje organizuojami verslo mokymai (seminarai) gyventojams seniūnijos iniciatyva, tačiau seniūnija neorganizuoja ekskursijų į muziejus, teatrus, seniūnijos teritorijoje nėra nei vieno kino teatro ar salės, kur būtų rodomi filmai. Pavaduotojos nuomone, apylinkėse yra likę nenaudojamų, apleistų pastatų, kuriuos būtų galima pritaikyti gyventojų reikmėms. Gruzdžių seniūnijoje pirmiausia reikėtų spręsti bendrojo naudojimo vandentiekio ir bendrojo naudojimo kanalizacijos paslaugų problemas. Kaip didžiausias ekonomines problemas Gruzdžių seniūnijoje pavaduotoja įvardino didelį nedarbo lygį, mažas gyventojų gaunamas pajamas: „maži atlyginimai, mažos pensijos, o komunaliniai mokesčiai dideli“. Didžiausios socialinės problemos, anot sen. pavaduotojos, yra mažas jaunimo užimtumas, didėjantis nusikalstamumas. Dauguma gyventojų skursta. Kalbant apie infrastruktūros problemas, pavaduotoja paminėjo, kad neįrengtos poilsio zonos, nerenovuota gimnazija, užterštas šulinių vanduo, nėra kanalizacijos. Paklausus, kaip būtų galima pagerinti gyvenimo kokybę, išaiškėjo, kad svarbu skatinti gyventojų aktyvumą. Prie gyventojų gyvenimo kokybės gerėjimo prisidėtų poilsio ir sporto zonų įrengimas, bendruomenių susibūrimo vietų įkūrimas. Tikslinga įkurti jaunimo užimtumo centrą. Svarbūs ir ekonominiai gyvenimo kokybės aspektai: naujų įmonių, darbo vietų įkūrimas, parama smulkiesiems ūkininkams.

Gyvenimo kokybės problemos ir gerinimo galimybės Šakynos seniūnijoje.

Šiaulių rajono gyventojų apklausos metu pavyko apklausti tik labai nedidelę dalį šios seniūnijos gyventojų, todėl Šakynos seniūnijos sen. pavaduotojos apklausa vertinga išryškinant gyvenimo kokybės situaciją ir problemas Šakynos seniūnijoje. Pasak informantės, kultūrinė veikla seniūnijoje stiprėja, tačiau kriminogeninė situacija mažai taisosi: daugiausia problemų sukelia pavieniai paaugliai ir piktnaudžiaujantys alkoholiu asmenys. Paklausus kaip seniūnija skatina gyventojų sveiką gyvenseną, atsakyta, kad seniūnija neturi galimybių užsiimti sveikos gyvensenos skatinimu. Apklauskos metu išaiškėjo, kad seniūnijos teritorijoje nėra kino teatro ar salės, kur rodomi kino filmai, seniūnijos iniciatyva neorganizuojamos nei ekskursijos į muziejus ar teatrus, nei verslumo mokymai, seminarai. Taigi, autorės nuomone, seniūnija turėtų stengtis surasti priemonių, kaip labiau prisidėti prie bendruomenės narių sutelkimo, aktyvinimo.

Anot Šakynos sen. pavaduotojos, būtina spręsti buitinio aptarnavimo paslaugų problemas. Informantė įvardino, kad tikslinga seniūnijoje įkurti kirpyklą, reabilitacijos centrą, stiprinti sveikatos apsaugos įstaigas. Kaip didžiausias ekonomines problemas, sen. pavaduotoja įvardino didelį nedarbo lygį, naujos įmonės nesikuria, smulkieji ūkininkai taip pat vargsta. Seniūnijoje nemažai socialinių problemų: gyventojai vargingai gyvena, dalis skursta, yra girtuokliaujančių asmenų. Buvo paminėta ir tai, kad jaunimas nenori pasilikti gimtajame krašte. Kaip didžiausias gyvenamosios aplinkos problemas informantė įvardino prastą šulinių vandens kokybę, paminėjo, kad žmonių patogumui užtikrinti, trūksta autobuso stotelių. Reikėtų renovuoti kultūros centrą, mokyklas. Visgi, pavaduotojos nuomone, labiausiai gyvenimo kokybę pagerėtų sukūrus naujas darbo vietas.

Gyvenimo kokybės problemos ir gerinimo galimybės Kuršėnų miesto seniūnijoje.

Išanalizavus respondentų iš Kuršėnų miesto seniūnijos apklausos rezultatus, pastebėta, kad tam tikrą gyvenimo kokybę sąlygojančių veiksnių situaciją respondentai įvertino kaip blogėjančią arba blogiau nei kitų Šiaulių rajono seniūnijų gyventojai. Todėl Kuršėnų miesto seniūnijos specialistės buvo pasiteirauta, ar ji ekonominę, demografinę, kultūrinę, sveikatos ir saugumo situaciją įvertintų taip pat nepalankiai kaip ir respondentai. Deja, sulaukta patvirtinimo, kad ūkinė veikla mažai keičiasi ar netgi silpsta, darbo vietų skaičius mažėja. Daugėja asmenų neturinčių arba vengiančių darbo, gana daug žmonių yra emigravę, todėl pastebima ir gyventojų mažėjimo tendencija. Informantė patvirtino ir gyventojų apklausos rezultatus apie sveikatos apsaugos įstaigų bei medicinos paslaugų seniūnijoje padėties pablogėjimą. Anot specialistės. Kriminogeninė situacija mažai taisosi, dar yra problemų, kurias dažnai sukelia namuose neprižiūrimų paauglių grupės bei alkoholiu piktnaudžiaujantys asmenys. Kaip ir didžioji dalis Kuršėnų miesto gyventojų,

specialistė teigia, kad vietos bendruomenių veikla mažai pastebima, o kultūrinis gyvenimas silpsta. Taigi, pagal gyventojų ir informantės nuostatų analizės rezultatus, deja, tenka konstatuoti, kad Kuršėnų miesto seniūnijoje gyvenimo kokybę sąlygojančių veiksnių situacija vertinama nepalankiai ir daugeliu atveju pastebimos prastėjimo tendencijos.

Didžiausios ekonominės problemos Kuršėnų miesto seniūnijoje, pasak specialistės, yra didelis nedarbo lygis ir tai, jog nesikuria naujos įmonės, neatsiranda naujų darbo vietų. Paprašius įvardinti, kokias įmonės ar įstaigas būtų tikslinga įkurti, specialistė paminėjo siuvelyklą bei senelių ir neįgaliųjų globos namus. Informantė įvardino daug socialinių problemų seniūnijoje: nemažėjantis nusikalstamumas, plinta girtuokliavimas. Mažas jaunimo užimtumas, daugelis jaunų žmonių nenori pasilikti gimtajame mieste, dalis gyventojų skursta. Vertindama infrastruktūrą, gyvenamąją aplinką, specialistė paminėjo, kad pastebimi teigiami renovacijos padariniai, kelių būklės pagerėjimas, tačiau dar yra problemišku, duobėtu gatvių. Blogai, kad anksti išjungiamas gatvių apšvietimas, neįrengtos poilsio zonos gyventojams. Pasak specialistės, gyvenimo kokybės situaciją Kuršėnų miesto seniūnijoje pagerintų poilsio ir sporto zonų įrengimas ar sutvarkymas ir naujų darbo vietų įkūrimas.

Gyvenimo kokybės problemos ir gerinimo galimybės Kuršėnų kaimiškojoje seniūnijoje.

Savo įžvalgomis apie gyvenimo kokybės problemas Kuršėnų kaimiškojoje seniūnijoje sutiko pasidalinti seniūnė. Informantės nuomone, vietos bendruomenių veikla seniūnijoje stiprėja. Paklausus ar seniūnija organizuoja ekskursijų į muziejus ar teatrus, atsakyta, kad ekskursijas organizuoja pačios bendruomenės, nes gauna VBT lėšas³. Kalbant apie infrastruktūros pokyčius, paminėtina, kad nevyksta renovacija, tačiau keliai tvarkomi pagal galimybes, gaunamas lėšas, o esamos poilsio vietos sutvarkytos per projektus ir bendruomenių iniciatyva. Švietimo ir visuomeninio transporto būklę seniūnė vertina nepatenkinamai (seniūnijos teritorijoje yra tik viena pagrindinė mokykla Drąsučių kaime). Sveikatos apsaugos paslaugos prieinamesnės – veikia keturi medicinos punktai. Didžiausios ekonominės problemos, anot seniūnės, didelis nedarbo lygis, o naujos įmonės nesikuria. Kalbant apie socialinius gyvenimo kokybę sąlygojančius veiksnius, akcentuotina švietimo įstaigų trūkumo problema: „uždarytos mokyklos, nėra vaikų darželių“. Sumažėjo ir kultūros įstaigų, mažas jaunimo užimtumas, todėl jaunimas nepasilieka, emigruoja. Paklausta, kokios didžiausios gyvenamosios aplinkos problemos Kuršėnų kaimiškojoje seniūnijoje, seniūnė paminėjo prastą susisiekimą su centru, kad trūksta autobusų reisų bei nerenovuotą, šaltą kultūros centrą, prastą gatvių būklę. Informantės nuomone, gyvenimo kokybę seniūnijoje galėtų

³ VBT – vietos bendruomenių taryba. Tinkama finansuoti laikoma VBT sprendimu patvirtinta veikla, tenkinanti vietos bendruomenės viešuosius poreikius: vaikų ir jaunimo užimtumas; kultūrinė ir švietėjiška veikla; viešųjų erdvių ir aplinkos kokybės gerinimas; sporto ir sveikatinimo veikla; bendruomeninės veiklos organizavimas; kitos, vietos bendruomenės gyvenimo kokybę gerinančios veiklos.

pagerinti naujų įmonių ir darbo vietų įkūrimas bei vaikų darželio atidarymas. Taigi, ekonominiai gyvenimo kokybės veiksniai yra labai svarbūs, tačiau greta jų turi būti patenkinami ir socialiniai žmonių poreikiai: geras sveikatos, švietimo, kultūros įstaigų paslaugų prieinamumas, gerinama infrastruktūra.

Gyvenimo kokybės problemos ir gerinimo galimybės Meškuičių seniūnijoje.

Atlikus Šiaulių rajono gyventojų apklausos rezultatų analizę, nustatyta, kad respondentai iš Meškuičių seniūnijos gyvenimo kokybę sąlygojančius veiksnius įvertindavo geriausiai visame Šiaulių rajone. Pavyzdžiui, didžiausia dalis respondentų iš Meškuičių tikino, kad ūkinė veikla yra pastovi (kai kitose seniūnijose didesnė dalis žmonių teigė, kad ūkinė veikla silpsta). Be to, net 64 proc. apklaustųjų įvertino, kad kultūrinis gyvenimas yra aktyvus, o 57 proc. teigia, kad veikia aktyvios vietos bendruomenės. Pagal atliktą tyrimą, respondentų vertinimu, tai pirmaujanti seniūnija Šiaulių rajone.

Apklausos metu Meškuičių seniūnijos seniūnė ir jos pavaduotoja tik patvirtina teigiamus gyvenimo kokybės pokyčius seniūnijoje. Abi informantės sutinka su gyventojų nuomone, kad kultūrinis gyvenimas yra aktyvus, kad veikia aktyvios vietos bendruomenės ir jų įtaka auga. Buvo šiek tiek keista, kad seniūnė kaip didžiausią socialinę problemą įvardino geriančias mamas. Anot seniūnės, gyventojai jaučiasi saugiai, kriminogeninė situacija gerėja, tačiau daugiausia problemų sukelia girtuokliaujančios, nedarnios šeimos (pastaba: Meškuičių seniūnijoje beveik 79 proc. respondentų savo gyvenvietę įvardino kaip saugią ir ramią). Šioje seniūnijoje (palyginus su kitų apklaustų seniūnų atsakymais) išsiskyrė atsakymas į vieną klausimą „kaip seniūnija skatina gyventojų sveiką gyvenseną“. Pavaduotoja teigia, kad seniūnija organizuoja sporto varžybas, renka geriausius apylinkių sportininkus, o seniūnė papildė, kad bendruomenės organizuoja sveiko gyvenimo būdo užsiėmimus, paskaitas. Gal būt tai ir yra sėkmės ir gyvenimo kokybės teigiamo vertinimo priežastis? Organizuojant varžybas, skatinant sveikai gyventi, užsimezga ryšys tarp bendruomenių, yra daugiau kur dalyvauti jaunimui, „užkuriamas“ bendruomenių aktyvumas, atsiranda ryšiai, bendradarbiavimas, susivienijimas bendrų tikslų siekimui. O bendruomenėms pradėjus aktyvią veiklą gražėja aplinka, atsiranda daugiau projektų, iniciatyvų, kurių dėka ir pagerėja gyvenimo kokybė. Pastarąjį teiginį patvirtina seniūnės atsakymas į klausimą apie infrastruktūros gerėjimą: „bendruomenių projektai leidžia džiaugtis gražia aplinka“.

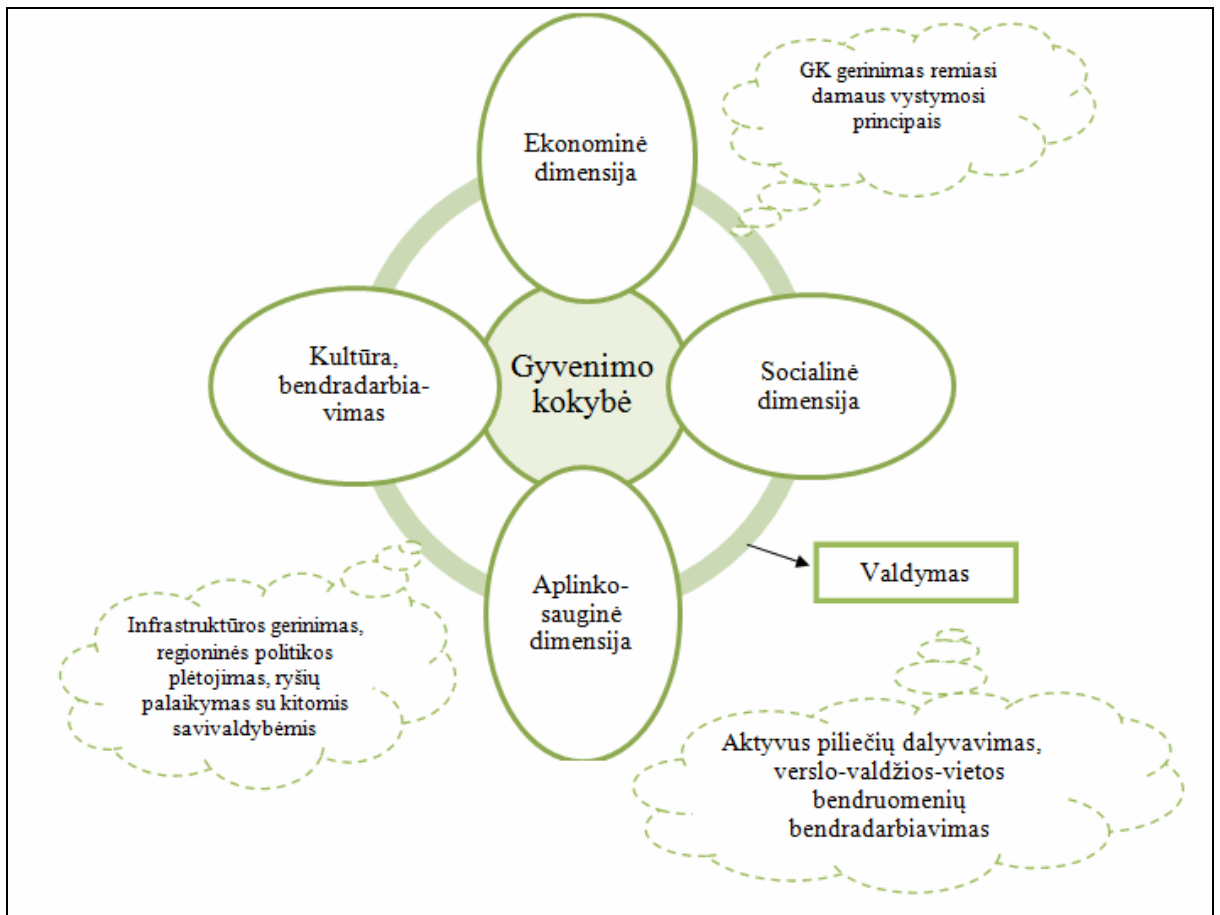
Nepaisant teigiamų dalykų, informantės įvardino sritis, kuriose būtina imtis veiklos: tai gatvių remontas, vandentiekio ir kanalizacijos sistemų tvarkymas. Taip pat informantės akcentuoja buitinio aptarnavimo naujų įmonių įkūrimą reikiamą: tikslinga įkurti kepyklėles, kavines, kirpyklą, siuvelyklą. Didžiausios ekonominės problemos, pasak informančių, per mažas darbo užmokestis ir investicijų naujiems projektams trūkumas. Anot pavaduotojos, trūksta darbo jaunimui. Paklausus,

ko trūksta seniūnijai, kas pagerintų gyvenimo kokybę, pavaduotoja įvardino naujų įmonių ir darbo vietų įkūrimą. Pasak seniūnės, „žmonės nebenori dirbti visuomenei naudingo darbo, nedraugiški, neaktyvūs, o piktinasi valdžia, kaimynais tik ne savimi“. Taigi, naujų įmonių įkūrimas galėtų išspręsti kelias problemas vienu metu: atsirastų daugiau darbo vietų bei gyventojams būtų teikiamos įvairesnės paslaugos ar nauji produktai (kepyklėlės atveju). Bet vien tik ekonomikos augimas gyvenimo kokybės nepagerina. Kaip teigia mokslininkai, ir patvirtino Meškuičių seniūnijos atvejais, svarbu aktyvus dalyvavimas bendruomeninėje veikloje. Jausdamasis bendruomenės dalimi žmogus jaučiasi laimingesnis, o susivienijus ir aktyviai siekiant užsibrėžtų tikslų yra išsprendžiamos bendruomenių problemos, gerėja gyvenimo kokybė.

3.3. Hipotetinis gyvenimo kokybės gerinimo modelis

Išanalizavus gyvenimo kokybės koncepciją ir kaimo plėtros prioritetus, o taip pat remiantis tyrimo duomenimis, buvo suformuotas hipotetinis gyvenimo kokybės gerinimo modelis (žr. 3.26 pav.). Hipotetinis modelis apibrėžia gyvenimo kokybės gerinimo gaires tiek seniūnijų, tiek savivaldybių, tiek nacionaliniu lygmeniu.

Planuojant, numatant strateginius tikslus svarbu atsižvelgti į vietos gyventojų nuomonę, išgirsti jų išsakomas problemas ir siūlymus. Tam tikslui svarbu atlikti gyventojų apklausas. Periodiškai organizuojamos Šiaulių rajono gyventojų apklausos, suteiktų galimybę palyginti rezultatus atskirose seniūnijose, stebėti kaip keičiasi gyventojų gyvenimo kokybės vertinimas bei gyvenimo kokybę sąlygojančių veiksnių situacija. Taigi, gyvenimo kokybės rodikliai gali parodyti politikos priemonių efektyvumą. Gyventojų gyvenimo kokybės gerinimas turėtų būti pagrindinis strateginis tikslas ir siekiamybė, tačiau kaimo plėtra turi būti darni – svarbu laikytis darnaus vystymosi principų, išsaugoti gražią aplinką ir visuotinę gerovę ateities kartoms.

3.26 pav. **Hipotetinis gyvenimo kokybės gerinimo Šiaulių rajone modelis**

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Svarbu skatinti, motyvuoti vietos gyventojus burtis į bendruomenes. Bendruomenėms pradėjus aktyvią veiklą gražėja aplinka, įgyvendinami vietos plėtros projektai, kurių dėka pagerėja gyvenimo kokybė. Ypatingai svarbu organizuoti verslumo seminarus vietos gyventojams, skleisti informaciją apie Lietuvos kaimo plėtros 2014-2020 m. programos priemones ir dalintis gerąja patirtimi, kai vietos bendruomenių iniciatyvų ir projektų dėka įkuriamos poilsio, sporto aikštelės ar pan.

Gyvenimo kokybės gerinimas Šiaulių rajone turi remtis darniu vystymusi ir apimti visus gyvenimo kokybę sąlygojančius veiksnius. Vien darbo vietų įkūrimas, ekonominių problemų sprendimas bendros gyvenimo kokybės nepagerins. Svarbu užtikrinti kokybišką socialinių ir buitinių paslaugų teikimą, poilsio ir sporto zonų įrengimą, puoselėti kultūrą ir gamtinę aplinką.

IŠVADOS

Gyvenimo kokybė ilgą laiką buvo siejama su materialine gerove, pajamų didinimu. Šiomis dienomis gyvenimo kokybė suprantama kaip politinis ir ekonominis idealas, sukurtomis priemonėmis užtikrinantis visuomenei ne tik esminių poreikių patenkinimą, bet ir trokštamą gerovę: ekonominį klestėjimą, socialinį saugumą, pakankamą sveikatos apsaugą, gamtinės aplinkos priežiūrą. Taigi, gyvenimo kokybė yra visuma svarbiausių faktorių, kurie lemia subjektyvų gero gyvenimo supratimą. Gyvenimo kokybę sunku apibrėžti vienareikšmiškai, todėl nėra vienintelės tinkamiausios rodiklių grupės gyvenimo kokybei įvertinti, pasigendama vieningos mokslininkų nuomonės apie gyvenimo kokybę sąlygojančius veiksnius bei jų svorį vertinant gyvenimo kokybę. Gyvenimo kokybei matuoti sukurti indeksai yra sudaryti iš visumos rodiklių, įvertinančių ekonominės, socialinės, kultūrinės, politinės aplinkos, sveikatos apsaugos, švietimo, infrastruktūros, darbo, gamtinių sąlygų bei aplinkos užterštumo aspektus. Gyvenimo kokybė tampa valstybių valdymo ir strateginio planavimo pagrindiniu tikslu bei politikos efektyvumo rodikliu.

Apibendrinant mokslininkų įžvalgas, galime teigti, kad kaimo plėtra – tai gyvenimo kokybės gerinimas kaimiškose vietovėse, paremtas darnaus vystymosi principais. Kaimiškos vietovės negali būti tapatinamos vien tik su žemės ūkio veikla, neišprusimu, prastai išvystyta infrastruktūra, socialinėmis problemomis. Europos Sąjungos kaimo plėtros politikoje kaimo vietovė suprantama kaip teritorija, kurioje turi būti teikiamos įvairiapusiškos paslaugos, kurioje įvairaus amžiaus žmonėms gera gyventi ir dirbti, kurti pajamų šaltinius ir darbo vietas, išsaugant ir turtinant kultūrą, aplinką, paveldą. Svarbu mokyti vietos gyventojus verslumo, kurti naujas darbo vietas, skatinti alternatyvią veiklą kaime, bendruomenių aktyvumą, užtikrinti svarbiausių socialinių (sveikatos apsauga, švietimas, kultūros centrai) ir buitinių paslaugų teikimą, saugoti ir puoselėti kultūrą, gamtinę aplinką.

Atlikus Šiaulių rajono gyventojų apklausą, nustatyta, kad didesnė respondentų dalis savo gyvenimo kokybę yra linkę vertinti kaip patenkinamą ar blogą nei labai gerą ar gerą. Didžiausia dalis Šiaulių rajono gyventojų (53,7 proc.) savo gyvenimo kokybę laiko patenkinama. Vertinant atskirus gyvenimo kokybę lemiančius veiksnius, respondentai blogiausiai įvertino *pajamas ir materialinę gerovę*: dešimtadalis įvertino blogai, o 63,4 proc. patenkinamai. Geriausiai įvertintas veiksnys *šeimoms laimė* – 73 proc. apklaustųjų šeimos laimę įsivertino labai gerai arba gerai. Pusė respondentų tikina, kad per 5 metus jų gyvenimo kokybė nepasikeitė, apie 30 proc. teigia, kad pagerėjo. Džiugina tai, kad net 52 proc. tikisi, kad per ateinančius 5 metus gyvenimo kokybė pagerės.

Susirūpinimą kelia tai, kad trečdalis respondentų vertina savo būsto kokybę itin nepalankiai: 30,4 proc. teigia, kad būstą būtinais reikia remontuoti, o 1,6 proc. mano, kad būsto nebetikslinga remontuoti, nes jį reikia nugriauti. Apie 47 proc. respondentų teigia, kad jų būstui reikalingas smulkus remontas. Iš viso su bent viena būsto problema (varvantis stogas, supuvę langai arba nėra tualetu su nutekamuoju vandeniu, trūksta gyvenamojo ploto ir pan.) susiduria net 41,2 proc. visų apklaustųjų. Taigi, būstų kokybės situacija Šiaulių rajone nėra gera: reikėtų apsvarstyti privačių namų, sodybų bei butų kaimiškose teritorijose renovacijos sąlygas. Tikslinga būtų teikti lengvatines paskolas jaunimui, jaunoms šeimoms, kaime išigyjantiems, statantiems ar modernizuojantiems būstą.

Net trečdalis apklaustųjų iki 30 metų amžiaus grupėje planuoja emigruoti, dar 24 proc. nėra apsisprendę. Kad ūkinė veikla silpsta, mano 63 proc. Bubių seniūnijos, 59 proc. Gruzdžių seniūnijos, 48 proc. Kuršėnų miesto seniūnijos respondentų. Pagal apklausos duomenis, Šiaulių rajono seniūnijose (išskyrus Meškuičių ir Ginkūnų seniūnijas, kur gyventojų skaičius didėja) daugiau kaip pusė respondentų teigia pastebintys gyventojų skaičiaus mažėjimo tendencijas. Šie tyrimo duomenys bei seniūnų interviu analizė patvirtina, kad yra didelė jaunimo užimtumo problema, didelis nedarbo lygis, nesikuria naujos įmonės. Šios problemos įtakoja gyventojų emigraciją, jaunimas nenori pasilikti gimtajame krašte. Ekonominiai gyvenimo kokybės veiksniai yra labai svarbūs, tačiau greta jų turi būti patenkinami ir socialiniai žmonių poreikiai: geras sveikatos, švietimo, kultūros įstaigų paslaugų prieinamumas, gerinama infrastruktūra bei puoselėjama gamta.

Svarbu skatinti, aktyvinti vietos gyventojus burtis į bendruomenes. Kai „užkuriamas“ bendruomenių aktyvumas, atsiranda bendradarbiavimas, susivienijama bendrų tikslų siekimui, o bendruomenėms pradėjus aktyvią veiklą gražėja aplinka, įgyvendinama daugiau projektų (kurie gali būti finansuojami ES lėšomis), atsiranda iniciatyvų, kurių dėka pagerėja gyvenimo kokybė. Ypatingai svarbu organizuoti verslumo seminarus vietos gyventojams, skleisti informaciją apie Lietuvos kaimo plėtros 2014-2020 m. programos priemones (parama jaunųjų ūkininkų įsikūrimui, smulkiesiems ūkininkams, parama ekonominės veiklos pradžiai kaimo vietovėse bei investicijoms, skirtoms ne žemės ūkio veiklai kurti ir plėtoti ir t.t.) ir dalintis gerąja patirtimi, kai vietos bendruomenių iniciatyvų ir projektų dėka įkuriamos poilsio, sporto aikštelės ar pan.

REKOMENDACIJOS

Šiaulių rajono savivaldybei, vietos veiklos grupei:

1. Plėtoti gyventojų informavimo ir konsultavimo sistemą. Skleisti suprantamai išdėstytą informaciją apie Lietuvos kaimo plėtros 2014-2020 m. programos priemones. Deja, gyventojams dažnai yra būdingas nepasitikėjimas savo jėgomis, nepakankami administraciniai, projektų rengimo gebėjimai arba mąstymas, kad problemas turi spręsti kiti, valdžia. Gyventojai nepakankamai susipažinę su teisės aktais, kuriuose numatytos bendruomenių problemų sprendimo galimybės, trūksta žinių apie bendruomenės inicijuotos vietos plėtros (BIVP) metodą (BIVP įgyvendinama per vietos veiklos grupes). Kultūros centruose ar bibliotekose organizuojami seminarai, konsultacijos su specialistais padėtų daliai žmonių pasiryžti pasinaudoti programų priemonėmis.

2. Dalintis gerąja patirtimi, skleisti informaciją apie sėkmingai įvykdytus bendruomenių inicijuotus projektus. Toks bendradarbiavimas ir dalijimasis patirtimi gali paskatinti vis daugiau aktyvių gyventojų burtis į bendruomenės, inicijuoti vietos plėtros projektus, tokiu būdu gerinant gyvenimo kokybės gyvenvietėje situaciją.

3. Organizuoti verslumo, lyderystės, kūrybiškumo, ekonominio raštingumo seminarus. Lietuvoje pastebimas mažas verslumo lygis. Pasak informantų, naujų įmonių ir darbo vietų kūrimasis pagerintų gyvenimo kokybę. Gyventojams trūksta verslumo įgūdžių ir pasitikėjimo savimi. Jauni žmonės, kaimiškoje vietovėje neradę darbo, svarsto apie emigraciją, kaip ekonominių problemų sprendimo išeitį. Jei būtų skiepijami verslumo, lyderystės įgūdžiai (bei išplėta informavimo ir konsultavimo sistema), daugiau gyventojų pasinaudotų parama ekonominės veiklos pradžia kaimo vietovėse ar kita Lietuvos kaimo plėtros 2014-2020 m. programoje numatyta priemone, parama.

4. Periodiškai organizuoti Šiaulių rajono gyventojų apklausas, lyginti rezultatus atskirose seniūnijose, stebėti kaip keičiasi gyventojų gyvenimo kokybės vertinimas bei gyvenimo kokybės sąlygojančių veiksnių situacija. Gyvenimo kokybė yra politikos efektyvumo rodiklis. Planuojant, formuojant strateginius tikslus svarbu atsižvelgti į vietos gyventojų nuomonę, išgirsti jų išsakomas problemas ir siūlymus.

Verslininkams:

1. Investuoti, plėtoti savo verslą Šiaulių rajone. Anot Meškuičių seniūnės, Meškuičių seniūnijoje tikslinga įkurti kepyklėlę, kavinę. Šiaulių rajono gyventojų apklausos duomenimis, Šiaulių rajone tikslingiausia įkurti senelių ir neįgaliųjų globos namus. Taip pat tikslinga įkurti šias

įmonės: žemės ūkio produkcijos perdirbimo įmonę, buitinės technikos remonto dirbtuves, pirtį, sveikatos priežiūros ir reabilitacijos centrą, žemės ūkio produktų parduotuvę ar turgų, siuvyklą, kultūros ir sporto centrą.

Šiaulių rajono gyventojams:

1. Aktyviai burtis į bendruomenes, inicijuoti vietos plėtros projektus, kurių tikslas – didesnis kaimo jaunimo ir vaikų užimtumas bei kokybiškesnis laisvalaikio praleidimas. Pritraukti jaunimą grįžti gyventi į kaimo vietas, atrandant naujų veiklų, projektų pagalba įrengiant poilsio ir sporto zonas.

LITERATŪRA

1. Akranavičiūtė, D., Ruževičius, J. (2007). Quality of Life and its Components' Measurement. *Engineering economics* [interaktyvus] [žiūrėta 2013-12-07]. Prieiga per internetą: <<http://www.ktu.lt/lt/mokslas/zurnalai/inzeko/52/1392-2758-2007-2-52-44.pdf>>.
2. Arimavičiūtė, M. (2005). *Viešojo sektoriaus institucijų strateginis valdymas*. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras.
3. Arimavičiūtė, M. (2010). Strateginiai personalo veiksniai gerinant gyvenimo kokybę Lietuvos savivaldybėse. *Socialinių mokslų studijos*. 4(8), p. 109-124.
4. Atkočiūnienė, V. (2008). *Kaimo plėtros organizacijų mikroklimatas: Lietuvos vietos veiklos grupių atvejis*. Prieiga internetu: <http://vadyba.asu.lt/10/15.pdf>.
5. Atnaujinta ES Tvaraus vystymosi strategija. (2006). Prieiga per internetą: <http://www.am.lt/VI/files/0.207844001174307767.pdf>.
6. Bamford, E., Charles, West, G. Page. (2011). *Strategy: sustainable advantage and performance*. South-Western Cengage Learning.
7. Bassett, E. (2010). Where to Find the World's Best Quality of Life in 2011 [interaktyvus] [žiūrėta 2013-12-03]. Prieiga per internetą: <<http://internationalliving.com/2010/12/quality-of-life-2011/>>.
8. Bitinas, B., Rupšienė, L., Žydžiūnaitė, V. (2008). *Kokybinių tyrimų metodologija*. II dalis. Klaipėda: S. Jokužio leidykla-spaustuvė.
9. Brazienė, R., Merkys, G., Kondrotaitė, G. (2008). Subjektyvi gyvenimo kokybė kaip socialinis indikatorius: naujosios viešosios vadybos ir darnios plėtros kontekstas. *Socialiniai tyrimai*. Nr. 2(12), p. 63-74.
10. Community policies and mountain areas (2002). Proceedings of the conference, organized by the European Commission. Brussels, October.
11. Čiegis, R., Pečkaitienė, J. (2013). Darnaus vystymosi poveikis gyvenimo kokybei. *Organizacijų Vadyba: Sisteminiai Tyrimai*, 68 / 2013, p. 7-26.
12. Dėl Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos patvirtinimo ir įgyvendinimo. *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 89-4029.
13. Diener, E. (2006). Guidelines for National Indicators of Subjective Well-Being and Ill-Being. *Applied Research in Quality of Life*. P. 397-404.

14. Domarkas, V., Juknevičienė, V., Kareivaitė, R. (2012). Institucinės dimensijos vaidmuo darnaus vystymosi koncepcijoje. *Viešoji politika ir administravimas*, Nr. 3, p. 461–472.
15. Dvorok, J., Kaselis, M. (2011). Veiklos planavimo ir programų vertinimo pokyčių trajektorijos Lietuvos viešajame administravime. *Politikos mokslų almanachas*, 09 / 2011, p. 99-116.
16. Europe 2020 targets. European Commission [interaktyvus] [žiūrėta 2013-12-20]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/targets/index_en.htm>.
17. Grizans, J., Vanags, J. (2010). Sustainable urban development: interaction between business, society and state. [Interaktyvus] [EBSCOhost] Database: Business source complete. Economics & Management.
18. Gylys, P. (2008). *Ekonomika, antiekonomika ir globalizacija*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
19. *Gyvenimo kokybės rodikliai 2005-2014 m.* (2014). Oficialiosios statistikos portalas. [žiūrėta 2015-02-09]. Prieiga per intrnetą: http://www.osp.stat.gov.lt/documents/10180/483818/Gyvenimo_kokybes_rodikliai.pdf.
20. Gyvenimo kokybės samprata [interaktyvus] [žiūrėta 2013-12-07]. Prieiga per internetą: <<http://www.kvalitetas.lt/lt/visuomen-ir-aplinka/64>>.
21. *Glossary: Severe housing deprivation rate*. Eurostat Statistics Explained. Prieiga per internetą: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Glossary:Severe_housing_deprivation_rate . (Žiūrėta 2014-09-20).
22. Gruževskis, B. (2002). *Žmogaus socialinė raida: užimtumas*. Vilnius: Justitia.
23. Gruževskis, B., Orlova, U., L. (2012). Sąvokos „gyvenimo kokybė“ raidos tendencijos. *Socialinis darbas*, 11(1).
24. Happiness as a Goal for Public Policy: Ready for Primetime?. Prieiga per internetą: <http://www.csls.ca/notes/Note2011-1.pdf> .
25. Happiness as policy? Prieiga per internetą: <http://wearelightbox.co.uk/page/happiness-as-policy/> .
26. Human Development Index [interaktyvus] [žiūrėta 2013-12-01]. Prieiga per internetą: <http://en.wikipedia.org/wiki/Human_Development_Index>.
27. International Living's Quality of Life Index 2011: Where the Numbers Come From (2010). International Living [interaktyvus] [žiūrėta 2014-02-03]. Prieiga per internetą:

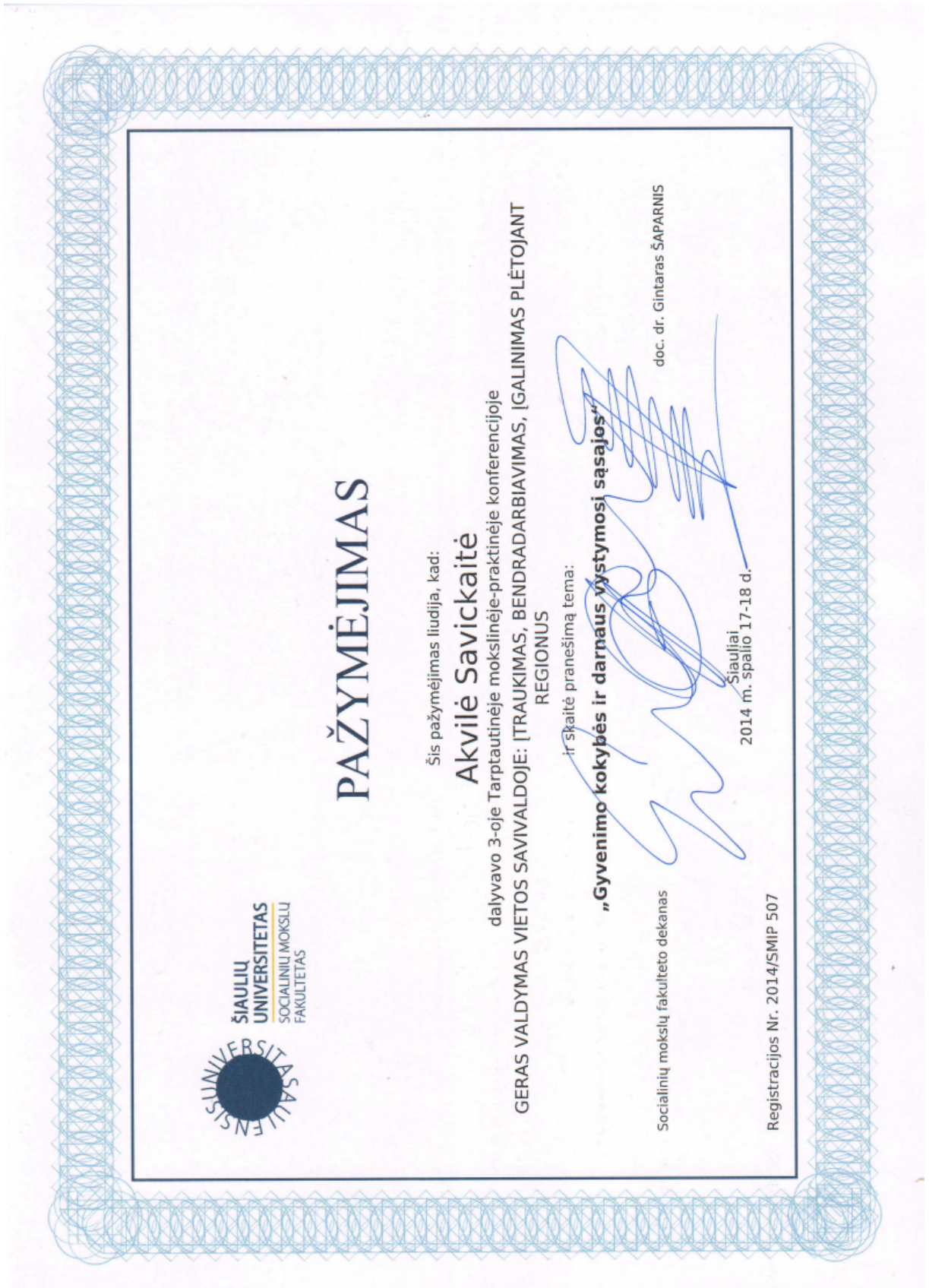
<<http://internationalliving.com/2010/12/quality-of-life-index-2011-where-the-numbers-come-from/>>.

28. Jankauskas, J., P., Jatulienė, N. (2008). *Vilniaus universiteto studentų gyvenimo kokybė*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
29. Janušauskaitė, G. (2008). Gyvenimo kokybės tyrimai: problemos ir galimybės. *Filosofija. Sociologija*, T.19 (4).
30. Jasaitis, J. (2014). *Kaimiškųjų vietovių strateginis valdymas*. Vilnius: BMK leidykla.
31. Jasaitis, J. (2014). *Užmiesčio raidos klausimai*. Vilnius: BMK leidykla.
32. Jasaitis, J. Vieno žingsnio „strategija“. (2015, sausio 28). *Mokslo Lietuva*, p. 3.
33. *Kaimiškųjų vietovių įtaka Lietuvos regionų gyvenimo kokybei ir sanglaudai*. (2006). Mokslinio tyrimo ataskaita. Užsakovas LŽŪM. Vadovas doc. J. Čaplikas.
34. *Kaip praktiškai įgyvendinti strateginius planus: metodologinė medžiaga*. (2007). Prieiga per internetą: <http://www.radviliskis.lt/files/teisine-informacija/strateginis-planavimas.pdf>.
35. Kardelis, K. (2005). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai : (edukologija ir kiti socialiniai mokslai)*: vadovėlis. Šiauliai: Liucijus.
36. Kaziliūnas, A. (2009). *Strateginis projektų valdymas: vadovėlis*. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras.
37. Korsakienė, R. Grybaitė, V. (2012). *Strateginis organizacijų valdymas: mokomoji knyga*. Vilnius: Ciklonas.
38. LEADER 2014–2020 m. (BIVP). Prieiga per internetą: <http://www.leaderlietuva.lt/lt/leader-lietuvoje/leader-2014-2020.html>
39. Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų programos tarpinis vertinimas, 2010.
40. Lietuvos kaimo plėtros 2014-2020 m. programa.
41. Lietuvos pažangos strategija. Lietuva 2030. (2010). Lietuvos pažangos taryba. Vilnius.
42. Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymo pakeitimo įstatymas. *Valstybės Žinios*, 2013, Nr. 76-3824.
43. Melnikas, B., Smaliukienė, R. (2008). *Strateginis valdymas: mokomoji knyga*. Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija.
44. Mikulskienė, B. (2011). *Sprendimų priėmimo metodai viešajam valdymui*. Vilnius: Mes.
45. Milaševičiūtė, V., Pukelienė, V., Vilkas, E. (2006). Indeksas gyvenimo kokybei matuoti: analizė, vertinimas ir tyrimas Lietuvos atveju. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai* (39). Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
46. Monkevičius, A. (2011). Laimės koncepcija viešosios politikos ideologijoje ir praktikoje. *Viešoji politika ir administravimas*, 10(4), p. 534-547.

47. Nausėda, G., Tauraitė, V. (2009). *Lietuvos makroekonomikos apžvalga*. Nr.37.
48. Norkus, Z. (2007). Ar galim gyventi geriau? Velfarizmas ir jo alternatyvos. *Politologija*. 4(36).
49. Nutarimas dėl užimtumo didinimo 2014–2020 metų programos įgyvendinimo tarpinstitucinio veiklos plano patvirtinimo. *Teisės aktų registras*, 2014, Nr. 2014-02763.
50. Pasirašyta VIII-ojo kvietimo vietos projekto sutartis. Prieiga per internetą: <<http://www.siauliurvg.lt/?id=421>> .
51. Priemonių sąrašas. Lietuvos kaimo plėtros 2014-2020 m. programa. Prieiga per internetą: <<https://www.nma.lt/index.php/parama/lietuvos-kaimo-pletros-20142020-m-programa/priemoniu-sarasas/6387>> .
52. Rakauskienė, O., G. (2006). *Valstybės ekonominė politika*. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto leidyba.
53. Rakauskienė, O., G., Servetkienė, V. (2011). *Lietuvos gyventojų kokybė: 20 metų rinkos ekonomikoje*. Monografija. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto leidyba.
54. Rapley, M. (2008). *Quality of life research: a critical introduction*. Los Angeles: SAGE.
55. Rusanen, M., Hooli, L. (2012). *Bendras planavimas siekiant geresnės gyvenimo kokybės – miesto ir kaimo sąveikos integruoto valdymo vadovas*. Prieiga per internetą: www.urbanrural.net/download.php/dms/.../WP5_LT_whole_book.pdf.
56. Servetkienė, V. (2013). Gyvenimo kokybės daugiadimensis vertinimas, identifikuojant kritines sritis (Daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas).
57. Staponkienė, J. (2004). Strateginis valdymas privataus ir viešojo sektoriaus organizacijose: panašumai ir skirtumai. *Socialiniai tyrimai*, 1(4), p. 85-93.
58. Starkauskienė, V. (2011). Gyvenimo kokybės veiksniai ir jos kompleksinio vertinimo modelis (Daktaro disertacija, Vytauto didžiojo universitetas).
59. Stiglitz, J. E.; Sen, A.; Fitoussi, J. P. (2009). Report by the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress [interaktyvus] [žiūrėta 2013-12-02]. Prieiga per internetą: http://stiglitz-sen-fitoussi.fr/documents/rapport_anglais.pdf .
60. Tamošiūnas, T., Šiaulianskienė, E. (2010). Kaimo plėtros strateginis valdymas: Radviliškio rajono vietos veiklos grupės strategijų analizė. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. Nr. 3 (19). 226–237 p.
61. The Economist Intelligence Unit's quality-of-life index. [interaktyvus] [žiūrėta 2013-12-01]. Prieiga per internetą: <http://www.economist.com/media/pdf/QUALITY_OF_LIFE.pdf>

62. Tisenkopfs, T. (2006). Human capability and quality of life: researching quality of life in Latvia. *Social sciences / Socialiniai mokslai*, 3 (53).
63. Valackienė, A. (2004). *Sociologinis tyrimas : vadovėlis*. Kaunas: Technologija.
64. Valauskaitė, G. (2012). Gyvenimo kokybės vertinimo sampratos raida. *Jaunasis mokslininkas 2012: straipsnių rinkinys [interaktyvus] [žiūrėta 2014-01-14]*. Prieiga per internetą: http://jaunasis-mokslininkas.asu.lt/smk_2012/JM_2012_straipsniu_rinkinys.pdf .
65. Vanagas, J., Grabytė-Bėčienė, K. (2004). Vilniaus ir Kauno dvimiesčio regiono gyvenimo kokybės tyrimai. Vilnius: Gedimino technikos universitetas.
66. Vasiliauskas, A. (2006). *Strateginis valdymas*. Kaunas: Technologija
67. Žalioji knyga. Lietuvos kaimo ateitis (2010). Vilnius: Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas. Prieiga per internetą: <http://www.zum.lt/documents/Mokslas-mokymas/ZK.pdf> .>
68. Lietuvos Respublikos žemės ūkio ir kaimo plėtros įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 72-3009; 2008, Nr. 81-3174.

Dalyvavimo konferencijoje pažymėjimas

GYVENTOJŲ APKLAUSA
Gyvenimo kokybės tyrimas Šiaulių rajone

2 priedas

Viešojo valdymo studijų magistrantė kartu su Šiaulių universiteto Kaimo plėtros tyrimų centru atlieka anoniminę Šiaulių rajono gyventojų apklausą, kurios tikslas ištirti gyvenimo kokybę Šiaulių rajone. Siekiame išsiaiškinti, kaip būtų galima suaktyvinti vietinę ūkinę veiklą, sukurti naujas darbo vietas. Apklausa metu surinkta medžiaga padės parengti pasiūlymus, kaip gerinti gyventojų darbo ir gyvenimo sąlygas Jūsų seniūnijoje.

Mums yra svarbūs Jūsų atsakymai į kiekvieną klausimą. Apibraukite Jums tinkančių atsakymų numerius arba įrašykite savo atsakymą.

Ačiū, kad dalyvaujate šiame tyrime!

1. Šią anketą užpildė:	1. Moteris	2. Vyras
2. Jūsų amžius:		
1. Iki 20 m.	2. 21-30 m.	3. 31-40 m.
4. 41-50 m.	5. 51-65 m.	6. Vyresni kaip 65 m.
3. Jūs dirbate arba mokotės	1. Dirbu	2. Mokausi
	3. Dirbu ir mokausi	4. Nedirbu ir nesimokau
4. Darbo arba mokymosi vieta:		
1. Mieste	2. Kaime	3. Nedirbu ir nesimokau
5. Gyvenamoji vietovė:	1. Vienkiemis	2. Kaimo gyvenvietė
	3. Miestelis	4. Miestas
6. Išsilavinimas	1. Nebaigtas vidurinis	2. Vidurinis (be profesijos)
3. Profesinis (darbininkiškas)	4. Aukštesnysis (spec. vidurinis) arba aukštasis neuniversitetinis	5. Aukštasis universitetinis
7. Jūs esate:		
1. Studentas, moksleivis	2. Nekvalifikuotas darbininkas	3. Kvalifikuotas darbininkas
4. Ūkininkas	5. Įmonės savininkas	6. Specialistas, tarnautojas ar vadovas (privačioje įmonėje arba valstybinėje įstaigoje)
7. Pensininkas, neįgalusis	8. Bedarbis	
8. Jūsų darbo sritis:		
1. Pramonė	2. Statyba, patalpų remontas	3. Prekyba ar paslaugos
4. Žemės ūkis, miškininkystė	5. Švietimas, kultūra, mokslas	6. Sveikatos apsauga
7. Komunalinis ūkis arba buitinės paslaugos (kirpimas, siuvimas, automobilių remontas, avalynės taisymas, vandentiekis ir kt.)	8. Valdymo įstaiga (savivaldybė, seniūnija)	9. Nedirbu (bedarbis, pensininkas, moksleivis ar kt.)
9. Pagrindinis pragyvenimo šaltinis:		
1. Alga	2. Pajamos iš nuosavo verslo	3. Pajamos iš nuosavo žemės ūkio
4. Išlaiko kiti šeimos nariai	5. Pensija ar pašalpa	
10. Ar Jūsų pajamos kas mėnesį yra pastovios?	1. Pastovios	2. Nepastovios
11. Jūsų šeimos narių skaičius:		
1. Neturiu šeimos		
2. Vyras, žmona ir vaikai (įrašykite vaikų skaičių) _____		
3. Kita šeimos sudėtis (įrašykite šeimos narių skaičių) _____		
12. Jūsų būstas:	1. Nuosavas butas	2. Nuosavas namas ar namo dalis
	3. Nuomojamas būstas	4. Gyvenu pas tėvus (gimines)

13. Ar Jūsų būstą reikia remontuoti?

1. Nereikia
2. Reikalingas smulkus remontas
3. Būtina remontuoti
4. Netikslinga remontuoti, šį pastatą reikia nugriauti

14. Nurodykite, ar susiduriate su šiomis būsto problemomis:

1. Varvantis stogas, drėgnos sienos, supuvę langai arba grindys
2. Nėra tualetu su nutekamuoju vandeniu
3. Nėra vonios ar dušo
4. Tamsus, nepakankamai šviesus būstas
5. Perpildytas būstas (trūksta gyvenamojo ploto)
1. Taip
2. Ne
1. Taip
2. Ne
1. Taip
2. Ne
1. Taip
2. Ne

15. Ar savo namuose turite kompiuterį?

1. Taip, su interneto prieiga
2. Taip, bet neturiu interneto
3. Neturiu kompiuterio

16. Ar turite nuosavą automobilį?

1. Taip, pagamintą prieš 1-5 metus
2. Taip, pagamintą prieš 6-10 metų
3. Taip, senesnį nei 10 metų
4. Neturiu

17. Kaip vertinate savo finansinę padėtį?

1. Gyvename aukščiau vidutinio lygio
2. Esame vidutiniškai
3. Gyvename žemiau vidutinio lygio

18. Kaip keičiasi gyventojų skaičius jūsų gyvenvietėje?

1. Gyventojų daugėja
2. Gyventojų mažėja
3. Gyventojų skaičius nesikeičia

19. Kiek turite nuosavos žemės?

1. Nuosavos žemės neturiu
2. Sodybinis sklypas (iki 15 arų)
3. iki 1 ha
4. 1-4 ha
5. 4-10 ha
6. 11-30 ha
7. 31-100 ha
8. 101-500 ha
9. Daugiau kaip 500 ha

20. Ar jūsų gyvenamoje vietovėje yra laisvų, nenaudojamų (apleistų, likusių be šeimininko) pastatų?

1. Taip
2. Ne

21. Įvertinkite ūkinės veiklos būklę jūsų apylinkėse (gyvenvietėje, miestelyje):

1. Ūkinė veikla stiprėja, kuriamos naujos darbo vietos
2. Ūkinė veikla pastovi
3. Ūkinė veikla silpsta, darbo vietų skaičius mažėja

22. Kaip vertinate apylinkių kultūrinę veiklą?

1. Kultūrinė veikla nesikeičia
2. Kultūrinė veikla stiprėja
3. Kultūrinė veikla silpsta
4. Kultūrinis gyvenimas aktyvus
5. Kultūrinės veiklos nebeliko

23. Kurie teigiami pokyčiai matomi Jūsų apylinkėse? Įvertinkite šiuos pokyčius trijų balų sistema: 1 – teigiamų pokyčių nėra; 2 - tokie pokyčiai dar neryškūs; 3 – teigiami pokyčiai yra akivaizdūs.

Teigiami pokyčiai šioje gyvenvietėje	Įvertinimas balais nuo 1 iki 3
Sumažėjo nedirbamų žemių plotai	
Sumažėjo asmenų, neturinčių pastovaus darbo	
Gyventojai remontuoja būstus, tvarko aplinką	
Statomi nauji gyvenamieji namai ir ūkiniai pastatai	
Kaimuose laikoma daugiau gyvulių ir paukščių	
Sumažėjo girtaujančių	
Suaktyvėjo bendruomenės veikla, atgyja kultūrinis gyvenimas	
Kuriasi nauji gyventojai	

Kiti teigiami pokyčiai:

.....

24. Kurios Jūsų gyvenvietės problemos yra didžiausios? Įvertinkite jas trijų balų sistema:

1 – problema mūsų vietai nebūdinga; 2 – ši problema yra, bet ne itin ryški; 3 – ši problema labai aštri.

Didžiausios problemos šioje gyvenvietėje	Įvertinimas balais nuo 1 iki 3
Gyvenvietė tuštėja (mažėja gimstamumas, didelė emigracija)	
Mažėja darbo vietų	
Plinta girtavimas ir nevalyvumas	
Didėja abejingumas visuomenės reikalams	
Blogėja gyventojų išsilavinimas	
Didėja nedirbamų žemių plotai	
Gyventojai jaučiasi nesaugūs	

Kiti neigiami pokyčiai:

.....

25. Ar planuojate išvykti į užsienį dirbti ar mokytis?

1. Planuoju išvykti laikinai	3. Dar nesu apsisprendęs
2. Planuoju išvykti pastoviai gyventi kitoje valstybėje	4. Neplanuoju išvykti iš Lietuvos

26. Ar Jūsų šeimoje yra išvykusių dirbti į užsienį? 1. Taip 2. Ne

27. Įvertinkite savo gyvenvietės saugumą, kriminogeninę situaciją:

1. Gyvenvietė rami, gyventojai jaučiasi saugiai
2. Turime problemų, bet padėtis gerėja
3. Padėtis blogėja

28. Įvertinkite vietos bendruomenių veiklą savo seniūnijoje:

1. Nėra vietos bendruomenės veiklos
2. Vietos bendruomenių veikla mažai pastebima
3. Vietos bendruomenės pradeda stiprinti savo veiklą
4. Veikia aktyvi vietos bendruomenė

29. Kaip vertinate sveikatos apsaugą, medicinos paslaugas Jūsų apylinkėje?

1. Padėtis pablogėjo (pavyzdžiui, uždarius arba sumažinus vietinės medicinos įstaigas)
2. Padėtis beveik nepasikeitė
3. Padėtis pagerėjo

30. Ar jaučiate, kad per paskutinius 5 metus Jūsų gyvenimo kokybė pagerėjo?

1. Pagerėjo	2. Nepakito	3. Pablogėjo

31. Kaip vertinate savo dabartinę gyvenimo kokybę, gerovę?

1. Labai gera	2. Gera
3. Patenkinama	4. Bloga

32. Kaip įvertintumėte šiuos veiksnius pagal savo dabartinę gyvenimo kokybę? Įvertinkite balais, kur 1 – blogai, 2 – patenkinamai, 3 – gerai, 4 – labai gerai.

Veiksniai	Vertinimas balais nuo 1 iki 4
Užimtumas ir pasitenkinimas darbu	
Pajamos ir materialinė gerovė	
Sveikata	
Saviraiška, kūrybos laisvė, dalyvavimas visuomeninėje veikloje	
Šeimos laimė	
Socialinis saugumas	
Švari ir saugi aplinka, gamta	

33. Kurias įmones ar įstaigas tikslinga įkurti jūsų gyvenvietėje? Įvertinkite naujų įmonių kūrimo galimybes trijų balų sistema: 1 – netikslinga įkurti; 2 – tikslinga įkurti; 3 – jau įkurta

Įmonės pavadinimas	Įkūrimo vertinimas balais nuo 1 iki 3
Amatų (puodžių, drožėjų, audėjų ir t.t.) centras	
Automobilių remonto dirbtuvės	
Buitinės technikos remonto dirbtuvės	
Žemės ūkio inventoriaus remonto dirbtuvės	
Stalių dirbtuvės	
Statybos ir remonto darbų įmonė	
Kirpykla	
Siuvykla	
Pirtis	
Valgykla, kavinė, užkandinė	
Viešbutis, motelis, kaimo turizmo sodyba	
Senelių ir neįgaliųjų globos namai	
Sveikatos priežiūros ir reabilitacijos centras	
Biblioteka – skaitykla	
Kultūros ir sporto centras	
Privatus vaikų darželis	
Privati mokykla	
Žemės ūkio produkcijos perdirbimo įmonė	
Žemės ūkio produktų parduotuvė, turgus	
Viešosios tvarkos apsaugos centras	

34. Kurio amžiaus gyventojai sudaro daugumą jūsų gyvenvietėje?

1. Įvairaus amžiaus, yra pakankamai jaunimo
2. Įvairaus amžiaus, bet jaunimo jau trūksta
3. Daugėja tik senyvo amžiaus žmonių - gyvenvietė sensta, tuštėja

35. Ar tikitės, kad Jūsų gyvenimo kokybė per ateinančius 5 metus pagerės?

1. Tikiuosi, kad pagerės
2. Nesikeis
3. Pablogės

Užpildymo vieta (miestelio, kaimo pavadinimas):

.....

Užpildymo data: 20.... m. mėn. d.

Dėkojame už atsakymus

1. **Jūs esate:** 1. Seniūnas (-ė) 2. Seniūno pavaduotoja (-as) 3. Kita.....
2. **Kaip vertinate ūkinės veiklos pokyčius Jūsų seniūnijoje?**
 1. Ūkinė veikla stiprėja, kuriamos naujos darbo vietos
 2. Ūkinė veikla mažai keičiasi
 3. Ūkinė veikla silpsta, darbo vietų skaičius mažėja
3. **Kaip vertinate kultūrinę veiklą seniūnijoje?**
 1. Kultūrinė veikla nesikeičia
 2. Kultūrinė veikla stiprėja
 3. Kultūrinė veikla silpsta
 4. Kultūrinis gyvenimas aktyvus
 5. Kultūrinės veiklos nebėlika
4. **Įvertinkite savo seniūnijos saugumą, kriminogeninę situaciją:**
 1. Nusikalstamumas auga, gyventojai jaučiasi vis labiau nesaugūs
 2. Kriminogeninė situacija mažai taisyti, dar turime nemažų problemų
 3. Kriminogeninė situacija mažai keičiasi, bet didelių problemų neturime
 4. Kriminogeninė situacija gerėja, gyventojai jaučiasi saugesni
5. **Kurios gyventojų grupės kelia daugiausia teisėsaugos problemų?**
 1. Grįžusieji iš bausmės atlikimo vietų
 2. Namuose neprižiūrimų paauglių grupės
 3. Pavieniai paaugliai ir asmenys, piktnaudžiaujantys alkoholiu
 4. Asocialiai besielgiančios, girtuokliaujančios, nedarnios šeimos
6. **Įvertinkite vietos bendruomenių veiklą savo seniūnijoje:**
 1. Nėra vietos bendruomenių veiklos
 2. Vietos bendruomenių veikla mažai pastebima
 3. Vietos bendruomenės pradeda stiprinti savo veiklą
 4. Veikia aktyvios vietos bendruomenės, jų įtaka auga
7. **Kaip seniūnija skatina gyventojų sveiką gyvenseną?**
 1. Seniūnija neturi galimybių užsiimti sveikos gyvensenos skatinimu
 2. Skatina mankštintis, organizuoja šeimoms sveiko gyvenimo būdo renginius
 3. Organizuoja varžybas, renka geriausius apylinkių sportininkus
 4. Kitos priemonės (įrašykite)
8. **Kaip vertinate sveikatos apsaugą, medicinos paslaugas Jūsų seniūnijoje?**
 1. Padėtis pablogėjo (pavyzdžiui, uždarius arba sumažinus vietinės medicinos įstaigas)
 2. Padėtis beveik nepasikeitė
 3. Padėtis pagerėjo

9. Ar seniūnijos teritorijoje yra kino teatras ar salė, kur rodomi kino filmai?

1. Ne 2. Taip (įrašykite tokių vietų skaičių)

10. Kurios ugdymo įstaigos veikia seniūnijoje? Įrašykite jų skaičių.

1. Ikimokyklinio ugdymo įstaiga (lopšeliai-darželiai, darželiai, darželiai-mokyklos)
 2. Pradinė mokykla 3. Pagrindinė mokykla
 4. Progimnazija 5. Vidurinė mokykla
 6. Gimnazija 7. Specialieji vaikų globos ir auklėjimo namai
 8. Profesinė mokykla 9. Kitos įstaigos:

11. Ar jūsų seniūnijoje yra laisvų, nenaudojamų (apleistų, likusių be šeimininko) pastatų:

1. Taip 2. Ne

12. Ar įmanoma šiuos pastatus panaudoti seniūnijos gyventojų reikmėms?

1. Taip 2. Ne 3. Tokių pastatų nebeturime

13. Ar seniūnija organizuoja ekskursijas į muziejus, teatrus ir kt.?

1. Taip 2. Ne

14. Ar organizuojami verslo mokymai (seminarai) gyventojams seniūnijos iniciatyva?

1. Taip 2. Ne

15. Įvertinkite, kiek šiuo metu yra išvykusių seniūnijos gyventojų uždarbiauti, mokytis į užsienį?

1. Gana daug 2. Nedaug 3. Vos vienas kitas

16. Kiek yra grįžusių seniūnijos gyventojų iš užsienio?

1. Grįžusių beveik nėra 2. Nedaug 3. Daugumą jau grįžo

17. Ar daug seniūnijoje yra asmenų, neturinčių arba vengiančių darbo?

1. Tokių asmenų daugėja
 2. Tokių asmenų nėra daug, tačiau jie kelia daug problemų
 3. Tokių asmenų yra, bet jie nekelia didelių problemų aplinkiniams
 4. Tokių asmenų mažėja, jų liko vos vienas kitas

18. Kaip keičiasi gyventojų skaičius Jūsų seniūnijoje?

1. Gyventojų daugėja 2. Gyventojų mažėja 3. Gyventojų skaičius nesikeičia

19. Ar pastaruoju metu pastebimas infrastruktūros gerėjimas seniūnijoje (daugiabučių, namų renovacijos padariniai, kelių būklės gerėjimas, poilsio vietų sutvarkymas t.t.)?

.....

20. Įvertinkite 5 balų sistemoje Jūsų seniūnijoje teikiamų paslaugų kokybę:

1 – labai gera; 2 – gera; 3 – patenkinama; 4 – nepatenkinama; 5 – tokios paslaugos visai neteikiamos

Paslaugų pavadinimas	Įvertinimas balais
Sveikatos apsaugos	
Švietimo	
Ryšių (pašto, telefono)	
Visuomeninio transporto	
Bendrojo naudojimo vandentiekio	
Bendrojo naudojimo kanalizacijos	

Gatvių, aikščių ir kitų visuomeninės paskirties vietų apšvietimo	
Buitinio aptarnavimo (kirpyklų, siuvyklų, valyklų ir pan.)	
Bibliotekų ir kitų kultūros įstaigų	
Teisėtvarkos įstaigų (policijos ir pan.)	

21. Kurias konkrečias paslaugų problemas Jūsų seniūnijoje reikėtų spręsti neatidėliojant, pirmiausia?

.....

.....

22. Įvertinkite 3 balų sistemoje žemiau pateikiamų veiklos sričių svarbą Jūsų seniūnijoje: **1 – labai svarbu, būtina imtis nedelsiant; 2 – šios veiklos bus galima imtis vėliau; 3 – ši veikla neaktuali.**

Veiklos sritys	Įvertinimas balais
Gyvenviečių aplinkos sutvarkymas ir pagerinimas	
Naujų sporto ir laisvalaikio centrų kūrimas	
Naujų prekybos (turgaviečių, parduotuvių) ir viešojo maitinimo įmonių kūrimas	
Vandentiekio ir kanalizacijos sistemų sutvarkymas	
Kaimo turizmo sodybų kūrimas	
Turistinės paskirties objektų aplinkos sutvarkymas ir pritaikymas	
Veikiančių kultūros įstaigų stiprinimas	
Naujų kultūros įstaigų (muziejų, parodų salių ir kt.) steigimas	
Dabar veikiančių švietimo įstaigų veiklos plėtra	
Naujų švietimo ir vaikų priežiūros įstaigų kūrimas	
Dabar veikiančių sveikatos apsaugos įstaigų stiprinimas	
Naujų sveikatos apsaugos įstaigų (reabilitacinių centrų, sanatorijų ir kt.) kūrimas	
Esamų pramonės, buitinio aptarnavimo, statybos įmonių plėtra	
Naujų pramonės, buitinio aptarnavimo, statybos įmonių kūrimas	
Senųjų amatų (kalvių, stalių baldžių, dailidžių, akmenskaldžių, vežimų gamintojų ir pan.) atgaivinimas ir plėtra	
Tautodailininkų (medžio drožybos, dailiosios keramikos, audimo ir pan.) veiklos plėtra	
Vaistažolių ir kitų vaistinės paskirties augalų auginimas	
Naujų sodininkystės ir gėlininkystės ūkių kūrimas	
Naujų gyvulininkystės ir paukštininkystės ūkių kūrimas	
Bitininkystės plėtra	
Verslo (ūkininkavimo) pagrindų mokymo kursų organizavimas	

23. Kokias įmones ar įstaigas, Jūsų nuomone, būtų tikslinga įkurti seniūnijoje (pvz. automobilių, žemės ūkio technikos remonto dirbtuvės, žemės ūkio produkcijos perdirbimo įmonė, kirpykla, siuvykla, pirtis, kempingas, kultūros ir sporto centras, sveikatos priežiūros ir reabilitacijos centras, stomatologo kabinetas, vaikų darželis, senelių ir neįgalųjų globos namai ir pan.) ?

.....

.....

24. Kokios didžiausios ekonominės problemos Jūsų seniūnijoje?

.....

.....

.....

25. Kokios didžiausios socialinės problemos Jūsų seniūnijoje?

.....
.....
.....

26. Kokios didžiausios gyvenamosios aplinkos problemos Jūsų seniūnijoje (pvz. aplinkos teršimas, duobėti keliai, didėja nedirbamų žemių plotai, anksti išjungiamas apšvietimas, neįrengtos poilsio zonos, nerenovuoti kultūros centrai ir mokyklos, užterštas šulinių vanduo ir pan.) ?

.....
.....
.....

27. Jūsų nuomone, kokiomis priemonėmis būtų galima pagerinti gyventojų gyvenimo kokybę? Ko trūksta Jūsų seniūnijai?

.....
.....
.....

28. Jūsų pastabos:

.....
.....
.....

Užpildymo vieta:

Užpildymo data: 2015 m. gegužės mėn. d.

Respondentų nuomonė apie teigiamas ir problematiškas sritis jų gyvenvietėse

Respondentų komentarai	Gyvenamoji vieta
Gerai, kad patogus susisiekimas su didmiesčiu.	Šiaulių raj.
Labai blogai, kad sunaikinta kultūra. Yra žmonių, kurie tik ir laukia pašalpy, o patys tingi dirbti.	Varputėnai
Nėra darbo. Susisiekimas su miestu problemiškas. Kelias baisus duobėtas.	Gilvyčiai
Kultūrinių renginių stoka, nėra nė vieno tikro muziejaus, nerengiamos bendruomenės veiklos, kurios skatintų žmones edukacijai. Žmonės buriasi į mažesnius susibūrimus ir skatina veiklą, bendrauja, sportuoja.	Kuršėnai
Nėra visuomeninio transporto vėlesniu paros metu, norint grįžti iš miesto.	Bubių k.
Niekas nelaiko gyvulių, nedirba žemės, kuri baigia apaugti mišku.	Alksnyniškės kaimas.
Teigiamas pokytis, atrenovuota Kurtuvėnų mokykla ir sutvarkytas miestelio centras.	Kurtuvėnai
Bendravimo ir bendradarbiavimo trūkumas, renginių, pramogų stoka, mažas gyventojų aktyvumas, jaunimo nedarbas	Bubiai
Nėra kanalizacijos	Kuršėnai
Gyvenvietė gražėja, bet jaunimas išvažiuoja	Bubiai
Nėra būstų jaunos šeimoms, reikia, kad kiekviena gyvenvietė turėtų socialinių būstų	Pakapė
Teigiami pokyčiai: kuriamos naujos darbo vietos, išnaudojamas kiekvienas žemės kampelis, nelieka nedirbamos žemės.	Kužių sen.
Intensyviai užstatomos vandens telkinių pakrantės, tokiu būdu ribojant laisvą patekimą prie vandens telkinio. Bendruomenės paliktos pačios spręsti tam tikras socialines problemas (viešųjų erdvių tvarkymas, vaikų žaidimų aikštelių įrengimas ir kt.).	Sauginiai, Kužių sen.
Teigiami, kad žmonės bendrauja ir bendradarbiauja siekiant bendro tikslo. Taip pat, žmonės stengiasi gražiai susitvarkyti savo aplinką, puošiasi. Neigiami, teko susidurti su miestelio valdžia, kuri nori papildomo atlygio už privalomą darbą, taip pat abejingumas ir apatiškumas sprendžiant tam tikrus klausimus. Taip pat, miestelyje norisi pokyčių – naujų statinių, kažką suremontuoti, kažką įrengti, restauruoti, pagyventi gyvenvietę – niekas nevyksta. Kur dingsta pinigai?	Bubiai
Gyvenvietė labai plečia savo kultūrinį gyvenimą, todėl viskas aktyvėja, žmonių, turistų daugėja, gyvenvietė daugelio vadinama miesteliu. Vienu žodžiu - Gyvenimas kunkuliuoja.	Naisiai
Teigiami pokyčiai: įvairi veikla su dar likusiu jaunimu, vaikais, dalyvavimas projektinėje veikloje, naujų įstaigų susikūrimas. Neigiami pokyčiai: žmonių abejingumas viskam, konkurencijos baimė, apkaltos, susiskirstymas grupėmis, visuomeniškumo, geranoriškumo nebūvimas, pavydas, intrigos, kultūros specialistų stoka, mokyklos panaikinimas, nepalankus susisiekimas su miestu.	Šiaulių kaimiškoji seniūnija, Bridų kaimas.
Ūkinė valdžios veikla daugėja, bet ne viskas daroma kokybiškai. Dažnai jaučiasi noras padaryti daug gerų dalykų, bet trūksta išbaigtumo.	Kuršėnai
Vandentiekio, nuotekų tinklų nebūvimas. Keliai neasfaltuoti duobėti. Interneto ryšys prastas. Žmonės skursta.	Kurtuvėnai
Trūksta seniūnijos aktyvumo	Kuršėnai
Silpnas seniūnijos darbas	Kuršėnai
Emigracija, žmonių pasyvumas	Kuršėnai
Trūksta gero kelio, susisiekimo su miestu, medicinos įstaigos	Kužių sen., Gilaičių k.
Miesto apželdinimo, gėlynų problema, turėtų būti daugiau	Kuršėnai
Bėgantis, kiauras kultūros centro pastato stogas, pelėsis, dėl drėgmės byrantys sienų tinkas. Baisu, kad koks nuo sienos krintantis tinko gabalas nesužalotų žmonių. Netinkami langai, durys, šaltos, nešildomos patalpos. Esant tokioms sąlygoms nėra galimybės nei dirbti kolektyvams, nei rengti renginius. Pastatas gražus, talpi salė, užtektų pakeisti stogo dangą, langus, duris, pastatyti porą židinių, kad kultūrinis gyvenimas atgytų.	Micaičių k.
Kaip ir daugelyje kaimų, pas mus žmonės 2-jų tipų: tie, kurie visur spėja, viską gali, visko reikia, visur dalyvauja ir tie, kurie yra visiškos pirmųjų priešingybės, tik labiau steniantys ir nelaimingi.	Drąsučių kaimas

<p>Daugybę metų nesulaukiame gimnazijos renovacijos, jaunimui vakarais nėra ką veikti, kur susiburti, nėra sporto, krepšinio, lauko treniruoklių aikštelės, miestelyje individualus namai nesulaukia centralizuoto vandentiekio ir kanalizacijos, vakarais vaikščioti nesaugu dėl anksti išjungiamo gatvių apšvietimo. Pasidžiaugti galima atsigavusiu kultūriniu gyvenimu, rengiamais gausiais renginiais, suaktyvėjusia bendruomenės veikla.</p>	Gruzdžiai
--	-----------

